

Onsdagen den 28 mars

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Utrikesterminalen på Arlanda samt Bromma flygplats, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående trafikutskottets betänkande nr 6.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag hade gått ut ur kammaren strax före middagspausen när herr Wirmark hade ordet i frågan rörande Arlandas framtid, och jag har sedan underrättats om att han ställde en fråga till mig, som jag då tyvärr inte hörde. Därför tar jag den här chansen att besvara den nu.

Herr Wirmark hade i sitt anförande sagt att han tyckte det var märkligt att jag kunde påstå att det skulle ta ända upp till fyra, kanske fem år om man på Arlanda skulle välja att bygga efter rundahusalternativet. Jag har tittat i snabbprotokollet och funnit att jag sade: De två—tre år, kanske fyra—fem, som skulle tillkomma ytterligare”, osv.

Det är väl viktigt att reda ut att förklaringen till detta helt enkelt är att herr Wirmark och jag möjligtvis talar om två olika runda hus. Herr Wirmark m. fl. menar ju att om man skulle besluta om rundahusalternativet så skulle det inte behöva ske någon större tidsförskjutning. Då bygger det resonemanget på att man skulle använda det rundahusalternativ som nu finns. Mitt resonemang, herr talman, bygger på att om man över huvud taget skulle börja fundera på att bygga efter rundahusprincipen, då får man börja rita om från grunden, då kan man inte bygga efter den rundahusmodell som vi i dag talar om. Jag har i mitt långa inlägg före middagspausen klart dokumenterat alla de brister som finns i det alternativet. Det är alltså fråga om två helt skilda ting. Om man av någon anledning, som sagt, skulle fundera på att bygga efter rundahusprincipen så får man rita om alltsammans, och då tar det, herr talman, en avsevärd tid.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Enligt mina anteckningar sade kommunikationsministern Norling i sitt första anförande här att förseningen kunde bli från två upp till fem år. Det är möjligt att jag har hört fel, men jag tror det inte, herr Norling.

Enligt de uppgifter som rundahusgruppen ger så behöver det inte bli någon försening om man arbetar fram det andra alternativet till förslagshandlingar. Om detta alternativ sedan skulle vinna i bedömningen, rymmer det sådana fördelar att någon försening inte behöver ske i förhållande till det program som nu är utstakat. Inte heller synes någon

Onsdagen den
28 mars 1973

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

Onsdagen den
28 mars 1973

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

försening behöva ske om detta alternativ inte skulle vinna.

Jag tycker, som jag sade i mitt tidigare inlägg, att de som hävdar att en försening sker – liksom luftfartsverket och kommunikationsministern här nu – har bevisbördan och måste ange orsakerna till att det kommer att ske en så väsentlig försening att alla dessa nackdelar som kommunikationsministern har ordat om verkligen uppträder.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Men fortfarande tycks det vara ett missförstånd mellan herr Wirmark och mig. Jag har mycket riktigt sagt att det kan ta från två upp till kanske rent av fem år om man skulle välja att bygga efter rundahusprincipen. Det resonemanget bygger jag på att vi då inte kan tänka oss, herr Wirmark, att vi bara skall få in förslagshandlingar till den rundahusmodell som vi hittills har talat om och som jag före middagsuppehållet starkt har kritiserat. Alla de kritiska synpunkter som jag anförde på det runda hus vi här talar om måste man i så fall se på och grundligt penetrera. Det innebär i sin tur att man börjar från början igen och ritar om allt detta. Många, många detaljer och även stora ting måste man se över och få en helt annan lösning på. Det kan ju inte vara någon vits med att vi här kritiserar det runda huset och sedan, om vi väljer detta alternativ, stannar för det hus som vi kritiserat.

Jag hoppas alltså att herr Wirmark inte missförstår saken på det sättet. Vi måste vara överens om att ifall vi väljer rundahusprincipen blir det en mycket lång övergångstid, under vilken vi får se över alltsammans en gång till. Det kan vi naturligtvis göra, men det är som jag sade före middagspausen: Vi skall knappast göra det om vi vill behålla vårt anseende som internationell flygnation.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill återigen framhålla att enligt de uppgifter som jag återoppar och som jag finner trovärdiga skulle rundahusalternativet kunna arbetas fram till förslagshandlingar till i början på hösten i år, och då skulle det inte bli någon försening i jämförelse med de planer som nu föreligger.

Rundahusalternativet uppvisar – som jag också tidigare sagt – en hög grad av flexibilitet, och en del av de skisser som tidigt förelåg har inslag som sedermera ändrats och kan ändras. Det gäller bl. a. de tre ankomsthallarna, på vilka herr Norling baserade sin kritik beträffande både personalåtgången och den totala driftkostnaden. Den kritiken har vederlagts på båda dessa punkter, och därför skulle ett likvärdigt alternativ kunna utarbetas. Jag ser ingen nackdel i att en sådan bedömning sker, och jag vädjar fördenskull till kommunikationsministern att medge detta.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Den 30 juni 1972 gjorde regeringen ett brett utspel i fråga om den framtida användningen av Bromma flygplats. Vägled av en mycket massiv opinion – stadigt förankrad i alla de kommunala beslutsorganen i Stockholms kommun och hos hälsovårdsnämnderna i

Onsdagen den
28 mars 1973

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

Solna och Sundbyberg — beslöt regeringen om en tidsplan för en successiv avveckling av flygtrafiken på Brommafältet. Senast under 1978 skall, enligt regeringen, de sista planen i inrikestrafiken lämna Bromma.

Som ett uttryck för det dilemma som regeringen befann sig i meddelades också beslutet om tillstånd för Linjeflyg att från den 1 juli 1973 få trafikera Bromma med jetplanet Fokker F-28. Sett i sidled i förhållande till flygfältets sträckning innebär denna reguljära jettrafik att tusentals människor i bl. a. flerfamiljshusen i centrala Bromma kommer att drabbas av buller och avgaser mera direkt och närgånget än vad som för närvarande är fallet. Andra grupper återigen anses få en något mildare kontakt med flygbullret. Det återstår nu att se. Det är långt ifrån säkert att människorna är programmerade efter de linjer och kurvor och den statistik med vidhängande normer som teknokraterna förser oss med. Min personliga mening är att den snart begynnande jettrafiken på Bromma kommer att möta oväntade svårigheter när det gäller sambandet mellan flygets krav och det intrång som redan sker på en utsatt områdesmiljö.

Vi var säkerligen många som, efter beslutet den 30 juni 1972, trodde att frågan om Bromma flygplats skulle gå in i ett slutskede. Att det fanns motståndsgupper i fråga om avvecklingen på vissa håll — till en mindre del också i riksdagen — var ju ingen nyhet. Ändå är det med en viss förvåning vi konstaterar att riksdagen nu återigen står mitt uppe i en debatt som, om reservanterna får råda, skulle kunna leda till ett upphävande av regeringens beslut och en fortsatt flygtrafik på Bromma med varierande — negativa — inslag för den befolkning som bor och arbetar i dessa tätortsområden. Reservanterna anger en del skäl för sin inställning som kan tyckas vara miljövänliga, men huvudsyftet är ju att få behålla den till Stockholms city närbelägna, bekväma flygplatsen för framtida bruk. Ett sådant riksdagsbeslut skulle förstås utgöra ett hårt angrepp på regeringens prestige; det bör de socialdemokrater begrunda som har anmält sin avsikt att ansluta sig till reservationen. Det återstår att se om någon av utskottsreservanternas meningsfränder från Storstockholmsområdet orkar följa med på deras förslag. Här i Stockholmsområdet döms nämligen de sanitära olägenheterna från Bromma vara av sådan omfattning att några politiska skiljaktigheter inte har förelegat i de många beslutsorgan som har haft att ta ställning till flygverksamheten på Bromma.

Därmed har jag också givit ett svar till herr Lindahl. Enigheten har varit enastående, och den har varit hållbar i enighetens tecken fram till hanteringen i länsstyrelsen. Här förekom den enda voteringen, men en klar majoritet ledd av landshövdingen Hjalmar Mehr uttalade sig för länsstyrelsens förslag för en avveckling av flygverksamheten på Brommafältet. Jag vågar påståendet att besluten — oavsett om de har tagits i de många politiska, fackliga, ideella eller intressebetonade organisationerna eller i de kommunala beslutsorganen eller genom regeringsbeslutet den 30 juni 1972 — inte är ett resultat av slumpens skördar. Besluten har inte tillkommit på en kafferast. Det är decenniernas kamp för en förbättrad miljö i området som till sist har kommit att fälla avgörandet. De senaste årens ändrade — mera skärpta — inställning från samhället i fråga om, kraven på en funktionell miljö har också blivit en tillgång vid de många

Onsdagen den
28 mars 1973

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

bedömningar som lett fram till beslutet. Avvecklingen av Bromma flygfält vilar därför på en seriös, välmotiverad grund.

Reservanterna är således ute efter ett bibehållande av Bromma flygplats. Det anges att "redan år 1980 kommer enligt vissa bedömningar" utvecklingen att ha nått så långt att bullerfrågorna inte utgör något stort problem vid planering av flygplatser. Det skulle vara klädsamt om alla i kammaren delgavs vari dessa "vissa undersökningar" består. Och här gäller inte heller debatten planering av nya flygplatser, det gäller en flygplats som anses ha tjänat ut för länge sedan och som inte längre svarar mot de krav vi anständigtvis måste ställa i dagens samhälle. Att försöka rädda Bromma kvar med rundhänta löften och vaga antydningar utan bevis är mera uttryck för den belägenhet som reservanterna har försatt sig i än ett seriöst bidrag till en sakdebatt i frågan. Själv har jag hört talas om dessa tystgående plan åtminstone de senaste tio åren. Men det finns inga sådana plan.

Från tid till annan flaggar man med dem, och då är det vanligen teknokrater och folk med speciella intressen inom flyget som svarar för dessa åsikter. Vad Bromma har fått under den tid som debatten om tystgående plan har pågått är en mängd nya flygrörelser och som påbröd från den 1 juli 1973 jetplanet Fokker F-28. Jag är självfallet inte motståndare till miljövänliga plan – inte heller till miljövänligare fordon över huvud taget – men då bör vi ha ett annat underlagsmaterial än de till intet förpliktande löften som reservanterna bistår med i debatten.

Reservationen har några meningar om de befintliga olägenheterna av områdesmiljön kring Bromma. Man pekar också på luftfartsverkets synpunkter om kommande, miljövänliga plan. Det var djärvt av reservanterna att i fråga om miljön göra hänvisningar till luftfartsverket. Redan 1968 var detta verk berett att släppa fram det stora jetplanet DC-9 – 20 för trafik på Bromma. År 1969 var samma verk inne på att ge Falconair tillstånd att trafikera Bromma med jetplan för charter på utlandet. Man måste nog bo ganska långt från Stockholmsregionen för att sätta någon större tilltro till luftfartsverkets ambitioner när det är fråga om hänsyn till miljön.

Så återstår den tidsspillan som sträckan Arlanda--Stockholms city – Arlanda medför. Många kvidanden har förvisso sprungit fram ur stressade människokroppar när det gäller den landsvägssträckan. Med all respekt för den stora tillgång som nationen har i företagsledare, statstjänstemän, affärsmän och till stor del också riksdagsledamöter verkar ändå den delen av frågeställningen överdimensionerad. För den person som flyger till och från Stockholm någon gång i veckan betyder det kanske 30–40 minuters veckotidsförlust att planet landar i Arlanda i stället för Bromma. När man försöker göra denna tidsskillnad till en huvudfråga i detta ärende, har man verkligen givit en något förstorad bild av det egna jagets betydelse för landets välfärd. Om man drar de rätta konsekvenserna av denna veckan, så skulle exempelvis de riksdagsledamöter som flyger från Malmö, Göteborg och Luleå direkt till Arlanda vara handikappade i jämförelse med dem som är lyckliga nog att dimpa ned på Bromma. Så är ju inte förhållandet. Litet mera balans i den del av frågan som rör den egna bekvämligheten skulle verkligen vara klädsam.

Onsdagen den
28 mars 1973

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

Jag drar mig också till minnes att kommunikationsministern vid en tidigare debatt här i kammaren sagt att landsvägskommunikationerna mellan Arlanda och Stockholm måste byggas ut. Här rör det sig om en avvägning av resurser som det är många andra grupper som vill anlägga synpunkter på. Kollektivtrafiken är ett exempel.

I den mån reservanterna blir sannspådda om tystgående, miljövänligare plan, är jag övertygad om att detta ses mycket positivt ute på Arlanda. Kommer den Olhedeska utredningen fram till ett förslag om anläggandet av ytterligare en flygplats inom storregionen kring huvudstaden så är det ju en fördel att veta att bullerfrågor – som det sagts i reservationen – inte utgör något problem vid anläggandet av flygplatser. Men när det gäller Bromma är det påfallande många som anser att flygplatsen tillhör det förgångna. Om någon i dag skulle ha kommit på idén att föreslå anläggandet av en flygplats i ett så relativt tätbebyggt område med arbetsplatser, sjukhus, skolor och bostäder som Bromma, skulle vederbörande verkligen inte ha tagits på allvar. Med det vidgade utredningskravet vill reservanterna skapa möjligheter att bibehålla Bromma. Det ligger ju som en självklarhet i frågans förlängda perspektiv.

I debatten hittills har det talats mycket om kostnader, om långa restider för att nå flyget, om den kompakta oviljan från Stockholmsområdet att medverka till anläggandet av nya flygplatser och att det är fråga om ett riksintresse. Under detta riksintresse skall således Stockholmsråjungen foga sig – precis som om Stockholmsregionen inte tillhörde riket. Dessa framtagna inlägg – i en kort sammanfattning – ger mig anledning att beklaga att denna uppläggning fått så stort utrymme i debatten. "Ingenstans är en ny flygplats välkommen i området", har någon tidigare yttrat. Även om det yttrandet är förhastat säger det mera om problemets känslighet i fråga om miljön än om oviljan att medverka till en lösning av både allmänflygets och inrikesflygets problem. Vad vinner man i debatten på yttranden som "Stockholms kommuns markspekulation"? Jag förstår att det är taktik, men om man nu har som uppgift i sammanhanget att förtala Stockholm så kan man välja angreppsområden från mer seriösa utgångspunkter. Vad Stockholm har gjort i fråga om markpolitik är sannerligen inte värt att klandras i riksdagen.

Två saker till, herr talman, vill jag kommentera; dels påståendet att opinionen inte är total – man har bl. a. nämnt vissa av de anställda på flygplatsen – dels påståendet att över 300 personer i området har uttalat sig för ett bibehållande av Bromma. Såvitt jag vet har de anställda – som i ett förekommande fall har uttalat sig genom en facklig ombudsman i Handelstjänstemannaförbundet – lagt synpunkter på sina anställningar. Det är första gången vi har mött det inslaget i debatten, och det skedde i form av en insändare i tidningen. När det gäller herr Sellgrens påstående om de ca 300 personer som i skrivelse förklarat sig föredra flyg på Bromma, föredrog herr Sellgren att inte säga kammaren hela sanningen. För en korrekt skildring är att denna grupp satt fortsatt flyg mot ett alternativ att flygfältet skulle bebyggas med mastodonta höghus. Nu säger herr Sellgren att han var med vid det tillfället då skrivelsen antogs. Då kanske också kammaren kan få reda på vilken del herr Sellgren har i det då uppkomna och alltjämt smygande ryktet att det redan finns en

Onsdagen den
28 mars 1973.

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

färdig plan för uppförandet av ett oräkneligt antal höghus på området. Det är oförklarligt att ett sådant rykte kan uppkomma utan att källan kan röjas.

Herr talman! Låt oss inte i denna fråga söka efter motsättningar utan i stället resonera oss fram och därvid med stor öppenhet ge utrymme både för de nu aktuella miljökraven och för flygets självklara anspråk på en utveckling värdig nutida kommunikationskrav.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med den förra debatten med herr Lindkvist, alltså den 14 december 1971, i färskt minne är det inte min mening att här hetsa upp honom ytterligare. Jag vill bara notera några saker.

Herr Lindkvist agerar på ett sådant sätt – jag förstår honom – att han inte tål att Bromma belyses i en allsidig utredning, när man skall lösa problemen med flygplatserna i närheten av Stockholm. Det är där skon klämmer. Han säger uppriktigt att han i en förändring av direktiven ser en risk för att Bromma skulle kunna visas vara ett bra framtida alternativ såsom flygplats, när man får tystare plan. Detta är hela sanningen.

Herr Lindkvist accepterar att andra platser runt Stockholm får ta över det buller man inte vill ha i Bromma men accepterar inte att utvecklingen går mot miljövänliga plan. Han vågar inte ta den tanken i sin hjärna, för då riskerar han att hans argumentering runt Bromma faller sönder. Däremot tror han på en utveckling mot miljövänligare flygplan, när han talar om inrikesflygets utflyttning till Arlanda. Han förstår att man där ute skall hälsa miljövänligare plan med tillfredsställelse, och han tror att de skall komma.

Till sist vill jag säga några ord beträffande opinionen runt Bromma och om petitionsskrivelsen med 300 namn. Jag var med när den överlämnades men inte när den antogs. Visserligen sade man att man accepterade hellre flygbullret på Bromma än att Bromma skall övertäckas med höghus. Men det primära var att man accepterade flygverksamheten på Bromma. Det har också på senare år byggts bostäder alldeles i randen av flygfältet. Detta tillfälliga buller är ofta mindre störande än ett intensivt markbuller. Det hinner vi inte ge oss in på, men jag vill bara påminna herr Lindkvist om vad som framkom om olika bullertyper i den debatt som fördes när denna skrivelse överlämnades.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att jag och herr Sellgren med våra vitt skilda utgångspunkter har mycket mera att ge varandra i debatten om Brommas framtid. Jag har följt denna fråga i många år. Jag har sett hur opinionen har bildats ute i Stockholms västra förorter och har haft nöjet att delta i debatten, ta och ge argument och se att frågan ändrat karaktär. Det tillväxande samhällsintresset för en bättre områdesmiljö har spelat en stor roll härvidlag.

Nu tror herr Sellgren att jag är ängslig för denna debatt. Inte alls! Skulle jag ha varit så ängslig som framgår av herr Sellgrens inlägg, skulle jag för länge sedan ha dragit mig ur den debatten.

Onsdagen den
28 mars 1973

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

När regeringen har lyssnat på denna starka opinion och tagit dessa hänsyn, har den gjort det i landets intresse. Regeringen har tillsatt en statlig utredning, som under 1973 skall komma tillbaka till regeringen med förslag på hur man rimligen bör kunna lösa flygplatsproblemen i Storstockholmsregionen.

Nu säger herr Sellgren att han inte var med när skrivelsen antogs men att han i stället dök upp när den överlämnades. Ett viktigt motalternativ vid tillkomsten av den skrivelsen var -- och är -- uppgifterna om att det förelåg en färdig plan till uppförande av mastodontiska höghus på Brommafältet i Stockholm. Denna ryktesvåg har vi icke kunnat hitta källan till. I eftermiddag fick vi veta att herr Sellgren hade deltagit vid överlämnandet av skrivelsen -- det tycker jag var en i och för sig ganska viktig nyhet.

Slutligen tycker jag, herr talman, att alla som pratar om tystgående flygplan bör ägna något litet studium åt det som har skett de senaste tre fyra åren. Jag har i mina handlingar papper från bl. a. Stockholms stadshus, där dåvarande borgarrådet Sven Johansson i en interpellationsdebatt år 1969 som svar på en folkpartiinterpellation sade att han hade haft kontakt med luftfartsverket, Linjeflyg och med SAAB och att man beräknade att om fyra fem år ha tystgående och miljövänliga plan. Nu talar reservanterna om att vi skall ha sådana plan år 1980, och det har i debatten även nämnts helt andra tidpunkter. Det är alltså en flytande debatt, som jag tycker att ni bör försöka konkretisera.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte beskyllt herr Lindkvist för att vara ängslig för debatten -- herr Lindkvist är aldrig ängslig för debatt -- men han är ängslig för en saklig prövning av Brommafrågan.

Sedan riktade han en kraftig beskyllning mot mig för att jag skulle ha varit med vid tillkomsten av petitionsskrivelsen med de 300 namnunderskrifterna. Detta är en komplett nyhet för mig. Jag skall be att få en förklaring på vilken andel han anser att jag har i den skrivelsen. När jag deltog i den debatt, som vi nu talar om, var det framför allt som åhörare, och när någon deltagare från auditoriet trädde fram och yttrade, att nu skulle vi brommabor också vilja säga någonting i frågan, trodde jag först att det kom en opinion som skulle stärka herr Lindkvists och borgarrådet Sundströms ställning i debatten. Men döm om min häpnad, när kvinnan i fråga sade: Här har jag en lista på 300 namn på personer som vill ha Bromma flygplats kvar. Det var första gången jag kom i kontakt med denna opinionsyttring -- det första och enda tillfället. Herr Lindkvist borde klargöra, vilken andel jag har i tillkomsten av denna skrivelse!

Till sist, herr talman! Det lät så förhoppningsfullt när herr Lindkvist i sitt första anförande sade: Låt oss resonera oss fram till en lösning! Men nu säger han i en replik: Herr Sellgren och jag har inte mycket att ge varandra; vi är klara motpolar. Därmed har herr Lindkvist skapat vattentäta skott mellan oss -- strax efter att han har sagt att vi skall resonera oss fram till en lösning. Det är ett ihåligt resonemang.

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att det finns lämpligare deltagare än jag och herr Sellgren i debatten om hur man bör utforma flygplatserna i Storstockholm.

Vi har mötts flera gånger i denna debatt — herr Sellgren har en ovanligt stor förmåga att dyka upp just när Brommafältet diskuteras i Stockholmsområdet. Jag vill därmed inte säga att herr Sellgren i något avseende har berikat debatten. Det var från den utgångspunkten jag menade att vi intar så pass klara ståndpunkter att vi inte borde sätta oss ner för att resonera, utan det borde de göra, som har en positiv vilja att åstadkomma en lösning av problemet; en sådan vilja har herr Sellgren aldrig visat i något tidigare sammanhang.

Sedan spelade herr Sellgren bollen över till mig och ville ha en förklaring beträffande hans agerande i samband med den mycket omtalade skrivelsen. Jag tycker att herr Sellgren borde ha utnyttjat repliktiden till att berätta om i vilken utsträckning han hade någon andel i den skrivelsen.

Påståendet att jag skulle vara ängslig för en saklig prövning av flygplatsfrågan i Storstockholm faller väl ändå på sin egen orimlighet, herr Sellgren, när jag ändå under alla dessa år har varit verksam i debatten och bidragit med förslag och uppslag till olika lösningar av problemet. Jag är medveten om att jag i denna fråga har en så kraftig opinion bakom mig att det möjligen retar herr Sellgren. Det finns en stark befolkningsgrupp i Stockholm med förorter, som anser att flygplatsfrågan inte skall lösas genom ett bevarande av Bromma flygplats.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herr Sellgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet därför att jag är medansvarig för motionen 755, som behandlas i det betänkande som nu diskuteras.

I motionen hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för att utredningen angående den framtida lokaliseringen av flygtrafiken vid Bromma flygplats genom tilläggsdirektiv ges i uppdrag att även pröva förutsättningarna för att behålla bl. a. Bromma flygplats för trafik från 1970-talets slut. Vi har med andra ord med denna motion ansett att man inte bör förhastat sig och avveckla Bromma redan 1978 utan att man bör hålla en dörr öppen för ett annat ställningstagande när man vunnit litet erfarenhet av trafiken med det nya flygplanet Fokker F-28, som sättes in i trafik den 15 juni.

Det har här framskyttat att denna fråga skulle vara politisk. Så är enligt min uppfattning ingalunda fallet. Denna fråga skär genom de politiska linjerna.

Det har ordats mycket om opinionen. Denna är inte entydig, därför att det finns en hel del människor som inte anser sig ha något obehag av flyget på Bromma, trots att de råkar bo under bullermattan. Jag har i min bänk ett tidningsurklipp med uttalanden från personer, som bor i Tranebergsområdet, vilket ligger inom bullermattan. Dessa har förklarat

att de inte har något obehag av flygbullret från Bromma; de vänjer sig vid det. När de nya planen provades, uttalades från dem att de inte märkte någon skillnad i oväsen mellan dessa plan och de gamla.

En del riksdagsledamöter har i dag fått ett brev från en av de anställda på Bromma flygplats. Han ställer frågan varför inte de anställda på Bromma blivit tillfrågade om denna angelägenhet. Han menar att 1 500 människor är direkt berörda av en utflyttning. Här räknas inte familjerna in. Dessa människor har emellertid inte blivit tillfrågade om huruvida de är intresserade av att Bromma läggs ned.

Frågan om Brommas avveckling berör inte endast dem som bor i närheten av flygplatsen utan även ett mycket stort antal resenärer, som använder detta transportmedel. Inrikesflyget har fått en allt större betydelse för den ekonomiska och industriella utvecklingen i vårt land. När det gäller lokalisering av industrier får tillgången till en god flygförbindelse en avgörande betydelse. Det är väl främst tidsfaktorn som fått en ökande betydelse när det gäller både personbefordran och frakt. Tid är med andra ord pengar. Tack vare flyget går det snabbt att få personlig kontakt med näringsliv och förvaltningar i Stockholm för dem som är boende på betydande avstånd därifrån.

Det har i debatten talats om att den tidsförlängning med 25 minuter, som skulle bli fallet om i stället Arlanda toges i bruk, inte skulle spela någon roll. Men färsk erfarenheter visar att sedan man flyttade från Bulltofta i Malmö till Sturup har passagerarantalet i genomsnitt sjunkit med 27 procent. Exemplet tyder på att den förlängda marktransporten har orsakat detta. Folk använder sig i stället av järnvägen eller åker till Köpenhamn och tar flyget därifrån.

Vårt långsträckta land gör att vi på ett alldeles särskilt sätt blir beroende av ett väl utvecklat inrikes flygnät, och det kan konstateras att flyget fått allt större betydelse i vårt samhälle.

Den positiva utvecklingen hittills när det gäller flygförbindelserna från olika delar av landet med Stockholm kan väl sägas ha möjliggjorts av fördelen med en så centralt belägen flygplats som Bromma. Man har sluppit långa och tidsödande marktransporter. Om Bromma flygplats avvecklas så som är tänkt, innebär det enligt min uppfattning ett allvarligt avbräck för vårt inrikesflyg, och det medför också mycket stora investeringskostnader att bygga ett nytt flygfält. Det innebär vidare att den tidsvinst som görs genom rationalisering och nya snabbare flygplan går förlorad genom betydligt längre marktransporter.

Utvecklingen står ju inte heller stilla, speciellt inte på flygets område. Det forskas intensivt för att komma till rätta med bullerproblemen, och skulle man lyckas bemästra dem inom en inte alltför avlägsen framtid, så vore det ju olyckligt om man genom förhastade och dyrbara åtgärder hade avhånt sig en så centralt belägen flygplats som Bromma. Jag anser det därför rimligt att utredningen får det tilläggsdirektiv som åsyftas i motionen 755.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till motionen 755, vilket också innebär bifall till reservationen 2.

Onsdagen den
28 mars 1973

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Som en av dem som sökt driva på opinionen mot Brommaflyget skall jag bara uppehålla mig vid frågan om avvecklingen av flygtrafiken på Bromma flygfält och helt kort motivera mitt ställningstagande till trafikutskottets betänkande i denna del.

Kammaren torde ganska väl känna till min inställning, eftersom jag deltagit i ett par större interpellationsdebatter i frågan. Först var det i en av herr Lindkvist initierad debatt den 14 december 1971, återopad här tidigare, och vidare i anledning av en av mig väckt interpellation som besvarades i kammaren den 23 maj i fjol. Jag skall här nöja mig med att hänvisa till mina principiellt hållna inlägg i dessa debatter. Jag anser inte att jag skall ta kammarens tid i anspråk för att upprepa mina i dessa inlägg sålunda tidigare anförda argument för en avveckling av Bromma flygplats.

När herr Lindahl före middagspausen i dag sade att vi stockholmare på oppositionssidan borde sprida sakupplysning i den här frågan inom våra egna partier, så var det en uppmaning som jag personligen inte känner mig träffad av eftersom jag ägnat mig åt just den saken. Både herr Lindahl och jag har lyckats mer eller mindre bra med det upplysningsarbetet — på ömse håll.

I debatten om Bromma flygplats har man sökt vrida resonemanget till att gälla jet eller inte jet, och i vissa sammanhang och på sina håll också låtit debatten sjunka ända ned till frågan om flyg eller inte flyg mellan olika centra i landet och Stockholm och vice versa. Man har låtit antyda att de som är emot att behålla Bromma flygplats också är emot jetflyg och flyg över huvud taget och alltså tillhör de verkliga trafikpolitiska bakåsträvarna.

Jag har, herr talman, för min del haft förmånen att som rapportör i Europarådet rörande flygbuller ganska ingående syssla med den flygplatsproblematik som skapas genom de moderna flygplanens bullereffekter och luftnedsmutsning.

Jag känner mig ganska väl förtrogen med att huvudlinjen för att komma till rätta med denna problematik inte är av restriktiv art — t. ex. olika former av ingrepp avseende flygplatser och deras placering och flygrörelserna — utan av konstruktiv art, dvs. att söka sig fram till och påverka bullerkällan, såsom herr Sellgren särskilt betonade. Detta betyder alltså påverkan av motorerna i flygplanen, dvs. strävanden att skapa flygplan med motorer som inte ger bullerskador och inte smutsar ner luftrummet vid flygplatserna och den tillhörande markmiljön — således att vi söker få miljövänligare plan.

Detta är alltså en principiell inställning som jag tycks ha gemensam med motionärerna. Men det är tydligen långt till att kunna förverkliga de i och för sig ambitiösa tekniska ansatserna till miljövänligare plan i form av producerade plan, vilka alltså inte bara är modeller eller prototyper utan verkligen levererade och framkörda till plattan på de olika flygplatserna och sålunda möjliga att sätta in i reguljär flygtrafik. Jag säger som herr Lindkvist — uppgifterna om redan färdiga, tysta plan har vi hört nu i många år utan att vi ännu sett dem. Jag hoppas verkligen att det skall komma sådana plan och det ganska snart. Tyvärr måste jag

konstatera att det praktiska utbytet av påståendena om de här planen är klen -- tills vidare i varje fall.

Ett av problemen är nämligen att miljövänligheten hos dessa plan måste kunna förenas med godtagbar driftsekonomi och bra flygegenskaper, hastighet, flygsäkerhet, lastkraft osv. Jag skall bara antyda denna tekniska sida av saken, som är mer komplicerad än många tror. Jag har haft tillfälle att rätt ingående resonera om den här saken med flygtekniker.

Jag övergår nu till det konkreta ärende som vi har här framför oss att behandla. Jag förbigår därmed t. ex. en sådan fråga som att det skulle ha förekommit markspekulationer i sammanhanget, någonting som åtminstone jag aldrig har träffat på i den mera seriösa debatten. Jag bestrider att sådana spekulationer spelat någon roll vid bedömningarna från kommunalt håll i Stockholm.

Trots de faktiskt pågående bullerstörningarna och luftföroreningarna och den starka lokala opinionen mot fortsatt flygverksamhet på Bromma som dessa företeelser skapar medgav regeringen i juni förra året, som man här erinrat om, ett två och ett halvtårigt försök med flygplanet F 28 i inrikestrafik från och till Bromma. Det rör sig om en befolkning på 6 000 å 7 000 som berörs av de negativa effekterna av Brommaflyget, och det gäller även det dominerande allmänflyget och inte bara trafikflyget. I den samtidigt tillsatta utredningens direktiv har departementschefen noga beaktat både de rimliga miljökrav som föreligger speciellt från dem som bor i närheten av Brommafältet och de regionalpolitiska krav på effektiva och snabba flygförbindelser med Stockholmsområdet som landet i övrigt har. Man vill genom den Olhedeska utredningen få en samlad värdering av alla dessa krav. Men utredningen har samtidigt fått ett klart direktiv att utredningsarbetet energiskt skall inriktas på att skapa förutsättningar för en snar bortflyttning av flygverksamheten från Bromma. Riktpunkten skall under alla förhållanden vara att en bortflyttning från Bromma skall ske senast under loppet av 1978.

Hur kan man då, såsom reservanterna vill, ge en utredning — med uppgift att finna förutsättningar för att *avveckla* Bromma flygplats — *tilläggsdirektiv* om att undersöka hur man skall *behålla* denna flygplats? Detta är väl en logisk kullerbytta. Utredningen skulle alltså motarbeta sig själv — en åtminstone formell egendomlighet såsom jag ser det. Om man yrkat på *ändrade* direktiv för att därigenom faktiskt korrigera eller underkänna regeringens principiella uppfattning i denna sak, skulle jag ha förstått reservanterna bättre.

Regeringen vill tydligen inte än en gång vara med om att den lokala opinionsrörelsen växer sig så stark som den gjorde strax före 1968 års val, då man fann detta förhållande ge anledning att vid överprövning av luftfartsverkets tillstånd till inrikestrafik med jetflygplanet DC-9 20 avslå tillståndsansökan. Det var ett bra beslut den gången. Man bör fortsätta i samma stil.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

Onsdagen den
28 mars 1973

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

Fru SÖDER (c):

Herr talman! Som en av motionärerna bakom motionen 742 om Arlandaterminalens utbyggnad skall jag be att få säga några ord. Det mesta som behöver sägas är sagt av övriga motionärer tidigare här i dag, varför jag kommer att fatta mig kort.

När det gäller projekt av den storleksordning som en ny utrikesterminal på Arlanda flygplats utgör är det av största vikt att man prövar olika alternativ så objektivt som möjligt. Detta är speciellt betydelsefullt när det gäller områden där utvecklingen går snabbt. Planeringen måste ligga om möjligt före i tiden. Annars riskerar man att det färdigställda projektet är omodernt när det tas i bruk. Flyget är ett sådant område med snabba förändringar.

Det är framför allt kravet på en utvärdering av alternativa lösningar som kommit mig att stödja motionen om en prövning av alternativet: Runda huset. En sådan kan man inte verkställa på ett riktigt sätt förrän förslagshandlingar tagits fram beträffande detta alternativ, där det förs fram en hel del nytänkande på området.

Av vad statsrådet Norling sagt tidigare i dag framgår ju att denna noggranna prövning inte har skett av förslagshandlingar utan endast av skisser, eftersom han säger att en bearbetning av förslaget till denna typ av handlingar skulle ta mycket lång tid och därför försena projektet.

Jag vill inte göra anspråk på att kunna värdera det ena projektet framför det andra. Men för en lekman förefaller dock runda huset vara ett intressant alternativ med stora förtjänster, vilket också utskottet påpekat. Men utskottet har tyvärr inte blivit övertygat om nödvändigheten av ytterligare utredning och prövning av detta alternativ. Det är dock intressant att notera vad utskottet skriver rent principiellt om önskvärdheten av att vid byggprojekt av denna storlek olika alternativ blir bedömda på likvärdiga grunder i enlighet med den statliga proceduren i sådana sammanhang.

Vi motionärer önskar en sådan likvärdig prövning av de två alternativen.

För Stockholmsregionen, som jag själv företräder, betyder Arlanda flygplats mycket. Genom det landstingskommunala bolaget AB Stockholmsregionens flygplatsinvesteringar — görs också stora ekonomiska åtaganden i denna.

Naturligt nog har företrädare för regionen förklarat att man inte vill tillstyrka åtgärder som innebär förseningar för Arlandas utbyggnad. Jag delar uppfattningen att vi snabbt behöver få en ny terminal men vidhåller kravet på en prövning av alternativet runda huset. Jag litar på de försäkringar jag fått om att detta inte behöver innebära någon tidsutdräkt, då de förslagshandlingar som skulle ligga till grund för en sådan prövning är väl förberedda.

Herr talman! Det är väsentligt att när utrikeshallen på Arlanda står klar vi då skall ha en tidsenlig byggnad som är bekväm och praktisk för alla som arbetar där eller nyttjar den som pasagerare. Det är därför vi velat ha ett ytterligare alternativ prövat.

Onsdagen den
28 mars 1973

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Jag ber om kammarens överseende med att jag ånyo begär ordet. Anledningen till att jag gör det är ett yttrande av herr Lindkvist. Han sade att de socialdemokratiska ledamöterna måste förstå att ett nederlag i voteringen skulle vara ett hårt slag mot regeringens prestige. Jag tror inte att det är på det sättet. Jag skulle snarare vilja säga så här: Eftersom det finns en stark opinion mot nedläggningen av Bromma flygplats är det i stället en styrka för regeringen om den får ett besked från riksdagen. Och det är väl utomordentligt tvivelaktigt om man bör driva igenom ett beslut i en fråga där det råder så stor tveksamhet bara för att bibehålla en prestige.

Både herr Lindkvist och herr Wiklund i Stockholm har sagt att det finns i dag inga tystgående plan. Vi begär att utredningen skall få tilläggsdirektiv för att undersöka om Bromma kan få vara kvar med hänsyn till de tystare plan som kan komma till användning. Det är en sak som utredningen skall titta på. Om det nu är som herr Wiklund och herr Lindkvist säger att sådana plan inte kommer att finnas, då begriper jag inte varför man är så förskräckligt ängslig att ge utredningen de här tilläggsdirektiven. Kommer det aldrig att finnas sådana plan, löses frågan av sig själv. Varför sparkar ni då emot från Stockholmsbanken om en utredning?

Herr Lindahl hävdar fortfarande att överflyttning till Arlanda medför 20 minuters förlängning av restiden. De tidtabeller som finns för busslinjerna visar 25 minuter, och jag tror inte att det räcker till i rusningstider, men det må så vara. 25 minuter är det i varje fall och inte 20 som här har sagts. Den allmänna tillfredsställelsen, som herr Lindahl talade om, finns i Stockholm, men den finns näppeligen i landsorten.

Herr Mellqvist undrade vad 25 minuters tillägg i fråga om marktransporten kunde betyda. Det var väl ingenting, ansåg han. Om vi tittar på den sträcka herr Mellqvist själv har att resa, nämligen från Stockholm till Borlänge, så finner vi att 25 minuter till marktransporten utgör 80 procent av flygtiden. Det är ju inte alldeles obetydligt. Dessutom innebär Arlandaalternativet, som jag förut har sagt, betydande andra kostnader.

Jag tror inte att det här är en politisk fråga, utan jag tror att det är en markfråga för Stockholm. Det är däremot en utomordentligt betydelsefull regionalpolitisk fråga för oss ute i landsorten som inte har möjlighet att kompensera oss med snabba järnvägsförbindelser utan kommer att bli drabbade av inskränkningar och eventuellt indragningar.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag ber att få än en gång bestrida att markaspekten skulle spela någon roll i varje fall i den seriösa debatten kring den här frågan. Jag hemställer att herr Nilsson i Kalmar på ett eller annat vis belägger sitt påstående därom.

Sedan vill jag gärna säga att jag icke har bestritt att det finns tystgående plan, men de finns dess värre ännu enbart i prototyp, såvitt jag vet i varje fall. Jag skulle vara den förste att på allt sätt stödja utvecklingen av en tystgående maskin som passar också för passagerartrafik. Jag är alltså direkt angelägen om att ett sådant inte bara kommer

Onsdagen den
28 mars 1973

*Utrikesterminalen
på Arlanda samt
Bromma flygplats,
m. m.*

till utan att det kommer till snabbt. Jag har inte heller påstått att det inte arbetas med saken. Att så sker vill jag inte bara medge utan med tillfredsställelse konstatera. Men jag tycker att det skulle kunna gå litet fortare, så att man inte endast hör löften om sådana flygplan i årtal utan att se dem praktiskt förverkligade.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Lothigius och Clarkson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Clarkson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Lothigius och Clarkson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Clarkson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 218
Nej — 78
Avstår — 19

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Dahlgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Dahlgren begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Dahlgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Dahlgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 159
Nej — 145
Avstår — 10

§ 2 Utgifterna på driftbudgeten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde (forts.)

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

Miljövård m. m.

Fortsattes föredragningen av jordbruksutskottets betänkande nr 1.

Punkten 48

Miljövård m. m.

Herr TREDJE VICE TALMANNEN yttrade:

Överläggningen rörande punkten 48 får omfatta även punkterna 49–57. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga nu nämnda punkter.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 49 (Miljövårdsinformation)

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 bilaga 11 under punkten H 3 (s. 133–134 i utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden) föreslagit riksdagen att till Miljövårdsinformation för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 650 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:509 av herr Svanström m. fl. (c) vari föreslagits 1. att riksdagen uttalade att Svenska naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård borde erhålla största möjliga anslag för sin miljövårdande verksamhet, 2. att till Miljövårdsinformation för budgetåret 1973/74 anvisades ett reservationsanslag av 1 750 000 kronor,

1973:936 av herr Svanström m. fl. (c, fp, m) vari hemstälts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att frågan om statligt stöd till hembygdsföreningar för aktiva miljövårdsinsatser blev föremål för utredning och förslag samt

1973:1433 av herr Strömberg m. fl. (fp) vari hemstälts att riksdagen under anslaget Miljövårdsinformation skulle anslå ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 350 000 kronor förhöjt reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionen 1973:509, yrkande 2, och motionen 1973:1433 till Miljövårdsinformation för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 650 000 kronor,

2. lämna motionen 1973:509, yrkande 1, utan åtgärd,

3. med bifall till motionen 1973:936 hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag beträffande frågan om statligt stöd till hembygdsföreningar för aktiva miljövårdsinsatser.

Reservationer hade avgivits

11. a. angående anslaget till miljövårdsinformation av herrar Hansson i Skegrie (c) och Jonasson (c), fru Anér (fp) samt herrar Larsson i Borrby (c) och Strömberg (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1973:509, yrkande 2, samt med bifall till motionen 1973:1433 till Miljövårdsinformation anvisade ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor,

11. b. angående utredning av frågan om stöd till hembygdsföreningar för miljövårdsinsatser av herrar Mossberger (s), Persson i Skänninge (s), Hedström (s) och Magnusson i Tanum (s), fru Lindberg (s) och fru Theorin (s) samt herr Israelsson (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa, att riksdagen skulle lämna motionen 1973:936 utan åtgärd.

Punkten 51 (Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m.)

Kungl. Maj:t hade under punkten H 5 (s. 135–136) föreslagit riksdagen att till Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:801 av fru Sundberg m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen till Ersättningar vid bildandet av naturreservat m. m. anvisade ett reservationsanslag av 4 500 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:801 till Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

12. av herrar Hedin (m) och Leuchovius (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:801 till Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 4 500 000 kronor.

Punkten 52 (Vård av naturvårdsområden m. m.)

Kungl. Maj:t hade under punkten H 6 (s. 136–138) föreslagit riksdagen att till Vård av naturvårdsområden m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 9 400 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:495 av herr Hedin m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om att försöksverksamheten för landskapsvård i odlingsbygder borde bedrivas i

så nära samarbete med berörda jordbrukare, att det naturliga sambandet mellan landskapsvård och jordbruksnäring bibehölls,

1973:933 av herr Svanström (c),

1973:1388 av herr Fälldin m. fl. (c) vari såvitt nu var i fråga (punkten 2) hemställdes att riksdagen beslutade att till Vård av naturvårdsområden m. m. (bil. 11, p. H 6. s. 136 ff.) för budgetåret 1973/74 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 miljon kronor förhöjt reservationsanslag av 10,4 miljoner kronor,

1973:1403 av herrar Johansson i Växjö (c) och Svanström (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om åtgärder för förändring av reglerna för domänverkets naturvårdsfond så att ränteavsättning ej behövde ske för mark som var upplåten som naturvårdsobjekt samt

1973:1434 av herr Strömberg m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen för Vård av naturvårdsområden m. m. skulle anslå ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 2 000 000 kronor förhöjt reservationsanslag av 11 400 000 kronor.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:1388, yrkande 2, samt motionen 1973:1434 till Vård av naturvårdsområden m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 9 400 000 kronor,

2. lämna motionerna

a) 1973:495,

b) 1973:933 samt

c) 1973:1403

utan åtgärd.

Reservation hade avgivits

13. av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m) och Jonasson (c), fru Anér (fp) samt herrar Larsson i Borrbj (c), Leuchovius (m) och Strömberg (fp) som ansett att utskottet under 1 samt 2 a och 2 c bort hemställa,

att riksdagen skulle

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1973:1434 samt med bifall till motionen 1973:1388, yrkande 2, till Vård av naturvårdsområden m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 10 400 000 kronor,

2 a. i anledning av motionen 1973:495 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande sambandet mellan landskapsvård och jordbruk,

2 c. i anledning av motionen 1973:1403 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande bestämmelserna för domänverkets naturvårdsfond.

Punkten 54 (Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.)

Kungl. Maj:t hade under punkten II 12 (s. 144–146) föreslagit riksdagen att

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

Miljövård m. m.

1. medge att för budgetåret 1973/74 statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk fick beviljas intill ett belopp av 130 000 000 kronor,
2. till Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 255 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:1389 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp) vari såvitt nu var i fråga (punkten 1) hemställt att riksdagen vid behandling av propositionen 1973:2 beslutade att medelsramen för förhöjda bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. ökades med 150 miljoner kronor.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. medge att för budgetåret 1973/74 statsbidrag beviljades till kommunala avloppsreningsverk intill ett belopp av 130 000 000 kronor,
2. till Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 255 000 000 kronor,
3. lämna motionen 1973:1389, yrkande 1, utan åtgärd.

Reservation hade avgivits

14. av herrar Hansson i Skegrie (c) och Jonasson (c), fru Anér (fp) samt herrar Larsson i Borrby (c) och Strömberg (fp) som ansett att utskottet under punkten 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1389, yrkande 1, godkände vad reservanterna förordat rörande tillfälligt höjda statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk.

Punkten 55 (Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m.)

Kungl. Maj:t hade under punkten H 13 (s. 146–148) föreslagit riksdagen att till Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:324 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari såvitt nu var i fråga (punkten 3) hemställt att riksdagen under H 13 i propositionen 1973:1 bilaga 11, Jordbruksdepartementet, som reservationsanslag skulle anvisa ett till 10 000 000 kronor nedräknat belopp, vilket skulle förbehållas småföretagare inom industrin efter särskild behovsprövning samt

1973:1389 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp) vari såvitt nu var i fråga (punkterna 2–3) hemställt att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:2 beslutade dels att medelsramen för förhöjda bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. ökades med 30 miljoner kronor, dels att bidragsvillkoren ändrades så att de anvisade medlen till miljövårdande åtgärder inom industrin fick utnyttjas även för arbetsmiljöförbättrande investeringar i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:324, yrkande 3, till Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor,

2. lämna motionen 1973:1389, yrkande 2, utan åtgärd,

3. lämna motionen 1973:1389, yrkande 3, utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

15 a. av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:324, yrkande 3, till Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor,

15 b. av herrar Hansson i Skegrie (c) och Jonasson (c), fru Anér (fp) samt herrar Larsson i Borrby (c) och Strömberg (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1389, yrkande 2, godkände vad reservanterna förordat rörande tillfälligt höjda statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Under punkten 49 behandlas ett par motioner som gäller anslagen till Svenska naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård.

Det är nog ingen som vill förneka den stora betydelse som hembygdsföreningarna har för naturvård och miljövård. Mängder av oersättliga kulturvärden har räddats undan förstörelse och förfall tack vare de frivilliga insatser som har gjorts av hembygdsrörelsens olika organ, inte bara de här nämnda utan även av andra, och vi har nog alla nytta och glädje av dem. Naturvårdsverket, som skall syssla med dessa frågor, hinner sannolikt inte med att bevaka det stora fält som naturvård och miljövård egentligen omfattar. Därför behövs också de insatser som alla de frivilliga organisationerna gör i samma syfte.

Många människor tycks tyvärr inte begripa att miljön och naturen ställer vissa krav på uppträdandet. De slänger ifrån sig en hel massa saker ute i naturen, de smutsar ned och bär sig synnerligen illa åt. Vad som framför allt behövs är bättre upplysning än den vi hittills har kunnat åstadkomma. Just i upplysningens tjänst tror jag att de frivilliga organisationerna har en stor uppgift att fylla.

Det frivilliga arbetet är av betydelse också därför att de här föreningarna har god lokalkännedom; de kan på ett effektivt sätt bevaka olika områden och stimulera intresset för den egna bygdens naturvärden och miljövärden, och den ökande turismen gör att många medborgare får nytta och glädje härav.

De här insatserna förtjänar alltså att på allt sätt stödjas och uppmuntras av det allmänna. De frivilliga organisationerna får emellertid i mycket stor utsträckning arbeta med frivilligt insamlat kapital. Det vore berättigat att statliga understöd eller bidrag knöts fastare till dem. Reservanterna bakom reservationen 11 a syftar alltså till att de här organisationerna skall kunna erhålla statligt stöd i större omfattning än nu.

Under samma punkt behandlas också en motion som avser en utredning om en fastare anknytning till miljövarsarbetet av dessa frivilliga organisationer på naturvårdens och hembygdsarbetets områden. Samma motivering som jag har anfört tidigare kan anföras för en utredning på det här området. Tyvärr har utskottet inte heller här kunnat bli enigt. Majoriteten har yrkat bifall till detta utredningskrav. Det är, tycker vi, en synnerligen blygsam begäran, som borde ha kunnat erhålla allmänt stöd. Så har emellertid inte skett, och det beklagar jag, men jag hoppas att riksdagen bifaller vad utskottet hemställer i detta avseende.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen 11 a och i övrigt till utskottets hemställan under punkten 49.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! I det här avsnittet av debatten har en lång rad punkter med olika reservationer förts samman, och jag står alltså i den situationen att jag skall tala å ena sidan om miljövarsinformation, å andra sidan om bidrag till kommunala avloppsreningsverk. När jag talar om vård av naturområden kommer jag också så småningom in på bidrag till miljövardande åtgärder inom industrier. Det kan ju synas litet egendomligt.

Herr talman! I arbetet på att skapa en bättre miljö är informationsbehovet stort och viktigt. Det är önskvärt att vi kan väcka och bibehålla intresset för miljöfrågor. Men det är samtidigt angeläget att detta intresse får utvecklas och intensifieras genom fyllig och saklig information.

Naturvårdsverket har anslag för miljövarsinformation. Summan ökades vid 1970 års riksdag. Detta resurstillskott gav verket möjlighet att dels vidga sin information, dels utnyttja nya media i den.

Under ett par år har anslaget legat stilla. Så föreslås även i år. Konkret innebär detta att resurserna blir mindre. Naturvårdsverket uttrycker situationen med orden: "Om inte en uppräknig av anslaget sker under 1973/74 kan informationsverksamheten inte upprätthållas på nuvarande nivå." Detta yttrande gäller uppenbarligen ej endast verkets egen information, utan också den verksamhet som bedrivs av olika ideella organisationer, t. ex. Svenska naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård.

I ett läge där vi är beredda att på olika sätt satsa en allt större del av våra gemensamma resurser på en bättre miljö förefaller det mig egendomligt att beskära miljövarsinformation. Tvärtom borde denna breddas och fördjupas. Särskilt besvärande är det om inte de ideella organisationer som arbetar med miljövarsinformation får tillräckliga resurser. Genom dessa organisationer, t. ex. Svenska naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård, gör otvivelaktigt många

medborgare ett ovärderligt arbete på ideell grund. Samhällets ekonomiska stöd är i förhållande till medlemmarnas arbetsinsats obetydlig. De anslag som går till dessa organisationer ger enligt folkpartiets uppfattning en mycket god utdelning.

Folkpartiet har i en motion följt upp naturvårdsverkets begäran om en uppräknig av anslaget med 350 000 kronor till 2 miljoner kronor. Med hänsyn till att anslaget legat stilla i två år och till de kostnadsstegringar som skett är en höjning på ca 12 procent inte särskilt stor. Men motionen och reservationen visar på en vilja att prioritera miljöfrågorna.

Herr talman! När jag nu under punkten 49 yrkar bifall till reservationen 11 a, som är föranledd av en folkpartimotion, innebär detta enligt min mening också att syftet med motionen 509 av herr Svanström m. fl. blir tillgodosett. I folkpartimotionen finns en passus där vi i fråga om stödet till de ideella organisationerna följer naturvårdsverkets förslag.

I detta sammanhang behandlas också ett utskottsförslag med anledning av en motion från ledamöter av centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet. Jordbruksutskottet begär med bifall till motionen hos Kungl. Maj:t utredning och förslag beträffande frågan om statligt stöd till hembygdsföreningar för aktiva miljövårdsinsatser.

Då jag tidigare uttryckt min uppskattning för det arbete de ideella föreningarna utför och då herr Svanström, som är första namn på motionen, senare kommer att utveckla sina synpunkter, inskränker jag mig till att i denna del yrka bifall till utskottets förslag.

Så vill jag, herr talman, övergå till reservationen 13 beträffande vård av naturvårdsområden.

Sverige är i dag ett starkt urbaniserat samhälle. Över 80 procent av befolkningen bor i tätorter. Denna situation medför stora och ökande krav på rekreationsmöjligheter och friluftsliv. Samtidigt har utvecklingen inom jordbruk och skogsbruk medfört mindre tillgång till den traditionellt eftertraktade landskapstypen för fritid, det omväxlande mosaiklandskapet med jordbruk, skogsbruk, sjöar och vattendrag. Nedläggningen av åkermark omfattar varje år stora arealer, vilka efter kort tid växer igen med buskar och sly. Vi riskerar då att få en landskapstyp som ej är attraktiv för fritidsfolk.

En särskilt tillsatt arbetsgrupp har i ett häfte benämnt "Landskapsvård i odlingsbygd" från landskapsvårdssynpunkt följt konsekvenserna av jordbruksnedläggningen. Gruppen anser att inemot 200 000 hektar åkermark, vilken inte bedömts som bestående, har en sådan betydelse från naturvårdssynpunkt att den borde bli föremål för landskapsvårdande åtgärder. Ungefär hälften av denna areal låg i närheten av tätorter, och hälften hade ett mera allmänt intresse och betecknades som läns- eller riksobjekt.

I förra årets statsverksproposition redovisades naturvårdsverkets förslag i detta ämne. Verket ville att insatserna i första hand skulle beröra ca 20 000 hektar, dvs. omkring 10 procent av hela behovet.

Mot denna bakgrund finner vi det begärda anslaget för vård av naturvårdsområden otillräckligt och ser en ökad medelstillelning önskvärd. Vi har därför i reservation föreslagit ytterligare 1 miljon kronor i anslag.

Det kan väl anses rimligt att kommunerna själva delvis bekostar vården av de områden som ligger nära en tätort och i huvudsak kan tänkas besökas av kommunens egna invånare. När det däremot gäller områden av regionalt intresse eller riksintresse kan det inte vara riktigt att en viss kommun skall stå för kostnaderna. Av många skäl – främst ekonomiska – kan då dessa senare områden komma i strykclass. Det är rimligt att staten här tar hela kostnadsansvaret.

Arbetsgruppen har påpekat att den effektivaste och billigaste metoden att bevara det öppna landskapet är någon form av lantbruksdrift. Det bör alltså vara en fördel om arbetet i första hand sköts av de lantbrukare som finns i trakten. Man kan därigenom tillvarata den kunskap och erfarenhet som dessa har. I vissa fall kan den extra inkomsten också vara både önskvärd och nödvändig för att man skall kunna behålla en fast befolkning i glesbygder.

Mycket kunde sägas om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun och om vilken arbetskraft som i första hand skall utnyttjas när det gäller vården av naturvårdsområden. Jag vill i detta fall hänvisa till den mera utförliga och fylliga argumentation som finns i en folkpartimotion vid förra årets riksdag, nr 1262 av herr Jonsson i Alingsås.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 13 vid punkten 52.

I fråga om reservationen 14 under punkten 54 om bidrag till kommunala avloppsreningsverk vill jag anföra följande.

Utbyggnaden av kommunala avloppsreningsverk är väsentlig ur miljösynpunkt. Nedsmutsade, allvarligt skadade eller helt förstörda sjöar och vattendrag är något som vi med all kraft bör motarbeta. Många kommuner har kommit långt när det gäller att skydda våra vatten. Men reningsverk och avloppsanläggningar är dyra, och kommunernas kostnader blir tunga, särskilt i dagens ekonomiska situation.

När det nu finns formella möjligheter för kommunerna att få ökade statsbidrag till avloppsreningsverk är det inte förvånande att så många hört av sig. I september 1972 beräknade naturvårdsverket att avloppsreningsverk med en beräknad anläggningskostnad av 416 miljoner kunde komma i fråga för förhöjda bidrag på sammanlagt 281 miljoner kronor. Kommunerna har alltså trots sin ekonomiska situation i stor utsträckning varit beredda att satsa på bättre vattenvård.

För de här redovisade ansökningarna om förhöjt statsbidrag disponerade naturvårdsverket 100 miljoner kronor. Verket begärde därför i höstas hos regeringen ytterligare 150 miljoner kronor. Denna ansökan avslogs.

Beslutsramen på 100 miljoner har fördelats till 84 olika avloppsreningsprojekt. Men i år har verket tvingats avslå 160 ansökningar om förhöjt statsbidrag. I ett protokoll från verket står: "I och för sig från vattenvårdssynpunkt angelägna åtgärder har inte kunnat inrymmas inom den medelsram på 100 miljoner kronor som stått till verkets förfogande."

Så har alltså kommunerna Eksjö, Västervik, Gotland, Laholm, Hagfors, Sundsvall och Åre m. fl. fått avslag. Vilka blir konsekvenserna för vattnet utanför Slite, för badmöjligheterna i Laholmsbukten eller för någon fjällsjö vid Duved? Naturvårdsverket uttrycker i sin anslagsframställning oro för att många företag ej kommer i gång, om förhöjt statsbidrag inte beviljas.

Utbyggnaden av kommunala avloppsreningsverk är, som jag tidigare framhållit, viktig ur miljösynpunkt. Våra vatten måste skyddas.

Men härtill kommer att vi i dag har en sådan situation på arbetsmarknaden att allt som kan göras för att öka sysselsättningen är mycket angeläget. Den stora arbetslösheten måste bekämpas på alla sätt. Den här föreslagna höjda medelsramen kan medföra en betydande sysselsättningsstimulans. Arbetslöshetssiffrorna är också sådana att vi ej kan hoppas på en snabb förändring. Därför är det följdriktigt, som föreslås i motionen 1389, att den fastställda tidsgränsen den 30 april 1973 för påbörjande och färdigställande till minst 60 procent bör flyttas fram till den 30 juni 1973.

I den nu framlagda beredskapsstaten uttalas att behov kan finnas av att överskrida förslagsanlaget. Varför då inte bifalla reservationen?

Kravet på att rädda miljön genom att skydda våra vatten från nedsmutsning samt önskvärdheten av på allt sätt stimulera sysselsättningen och kommunernas beredvillighet att bära sin del av kostnaderna talar för att motionen 1389 bör bifallas. Jag yrkar bifall till reservationen 14 vid punkten 54.

Slutligen, herr talman, några ord om reservationen 15 b vid punkten 55 (Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m.).

Från detta anslag utgår bidrag till åtgärder som minskar vatten- eller luftföroreningar och buller från industriell anläggning samt för stöd till avfallsbehandling.

Det rör sig här liksom i ett tidigare ärende om ett anslag som dels är mycket angeläget ur miljösynpunkt, dels kan få sysselsättningsstimulerande effekt.

Trots att stora bidragsbelopp beviljats under de senaste åren har naturvårdsverket tvingats avslå många ansökningar — inte därför att verket underkänt eller tvivlat på angelägenheten av behovet utan därför att pengar saknats.

Folkpartiet finner det angeläget att stimulera industrins investeringar och därigenom öka sysselsättningen. Särskilt angeläget är det när dessa investeringar också verksamt bidrar till att förbättra miljön. Det är i detta sammanhang väsentligt att betona att motionen 1389 föreslår att bidrag också skall utgå till sådana investeringar som är avsedda att förbättra arbetsmiljön.

De 30 miljoner kronor som reservationen vill höja bidraget med är inte främst avsedda att hjälpa vissa industrier. Det är en bieffekt. Pengarna skall främst förbättra miljön för dem som arbetar i industrin eller bor i närheten. Anslaget är till för att minska bullret, få renare vatten och bättre arbetsmiljö. Här tillkommer att på grund av den stora arbetslösheten kan vi också få öka sysselsättningen.

Sedan utskottet behandlade ärendet har beredskapsstaten kommit. Den visar hur angelägen denna fråga är.

Herr talman! Tunga och allvarliga skäl som miljö — inte minst arbetsmiljö — och sysselsättning talar för bifall till motionen 1389.

Jag yrkar bifall även till reservationen 15 b.

I detta anförande instämde herr Norrby i Åkersberga (fp).

Herr LEUCHOVIUS (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiets representanter i jordbruksutskottet har av ekonomiska skäl inte kunnat biträda reservationen 11 a om ökat anslag utöver det av Kungl. Maj:t begärda beloppet till miljövårdsinformation. Däremot har vi ställt oss bakom utskottsmajoritetens yrkande om bifall till motionen 936 med hemställan om att en utredning görs och förslag framläggs om eventuellt statligt stöd till hembygdsföreningar för aktiva miljövårdsinsatser. Vi har nämligen den uppfattningen att man skall både uppmuntra och stödja de ideella krafter som har intresse av denna verksamhet, som för övrigt rätt ofta sker i nära samarbete med landsantikvarierna. Det är således troligt att en utredning kan finna att motionens syften kan visa sig vara en både praktiskt och ekonomiskt fördelaktig väg att slå in på, när det gäller miljö- och landskapsvårdande uppgifter. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 49, mom. 3.

Under punkten 52 har utskottet bl. a. haft att behandla en motion från vårt håll med krav på att försöksverksamheten med landskapsvård i odlingsbygder skall bedrivas i så nära samarbete med berörda jordbrukare att det naturliga sambandet mellan landskapsvård och jordbruksnäring bibehålles. Det förefaller egendomligt att detta samband skall behöva bli föremål för framställningar och krav i riksdagen. Vi anser att detta borde vara onödigt. Genom att tidigare framlagt utredningsförslag har frångåtts av jordbruksministern har detta dock blivit nödvändigt. Den arbetsgrupp inom lantbruksstyrelsen som utredde denna fråga utgick från som självklart att försöksverksamheten skulle handhas av lantbrukarna-markägarna. Så gjorde även remissinstanserna. Men jordbruksministern har lyckats koppla bort lantbrukarna och koppla in arbetsmarknadsmyndigheterna i stället. Landskapsvården har blivit ett sysselsättningsobjekt i stället för en miljövårdsfråga om landskapsvård. Jag kan förstå om den oroväckande arbetslöshet som nu har rätt ganska länge har lockat jordbruksministern till detta avsteg från en enig utredning, från remissinstansernas uppfattning och från en bred opinion. Men här är det dock fråga om landskapsvård på längre sikt, inte om att lösa sysselsättningsproblemen på kort sikt. Jag vill påstå att jordbruksministern genom sin handläggning av ärendet har förfuskat en viktig principfråga.

Nu menar utskottet att våra synpunkter och önskemål i väsentlig mån blir tillgodosedda utan någon särskild åtgärd från riksdagens sida genom att frågan om lämplig arbetskraft förutsättningslöst skall prövas från fall till fall, så att lantbrukare skall kunna anlitas "när det befinner lämpligt". Endast den som inte vill eller inte kan fatta principen i den här försöksverksamheten kan påstå, att från-fall-till-fall-metoden ändrar något väsentligt i jordbruksministerns uppläggning. Fortfarande är det primära att skapa sysselsättning, inte att utöva långsiktig landskapsvård. Därför anser jag det nödvändigt, herr talman, att riksdagen med bifall till reservationen 13 uttalar att markägare och andra personer i trakten kring försöksområdena skall ges klar prioritet vid valet av arbetskraft.

Från vårt håll har vi konsekvent under många år velat få klarlagt att det råder ett naturligt samband mellan jordbruksnäring och landskapsvård. Ända sedan 1967 års riksdagsbeslut om den framtida jordbrukspoli-

tiken har regeringen velat dra en klart konstruerad och politiskt betingad gränslinje. Det är denna, som vi ser det, felaktiga princip jordbruksministern nu har fullföljt i det här ärendet. Är det av prestigeskäl, så tycker jag att jordbruksministern skall ändra ståndpunkt. Vi kan inte heller acceptera övervältringen av halva kostnaderna på kommunerna.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen 13 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Herr MAGNUSSON i Tanum (s):

Herr talman! Vården av vårt kulturarv är vi alla intresserade av, vare sig det gäller fornminnen, landskap eller gammal bebyggelse. Några delade uppfattningar beträffande detta har icke utskottsmajoriteten och reservanterna. Allt det frivilliga arbete som hembygdsföreningarna utför är av stor betydelse, icke minst för att stimulera intresset för miljövärdarbete.

Herr talman! Jag ber här att få anföra utskottets motiveringar under momenten 1 och 2 vid punkten 49 och reservanternas synpunkter under moment 3; yrkandet återfinns vid reservationen 11 b.

I motionen 509 begärs *dels* att riksdagen skall uttala att Svenska naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård bör erhålla största möjliga anslag för sin miljövärdande verksamhet, *dels* att till Miljövärdsinformation för budgetåret 1973/74 anvisas ett reservationsanslag av 1 750 000 kronor, dvs. en uppräknig med 100 000 kronor.

I motionen 1433 begärs att anslaget till Miljövärdsinformation höjs med 350 000 kronor till 2 miljoner kronor i enlighet med naturvårdsverkets förslag. Det är enligt motionärerna angeläget att bidraget till Svenska naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård höjs liksom att naturvårdsverket kan upprätthålla en tillfredsställande informationsverksamhet.

Naturvårdsverkets informationsverksamhet har ökat avsevärt under de senaste åren. Den befinner sig emellertid delvis fortfarande i ett försöks- och utvecklingsskede, varför det föreslagna anslaget för närvarande bör anses tillräckligt. Det kan nämnas att verket har ca 10 personer sysselsatta med informationsuppgifter.

I vad gäller bidragen till de ideella organisationerna bör framhållas att det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om anslagets fördelning på olika ändamål. Anslagen till dessa organisationer har ökat successivt under de senaste åren. Naturvårdsverket har föreslagit en ökning av dessa bidrag också för nästa budgetår. Verket har därvid bl. a. betonat behovet av en samordnad planering av verksamheten. Med en ökad samordning bör effektivare insatser kunna göras inom ramen för det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget. Det kan tilläggas att Svenska naturskyddsföreningen utöver bidraget från detta anslag erhåller bidrag också ur jaktvårdsfonden; för år 1972 var detta 150 000 kronor.

När det gäller Samfundet för hembygdsvård kan dessutom framhållas att verksamheten till betydande del rör kulturminnesvård o. d., dvs. frågor som får anses ligga utanför ämnesområdet för detta anslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag under 1 och 2 vid punkten 49 i utskottets betänkande nr 1.

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

Miljövärd m. m.

Vid moment 3 har genom olycksfall i arbetet majoriteten under momenten 1 och 2 hamnat i minoritet och återfinns sålunda här bland reservanterna.

Under ett antal år har i riksdagen väckts motioner med hemställan att hembygdsföreningarnas verksamhet även skall omfatta miljövårdsinsatser, och särskilda anslag beviljas för denna verksamhet. Motionärerna föreslår att hembygdsföreningarnas insats för miljövården blir föremål för utredning.

Utskottet har varje år avvisat motionerna med hänvisning till att hembygdsföreningarnas verksamhet är att betrakta som en kommunal uppgift. En central statlig bidragsgivning till föreningarna torde också medföra administrativa besvärligheter.

Några nya synpunkter sedan föregående år när riksdagen behandlade en liknande motion har icke framkommit, och därför yrkar jag bifall till reservation 11 b av herr Mossberger m. fl.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Jag kunde kanske ha nöjt mig med att instämma i det anförande som herr Hansson i Skegrie höll. Jag vill emellertid framföra några synpunkter, och jag noterar nu med tillfredsställelse att även herr Magnusson i Tanum säger att alla är överens om att den verksamhet som hembygdsföreningarna bedriver är vällovlig och bör uppmärksammas. Men uppmärksamheten och välviljan räckte inte till för att i enlighet med det förslag som framställdes i motionen 509 göra ett uttalande att största möjliga anslag bör beviljas till dessa två riksorganisationer, som sedan många år utför ett efter måttet av sin förmåga stort arbete i miljövårdsinformationens tjänst.

Det är riktigt, som herr Magnusson också anförde, att vår organisation jämsides med miljövårdsupplysningen bedriver annan verksamhet, och vi kan med tacksamhet konstatera att vi erhållit dessa statliga bidrag, utan vilkas förekomst vi inte skulle kunna upprätthålla verksamheten i tillnärmelsevis den omfattning som nu sker.

Det är väl allmänt bekant att vi i dessa sammanhang har att räkna med kostnadsstegringar. Det är inte enbart den statliga verksamheten och den kommunala apparaten som ständigt är utsatt för kostnadsfördyringar, utan även de frivilligt och ideellt arbetande organisationerna får vidkännas kostnadsökningar. Det vore därför tacknämligt om man kunde räkna med ett ökat anslag för dessa bägge organisationer. Jag har i detta sammanhang goda förhoppningar att Kungl. Maj:t, som kommer att fördela anslagen, tar hänsyn till vårt behov av ökat stöd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 11 a vid punkten 49.

Vad beträffar motionen 936 är det sant att den, som herr Magnusson nyss sade, är en återupprepning från tidigare år. Motionärerna önskar att frågan om statligt stöd till hembygdsföreningar för aktiva miljövårdande insatser blir föremål för utredning och förslag. När man därför som argument mot motionen anför att ett bifall till detta förslag skulle medföra administrativa besvärligheter och att detta i princip bör vara en kommunal uppgift, vill jag påpeka att det är frågor som enligt

motionärernas och utskottsmajoritetens mening bör prövas av utredningen. Vi har i motionen antytt några möjligheter att göra det hela administrativt ganska enkelt. Samfundet för hembygdsvärd skulle i samråd med landsantikvarierna kunna fördela dessa bidrag. Förutsättningen är att landsantikvarierna medverkar till upprättandet av formliga kontrakt, i vilka hembygdsföreningarna åtar sig att hålla miljövårdsområden öppna under ett antal år osv.

Motionen innehåller bara några tankegångar om hur den i övrigt helt förutsättningslösa utredningen skall bedrivas. Motionärerna har menat att i den utredningen borde vara med representanter för riksantikvarieämbetet, för naturvårdsverket och naturligtvis gärna också för de frivilligt arbetande organisationerna. I övrigt borde den i princip vara en parlamentariskt sammansatt utredning.

Herr talman! Med detta korta anförande och med hänvisning till vad som anförs i motionen och vad som tidigare sagts i denna fråga under dess föregående behandlingar i kammaren ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan i punkten 49, mom. 3.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag vill först ansluta mig till det yrkande som ställts av herr Hansson i Skegrie. Sedan vill jag tala litet om punkten 52 och reservationen 13.

I punkten 52 föreslår Kungl. Maj:t att till Vård av naturvårdsområden m. m. skall anvisas ett anslag på 9 400 000 kronor. Enligt regeringsförslaget skall kommunerna svara för halva kostnaden för arbetet. Vidare bör jordbrukare få hand om skötseln av områdena endast då annan lämplig arbetskraft ej finns.

Beträffande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun vill jag framhålla att detta naturvårdsarbete är ett riksintresse. Därför bör det också finansieras av staten. Vi har fördenskull i motionen 1388 från centern sagt att anslaget bör höjas till 10 400 000 kronor. Motionen har följts upp av utskottets icke-socialistiska ledamöter i reservationen 13.

Kommunernas ekonomi är mycket ansträngd, och denna försöksverksamhet kan helt enkelt inte följas upp på grund av penningbrist. Därför bör staten stå för hela kostnaden. Det rör sig i regel om ett riksintresse.

Både i centerns partimotion 1388 och i moderatmotionen 495 framhålls att försöksverksamheten bör bedrivas i nära samband med berörda jordbrukare. Då får man det naturliga sambandet mellan jordbruksnäring och landskapsvård. Ingen kan vara mera lämplig att klara detta arbete än jordbrukaren. Dessutom rör det sig mest om jordbrukare med bristande sysselsättning och med låga inkomster, och det kan då bli ett litet tillskott till försörjningen.

En sådan hjälp till självhjälp kan i regel bli effektiv och är det billigaste sättet för samhället att klara dessa frågor. Prioritet bör ges åt jordbrukarna vid val av arbetskraft. Detta framhåller vi med skärpa i reservationen 13.

I motionen 1403 har herrar Johansson i Växjö och Svanström hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om åtgärder för förändring av reglerna för domänverkets naturvårdsfond så att ränteav-

sättning ej behöver ske för mark som är upplåten som naturvårdsobjekt. Vi reservanter anser att motionsförslaget är riktigt och vill tillstyrka det.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservationen 13 av herr Hansson i Skegrik m. fl.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag skall i huvudsak säga några ord i anslutning till reservationen 12 vid punkten 51. Där har herr Leuchovius och jag liksom några moderata motionärer yrkat på att anslaget under punkten Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m. minskas från 9 miljoner kronor till 4,5 miljoner kronor.

Skälet är inte att vi motsätter oss att bidrag utgår till enskilda som exempelvis får avstå mark helt eller delvis för naturvårdsområden eller liknande. Tvärtom har vi alltid från vårt håll ansett att det är ytterst angeläget att den enskilde skall få ersättning, om han genom sådana åtgärder blir tvingad att lämna ifrån sig mark eller får sina möjligheter att disponera marken inskränkta eller får tåla intrång på ett eller annat sätt.

Anledningen till besparingsförslaget från vår sida är helt enkelt att naturvårdsverket i sina petita har beräknat att det under nästa budgetår skulle gå åt 9 miljoner kronor. Samtidigt redovisar man en beräknad reservation vid det kommande budgetårsskiftet på över 4,5 miljoner kronor. Mot den bakgrunden bör ett tillskott av 4,5 miljoner kronor räcka. Därför har vi ansett det möjligt att här hålla nere anslaget med 4,5 miljoner kronor.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 12.

Nästa reservation har tidigare herr Leuchovius och nu senast herr Jonasson talat utförligt för. Jag instämmer i deras anföranden och yrkar bifall till reservationen 13.

Herr Leuchovius och jag har inte gått med på reservationerna 14 och 15 b. Båda är väl i och för sig angelägna – reservationen 14 gäller höjda bidrag till kommunala avloppsreningsverk, där det föreslagits en ökning med inte mindre än 150 miljoner kronor, och reservationen 15 b gäller bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin, där det föreslagits en ökning med 30 miljoner kronor. Vi har inte ansett att det i dagens budgetläge är möjligt att gå med på detta, även om det kunde finnas skäl för det. Glädjande nog har det skett mycket under senare år, inte minst tack vare bidrag från AMS, varför läget – som tidigare var ganska allvarligt – blivit förbättrat genom de åtgärder som vidtagits under de senaste åren.

Jag kan alltså inte yrka bifall till dessa reservationer, utan följer där utskottet.

Herr HEDSTRÖM (s):

Herr talman! Mitt inlägg här kommer att röra sig om punkten 52, Vård av naturvårdsområden m. m.

En treårig försöksverksamhet på landskapsvårdsområdet pågår sedan den 1 juli 1972. Under treårsperioden skall praktiska försök med olika skötselmetoder bedrivas inom ett begränsat antal områden i landet, vilka representerar olika typer av odlingslandskapet. Naturvårdsverket skall

efter försöksperiodens slut redovisa erfarenheterna, och först därefter kan ställning tas till verksamhetens fortsättning.

Det ursprungliga förslaget innebar att stat och kommun skulle dela kostnaderna för försöksverksamheten. 1972 års riksdag tillstyrkte dock en motion som innebär att 30 procent av statens andel — dvs. 300 000 kronor — skall få användas för att till projekt av stort allmänt intresse lämna ett större bidrag än 50 procent. Jag har i min bänk exempel på att bidrag i vissa fall har utgått med upp till 75 procent för sådana arbeten.

Enligt naturvårdsverket torde det inte föreligga några problem att få kommunerna med i försöksverksamheten även om statsbidraget stannar vid 50 procent. Kommunerna har hittills visat stort intresse för att delta i verksamheten, och många kommuner har redan avsatt medel för detta ändamål. Den pågående försöksverksamheten bör därför nu få genomföras enligt de riktlinjer som fastslagits av 1972 års riksdag.

När det gäller den arbetskraft som krävs för landskapsvårdsarbetet utslöt inte departementschefen i 1972 års statsverksproposition den enskilde markägaren.

Hur skötseln skall utföras och vem som skall utföra den är en av de många frågor som försöksverksamheten skall ge svar på.

Med anledning av de inlägg som här gjorts av herrar Leuchovius och Jonasson vill jag poängtera att vi skapar ökad sysselsättning och en bättre landskapsvård genom det förslag som utskottet genom att följa jordbruksministern har presenterat i det betänkande vi nu behandlar.

I betänkandet erinrar utskottet om att samma fråga prövades av förra årets riksdag. Utskottet framhöll då att det var fråga om en försöksverksamhet i syfte bl. a. att klarlägga spörsmålet hur skötseln av områdena lämpligen bör ordnas. Utskottet utgick därvid från att frågan om lämplig arbetskraft för hithörande uppgifter skulle prövas förutsättningslöst i de särskilda fallen och förutsatte i enlighet härmed att markägaren eller annan lantbrukare skulle komma att anlitas när det befanns ändamålsenligt. Enligt utskottets mening borde därför motionärernas öneksmål kunna förväntas i allt väsentligt bli tilldogosedda utan någon särskild åtgärd från riksdagens sida. Riksdagen delade utskottets uppfattning.

Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Jag vill sedan, herr talman, säga några ord i anledning av motionen 1403 angående ändring av reglerna för domänverkets naturfond. Herr Jonasson berörde denna fråga i sitt inlägg.

I motionen yrkas att ränteavsättning ej skall ske för mark som är upplåten som naturvårdsobjekt. Till detta vill jag säga att liknande ränteberäkningar görs regelmässigt när det gäller olika slag av staten tillhöriga fastigheter. Det kan närmast betraktas som interna statliga bokföringstransaktioner. Vid beräkningen av anslaget har särskild hänsyn tagits till medelsbehovet för denna ränteavsättning, varför den i realiteten inte kan sägas belasta den verksamhet som finansieras från anslaget.

Motionärernas uppgift att de fastigheter, på vilka denna ränta beräknas, i flertalet fall inköpts från domänverket är felaktig. Det är till övervägande del fråga om tidigare privatägd mark som förvärvat av

staten för naturvårdsändamål och därvid bokförts på den under domänfonden hörande särskilda s. k. naturvårdsfonden.

Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan också på detta avsnitt av betänkandet.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Reservationerna 14 och 15 b har här tidigare kommenterats av herr Strömberg. Jag skall inskränka mig till att i allt väsentligt instämma i de synpunkter, som han här anfört som motivering för dessa reservationer. Jag vill bara tillägga att de principiellt är besläktade med varandra så till vida, att båda handlar om insatser i miljövårdande syfte.

I det första fallet, reservationen 14, rör det sig om en höjning av anslaget till kommunala avloppsreningsverk med 150 miljoner kronor och i det andra fallet om en ökning av anslaget för miljövårdande åtgärder inom industrin med 30 miljoner kronor. I detta fall gäller det vård och förbättring av arbetsmiljön.

Det räcker inte med ett allmänt och positivt tal när det gäller miljövård. Här hade man haft möjlighet att visa konkret handlingskraft genom att skapa resurser för meningsfyllda arbetsinsatser i miljövårdande syfte. Detta skulle vara så mycket mer värdefullt mot bakgrunden av att man också i dessa sammanhang för att statsbidrag skall utgå kräver en motprestation av kommuner respektive industri.

Jag vill med detta, herr talman, instämma i bifallsyrkandet beträffande reservationerna 14 och 15 b.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Jag skall säga några ord om punkten 54 och reservationen 14.

Det är klart att vi som kommunalmän är glada över den extra satsning som har skett på reningssidan, den förhöjda bidragsprocenten till kommunerna från november 1971 t. o. m. juni 1972 och samma bidragshöjning från september 1972 t. o. m. april i år. Givetvis skulle kommunerna även med glädje också svälja de enligt reservanternas begärda 150 miljoner kronorna. Att många kommunalmän också är förberedda därtill, tvivlar jag absolut inte på. Men även reservanternas måste väl erkänna att goda resultat redan har uppnåtts genom dessa extra anslag och att de s. k. riktade åtgärderna gagnat sysselsättningen och bidragit till en bättre miljö. Sedan kan man diskutera tidsbegränsningen, två månader mer eller mindre. Men det är ju alltid dessa tidsbegränsade bidrags öde att mottagarna kan hamna på fel sida om strecket.

En passus i de högt ärade mittenpartiledarnas motion ställer jag mig litet frågande till. Det står så här: "Slutregleringen av tidigare lämnade, förhöjda bidrag kommer efter hand att binda en betydande anslagsvolym. Denna slutreglering, liksom utbetalningen av förskott på nya bidrag, måste ske så att kommunernas likviditet inte ansträngs, eftersom de då kan tvingas senarelägga andra sysselsättningsskapande investeringar."

Detta påstående kunde ha varit befogat budgetåret 1971/72 då ifrågakvarande anslag var ett reservationsanslag, men innevarande budgetår, liksom nästa budgetår på 255 miljoner är ett förslagsanslag. Det

innebär att beloppet, som naturvårdsverket varit med om att räkna ut, har förutsatts räcka för ifrågavarande budgetår. I och med att det är ett förslagsanslag kan det t. o. m. få överskridas. Det bör därför icke, som jag ser det, påverka kommunernas likviditet, vilket har framhållits i mittenpartiledarnas motion.

Herr talman! De icke förhöjda statsbidragen för reningsverken kommer att utgå även i fortsättningen, och beräknade anslag tillstyrks här också av utskottet. Beträffande de sysselsättningspolitiska effekterna, som också har nämnts i detta sammanhang, vill jag framhålla att regeringen sannerligen inte har suttit still när det gällt att skapa sysselsättning, och den kommer heller inte att göra det i fortsättningen.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag under punkten 54.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Den kommunistiska gruppen har velat spara 40 miljoner kronor åt regeringen, men det är med sorg och smärta jag måste konstatera att jag inte mött den entusiasm jag väntat hos de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet. De har tvärtom gått ihop med borgarna i den här frågan -- en nog så vanlig kombination.

Jag skall inte så här sent på kvällen fördjupa mig mera i denna gripande historia. För att söka minska herr Mossbergers eller fru Theorins bekymmer och för att eventuellt göra vår värderade talman glad över ett kort inlägg skall jag hänvisa till mina samlade tal i det här ämnet och yrkar bifall till reservationen 15 a.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Låt mig bara helt kort påminna kammaren om bakgrunden till besluten på punkten 55.

Miljöskyddslagen gäller för *alla* företag. När ett nytt företag startas skall i kostnads-kalkylerna vara inräknade alla kostnader för miljövårdsanläggningar som samhällets lagstiftning föreskriver. Under en övergångstid är det nödvändigt med statsbidrag för de gamla företagen för att få fram de miljövårdsåtgärder för vatten- och luftvård som behövs. 25 procent av kostnaderna utgår därför i statsbidrag till sådana åtgärder under en femårsperiod upp till 250 miljoner kronor eller 50 miljoner kronor per år. Företagen står således för 75 procent av kostnaderna för miljövårdsanläggningar. Fr. o. m. den 1 juli 1972 kan bidrag utgå också för bullerbegränsande åtgärder inom industrin.

För att öka sysselsättningen beslöt 1971 års höstriksdag att statsbidragen skulle höjas från 25 procent till högst 75 procent under tiden den 1 november 1971 till den 30 juni 1972. Ca 400 miljoner kronor anslogs i förhöjda statsbidrag under denna tid. För tiden den 1 september 1972 till den 30 april 1973 har 100 miljoner anvisats i förhöjda statsbidrag. Dessa förhöjda statsbidrag har gett både sysselsättning och snabba miljövårdsåtgärder och har därmed haft en dubbel funktion.

Trots de stora satsningarna genom det förhöjda bidraget bedöms de 50 miljoner kronor som avses utgå årligen till det 25-procentiga statsbidraget komma att behövas -- inte minst då behovet av bullerreducerande

åtgärder inom industrin är stort. Ett reservationsanslag om 50 miljoner kronor bör därför föras upp till miljövårdande åtgärder inom industrin.

Så några kommentarer till reservationen och till vad reservanterna här har anfört.

Trots att herr Takman ville hålla sig undan från sin reservation och hänvisade till sina tidigare tal i sammanhanget – jag har också haft nöjet att läsa dem – skall jag något gå in på den.

I reservationen 15 a av herr Takman begärs det att anslaget skall skäras ned till 10 miljoner kronor, vilket bör förbehållas småföretagare inom industrin efter särskild behovsprövning. Liknande motion har tidigare avslagits av riksdagen. Reservationen anför att regeringens politik gentemot det privata näringslivet är att lämna direkt statligt stöd till i främsta rummet de större företagens verksamhet. Vidare sägs det att regeringens förslag innebär att industrin skall kunna öka sina profiter genom att de erhåller statsbidrag för att vidta åtgärder mot sin miljöskadliga verksamhet.

Nu utgår, som reservanten väl vet, detta statsbidrag också till småindustrin, och frågan är väl om inte antalet ansökningar från småindustrin är väsentligt fler än de från större industrier. Kostnaderna för miljövårdsåtgärder inom de större företagen blir med logisk konsekvens dock högre än inom mindre företag.

Det intressanta med årets kommunistreservation är emellertid att principen för statligt stöd åt äldre industri för miljövårdande åtgärder har accepterats – vilket inte har skett i tidigare reservationer – dock endast för småindustri. Men var går då gränsen mellan profithungrande storföretag, som reservationen talar om, och de småföretag som bör förbehållas stöd och som tydligen inte anses lida av profithunger? Varken reservationen eller motionen anger var denna gräns går.

Jag är tveksam om arbetarna vid exempelvis en massaindustri, som väl får betecknas som ett storföretag, har förståelse för varför just de skall drabbas av hot om nedläggning därför att företaget säger sig inte orka med de lagstadgade miljövårdsåtgärderna.

I övrigt – som en parentes – undrar man om en förändring nu är på gång inom vpk mot samma slags filosofi om de mindre företagen och stöd åt dem, som utvecklats framför allt hos centerpartiet – något som i så fall en rättrogen marxist borde ha svårt att acceptera. Såvitt jag förstår – med risk för att inte vara lika bevandrad i Marx som herr Takman – omhuldade dock Marx knappast en decentraliserad produktion. I vart fall fastslås detta i Michael Harringtons bok "Socialism" i kapitlet om den okände Marx. Och vad Marx själv i bl. a. Den 18 brumaire har skrivit bekräftar detta.

Herr talman! Jag vill i denna del yrka bifall till utskottets hemställan.

I reservationen 15 b yrkas att medelsramen för förhöjda bidrag ökas med 30 miljoner kronor och att tidsgränsen skall förskjutas med två månader. Utskottet finner mot bakgrund av den tidigare redogörelsen om de kraftiga bidrag till industrins miljövårdsinvesteringar, som getts i sysselsättningsstimulerande syfte, inte tillräckliga skäl att biträda yrkandet. För övrigt har departementschefen anfört att han avser att lägga fram förslag om att naturvårdsverket skall granska effekterna av vidtagna

åtgärder.

Herr Strömberg anförde som det främsta argumentet för bifall till reservationen 15 b en förbättring av arbetsmiljön. Självfallet är frågan om en förbättring av arbetsmiljön minst lika väsentlig som frågan om påverkan på den yttre miljön. Över 120 000 människor skadas årligen, 300 dödas och 1 800 invalidiseras i arbetet. Det är säkerligen bekant även för herr Strömberg att just av de skälen har arbetsmiljöutredningen tillsatts av regeringen. I december 1972 fick vi också det första delbetänkandet, vilket genom det socialdemokratiska partiets och LO:s försorg varit ute på det mest omfattande remissförfarande som något utredningsförslag någonsin varit föremål för i vårt land. Det har varit ute hos dem som bäst känner arbetsmiljön, nämligen arbetarna själva. Inte mindre än 85 400 människor från framför allt de fackliga lokala organisationerna i över 7 630 grupper har framfört sina synpunkter på utredningens förslag. Inom kort bör riksdagen få ta ställning till en proposition från regeringen där deras synpunkter har beaktats.

I övrigt har riksdagen så sent som hösten 1972 avvisat yrkanden om bidrag till åtgärder för förbättring av arbetsmiljön med hänvisning just till arbetsmiljöutredningens arbete.

Till herr Larsson i Borrbý vill jag bara säga att de förslag som de folkpartistiska och centerpartistiska partiordförandena har framlagt i sin motion inte innebär att det krävs motsvarande prestationer av industri och kommun. Förslagen går ut på en fortsatt förhöjning av statsbidragen till en kostnadstäckning av 75 procent för staten och 25 procent för industrin.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan under punkten 55.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Jag ber bara att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 51, vilket jag finner inte blivit gjort tidigare i debatten.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Det finns småföretagare inom industrin som kanske inte orkar med de miljövårdande åtgärderna, och för dem har vi velat reservera de 10 miljoner vi bantat ner anslaget till.

Beträffande fru Theorins utsvävningar i den marxistiska litteraturen måste jag säga att Karl Marx redan under sin livstid drabbades av att bli åberopad som stöd för diverse kufiska projekt. Han tog sådant med fattning, men om han hade upplevt hur fru Theorin söker mobilisera honom som sympatisör till regeringens projekt att ge stora statliga presenter till storfinsansen, skulle han sannolikt ha blivit bedrövad.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Herr Augustsson frågade hur vårt förslag kan påverka likviditeten. Låt mig då ta ett exempel. Det finns kommuner som vill sätta i gång med att bygga avloppsreningsverk och som får avslag på sin bidragsansökan. Men de har ändå rätt att påbörja sina arbeten, och de förverkar därmed inte sin framtida rätt till bidrag. Bidragen kommer

emellertid då betydligt senare, och det är en situation som påverkar kommunens likviditet.

Det finns, säger fru Theorin, inte tillräckliga skäl för att ge ytterligare bidrag till de miljövårdande åtgärder som vi föreslagit från mittenpartierna. Behovet av en bättre miljö är dokumenterat i kommunernas och industrins ansökningar. Att det behovet finns är i och för sig ett skäl för vår reservation, men det är ytterligare ett angeläget och allvarligt skäl att vi i dag har en mycket stor arbetslöshet. Den arbetslösheten har i betydande grad drabbat dem som är sysselsatta i byggnads- och anläggningsarbeten, och det är de människorna som i första hand kommer att anlitas för arbeten i samband med de miljövårdande åtgärder som mittenpartierna har föreslagit. Sysselsättningen och miljövården är två för oss mycket angelägna motiv att sätta i gång de här arbetena.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Jag vill bara notera att jag inte fick något svar av herr Takman på var gränsen går mellan profithungrande storföretag och småföretag som inte lider av profithunger.

I vad gäller Marx skulle jag kunna öda kammararens tid med att citera direkt, men jag lovar att inte göra det utan i stället överlämna citaten till herr Takman att tjäna till lärdom inte minst i vad gäller Marx' förord för stordriftsproduktionen och mot en decentraliserad produktion.

Till herr Strömberg vill jag säga att även om det råder arbetslöshet i det här landet, kan jag inte se att man med det förslag som folkpartiet och centern har i sin reservation 15 b tillskapar särskilt många flera jobb än de som redan är i gång. Men nog om detta.

Det är på regeringens initiativ som dessa förhöjda statsbidrag har tillkommit, vilka beräknas ha utgått med sammanlagt 500 miljoner kronor till den 30 april, och det finns inte skäl att bifalla det yrkande som framställt av centern och folkpartiet. Utskottet har överopat att det under lång tid utgått särskilda förhöjda statsbidrag till industrin för miljövårdsåtgärder och sagt att det inte är anledning att förlänga den tiden ytterligare efter den 30 april.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Det antal jobb som fru Theorin efterlyser motsvarar i runt tal 200 à 220 miljoner kronor, och det är inte så litet.

Sedan har fru Theorin beskrivit sitt partis positiva arbete för miljövårdande åtgärder när det gäller arbetsmiljösituationen, och jag har inte på något sätt tänkt ifrågasätta den ambitionen. Hon beskriver bl. a. de utredningar som pågår och det betänkande från arbetsmiljöutredningen som sänts ut till 7 000 remissinstanser, om jag uppfattade det rätt. Jag vill till det bara lägga, herr talman, att om det vid detta remissförfarande också hade sänts ut ett förslag som innebär direkta konkreta åtgärder enligt reservationerna, så är jag övertygad om att det förslaget hade fått ett positivt mottagande av remissinstanserna.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! De gränsdragningsproblem som fru Theorin talar om får mig inte att gå ifrån mitt yrkande om bifall till reservationen 15 a. Men när jag nu igen lyssnade till fru Theorin erinrade jag mig, när hon påstod att regeringen har stöd för detta underliga projekt i marxismen, besläktade tankegångar i en intervju som jag läste häromdagen med en annan stor marxist, nämligen Graucho Marx.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Den statliga delen av de förhöjda bidragen i de två senast berörda reservationerna är 180 miljoner kronor. Det förvånar mig bara att en socialdemokrat står i denna kammare i dag och säger att 180 miljoner kronor till anläggnings- och byggnadsarbeten icke skulle förbättra byggnadsarbetarnas situation. Det är någonting helt annat än det man får lyssna till i dagligt tal; det är en helt ny uppgift.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Till herr Takman vill jag säga att det är herr Takman som har sällat sig till regeringens bedömning att det under en övergångstid behövs stödåtgärder till den industri som inte kan klara de miljövårdsåtgärder som lagstiftningen ålägger den. Den skillnad som finns mellan herr Takman och mig är inte av principiell natur nu längre, som den har varit tidigare om åren, utan den ligger i en gränsdragnings mellan storföretag och småindustri.

Jag vill på nytt återopå det jag sade tidigare: Det måste vara svårt för arbetarna i de företag som faller någonstans vid sidan av den gräns som inrangerar dem som storföretag att därför behöva utsätta sig för risken för arbetslöshet.

Jag vill vidare påpeka för herr Strömberg att jag har talat för utskottets hemställan under punkten 55, till vilken fogats en reservation med yrkande om en utökad medelsram på 30 miljoner kronor – alltså inte 180 miljoner kronor. Det är skälet till att jag har sagt att det ökade anslaget inte kan ha den stora sysselsättningskapande effekt som herr Strömberg har velat göra gällande.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 48

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 49

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 a av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hansson i Skegrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

Miljövärd m. m.

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 49 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 a av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hansson i Skegrie begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 195
Nej - 110
Avstår - 2

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 b av herr Mossberger m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Tanum begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 49 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 b av herr Mossberger m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 149
Nej - 157
Avstår - 1

Punkten 50

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 51

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herrar Hedin och Leuchovius, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hedin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 51 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herrar Hedin och Leuchovius.

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

Miljövård m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hedin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	262
Nej	—	40
Avstår	—	5

Punkten 52

Mom. 1, 2 a och 2 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Jonasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 52 mom. 1, 2 a och 2 c röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jonasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	158
Nej	—	148
Avstår	—	1

Mom. 2 b

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 53

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 54

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 54 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	195
Nej	–	110
Avstår	–	2

Punkten 55

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 a av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Takman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 55 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 a av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Takman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	292
Nej	–	12
Avstår	–	1

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 b av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 55 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 b av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 197
Nej -- 109
Avstår -- 1

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

Jordfonden

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 56 och 57

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 3 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 2 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1973/74 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Jordfonden

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 under punkten IX:6 (s. 161-164 i utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden) föreslagit riksdagen att till Jordfonden för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:327 av herr Krönmark m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts när det gällde angelägenheten av att successivt nedbringa jordfonden med ca 100 miljoner kronor med en början fr. o. m. nästa budgetår med 10 miljoner kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. lämna motionen 1973:327 utan åtgärd,
2. till Jordfonden för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Hedin (m) och Leuchovius (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:327 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført rörande åtgärder för att nedbringa jordfondens omfattning m. m.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag skall med några ord motivera reservationen under punkten 8, som berör jordfonden.

Från moderata samlingspartiet har vi alltid i princip ställt oss bakom lantbruksnämndernas inköps- och försäljningsverksamhet, för vilken ju jordfonden utnyttjas. Det är självfallet angeläget att medverka till en lämplig yttre rationalisering. Vi har ibland kritiserat verksamheten i så måtto att många lantbruksnämnder har nekat jordbrukare att köpa en gård. De har ansett att fastigheten eller fastigheten med ett tillskott blir för liten. Enligt vår mening har de satt anspråken på storlek alltför högt. Den som vill ha en mindre gård bör kunna få det, om han har möjlighet att där t. ex. bedriva specialodling eller intensiv drift som gör att han trots att gården kanske normalt kan anses vara för liten ändå väl kan klara sig där. Huvudsaken är att den sökande har erforderliga kunskaper, tillräckliga resurser och självfallet intresse för sin uppgift.

Den fråga som i första hand nu skall diskuteras och som berörs i reservationen gäller en sak som vi från moderata samlingspartiet har framhållit länge, nämligen att försäljningsverksamheten bör vara väl i takt med inköpsverksamheten i detta avseende. Vi anser alltså att man bör kunna få denna verksamhet självbärande. Glädjande nog kan man säga att den har blivit det under det senast redovisade budgetåret, såsom finns angivet i propositionen. Under de senaste fem åren har inköpen gått upp till 576,9 miljoner kronor och försäljningarna till 503,7 miljoner. Det är alltså en negativ balans på 73 miljoner. Men ser man till det senast redovisade året, 1971/72, finner man att det köptes för 135,8 och såldes för 136,4 miljoner. Man kan alltså säga att det blev vinst på verksamheten med 0,6 miljoner kronor.

I fonden finns 277 miljoner kronor, men huvuddelen är naturligtvis bunden i fastigheter. Vi anser emellertid från motionärernas och reservanternas sida att man på sikt bör kunna banta ned den här fonden med cirka 100 miljoner kronor. Vi menar att man under det kommande budgetåret i varje fall bör kunna inleverera 10 miljoner kronor till statsverket, och det är fullt möjligt. Om man ser till den redovisning som har gjorts från lantbruksstyrelsen, står under innevarande budgetår ungefär 20 miljoner till förfogande utöver inflytande inkomster av fastighetsförsäljningar. Man har anledning att hoppas och tro att balansen mellan inköp och försäljningar skall bli densamma under innevarande år som under det senast redovisade året – eller kanske bättre. Då finns det ju gott om utrymme att lämna tillbaka 10 miljoner och även göra det fortsättningsvis och så småningom kunna lämna tillbaka till statsverket kanske ett hundratal miljoner kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen under detta betänkande.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Jag tänker inte ta upp frågorna om rationaliseringspolitiken som herr Hedin började med att tala om – vi får ju tillfälle att diskutera den saken om fjorton dagar – utan jag skall hålla mig till den fråga som det nu gäller, nämligen jordfonden.

Jordfonden skapades 1948 för att möjliggöra för lantbruksnämnderna att driva en rationaliseringsverksamhet inom jordbrukets område. Vi hade en föredragning förra året av lantbruksstyrelsens chef inför utskottet, och han meddelade då att den här fonden är av mycket stor betydelse för den verksamhet som lantbruksnämnderna bedriver. Och jag kan säga till herr Hedin att omsättningen av de fastigheter det gäller är ganska snabb. I fråga om åker ungefär två år, när det gäller skogen är tiden cirka tre år. Det är alltså den tid som man har fastigheten innan den överläts till den nye ägaren.

Jag kan också upplysa herr Hedin om de siffror som senast redovisats av lantbruksstyrelsen. Vid ingången av 1972 fanns det jordbruksfastigheter till ett taxeringsvärde av 118 613 000 kronor och vid utgången av 1972 var summan 106 980 000 – alltså en minskning med 10 procent under 1972. Detta visar att omsättningen går så snabbt som det över huvud taget är möjligt.

Det är väl rimligt att moderaterna för fram den här motionen nu liksom förra året – de gör det för att få den budget att stämma som de presenterat. För att få ihop pengar till det vill man nu pruta 10 miljoner på denna punkt – på sikt vill man ta bort 100 miljoner, men man börjar alltså med 10.

Herr talman! Denna fråga diskuterades ganska ingående förra året, och det finns därför ingen anledning att utveckla ytterligare synpunkter, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr Persson i Skänninge för de ytterligare argument som jag fick för möjligheterna att inleverera pengar till kronan. Herr Persson följde ju upp frågan längre än vad jag har gjort. Han sade att det fanns fastigheter till ett taxeringsvärde av 118 miljoner i början av 1972, medan siffran i slutet av året var 106 miljoner – en skillnad på 12 miljoner. Det innebär ju att det finns ännu mycket större möjligheter att följa reservationen och lämna ifrån sig 10 miljoner till herr Sträng.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Den glädjen skall inte herr Hedin ha.

Det visar sig att det kan variera från år till år på det här området. Man har inte kunnat leverera in några pengar till statsverket, utan det är väl så att man under 1972 sålt flera fastigheter än man förvärvat och att detta kan ändra sig nästa år. Det bevisar bara snabbheten i förändringen när det gäller den mark man förvärvar och den man sedan säljer till jordbrukarna.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Hedin och Leuchovius, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hedin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

*Livsmedelskontroll
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Hedin och Leuchovius.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hedin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 38
Avstår - 2

§ 4 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 8 i anledning av propositionen 1973:9 angående skydd för fiske med fast redskap, m. m. jämte motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Livsmedelskontroll m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 9 i anledning av motioner om livsmedelskontroll m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:204 av fru Lindberg m. fl. (s),

1973:211 av herr Strömberg m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag som gav sammanslutningar av konsumenter, naturvårdare, handikappade, forskare etc. rätt att överklaga beslut enligt livsmedelslagen som berörde deras intressen,

1973:505 av fru Olsson i Helsingborg m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen 1. beslutade om skärpt kontroll av gifthalter i importerade livsmedel såsom frukt, bär och grönsaker, 2. hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om åtgärder för att åstadkomma internationella överenskommelser med lika stränga krav på giftfrihet i livsmedel som dem som i dag gällde i Sverige för svenska produkter samt

1973:789 av herr Nilsson i Trobro m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om vikten av att kontrollen av importerade livsmedel, och jämförbara produkter, blev likvärdig med den som gällde för hemmaproducerade varor.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. lämna motionen 1973:204 utan åtgärd,
2. lämna motionen 1973:211 utan åtgärd,
3. lämna motionerna 1973:505 och 1973:789 utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. angående vidgad klagorätt över beslut enligt livsmedelslagen av fru Anér (fp) och herr Strömberg (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:211 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om vidgad besvär rätt enligt livsmedelslagen,

2. angående skärpt kontroll av importerade livsmedel av herrar Hansson i Skegrie (c) och Hedin (m), fru Anér (fp), herr Larsson i Borrbý (c), fru Olsson i Helsingborg (c) samt herrar Leuchovius (m) och Strömberg (fp) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1973:505 och 1973:789 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om skärpt importkontroll av livsmedel.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Vad beträffar livsmedelskontrollen är vi mycket stränga när det gäller de svenska produkterna. Vi tillåter inte att de innehåller några främmande ämnen, framför allt inte några giftrester. Men samtidigt tillåter vi en betydande import av samma slags produkter från länder där man efter vad vi vet använder sådana giftiga bekämpningsmedel som vi har förbjudit i vår egen produktion. Konsekvensen borde ju bjuda att vi vore lika stränga vid kontrollen av importvarorna som vi är mot våra egna produkter, särskilt som importvarorna har producerats under betingelser som vi inte tillåter i vårt land. Vi har visserligen ett slags stickprovskontroll vid import hit, men när fullastade långtradare från andra europeiska länder kommer in i vårt land låt oss säga på natten, hinner man inte ta några kontrollprover på dem. Innan man hinner göra det, kan dessa långtradare ha lämnat en betydande del av sin last på vägen norrut i Sverige.

Vi framhåller i reservationen på denna punkt att det är en olämplig ordning som här tillämpas. Vi kräver därför strängare åtgärder mot importörerna av dessa produkter. När vi nu är så bestämda som vi är mot de svenska livsmedelsproducenterna och inskränker deras möjligheter att t. ex. använda bekämpningsmedel mot växtsjukdomar, så borde vi vara angelägna att se till att vi får resistent sorter här som kan kompensera förlusterna för odlarna.

Denna ovillighet att skärpa importfordringarna tyder inte på någon högre grad av konsekvens i vårt handlande när det gäller svenska produkter och produkter vi importerar från utlandet. Därför borde det, som reservanterna kräver, vidtas stränga åtgärder mot importvarorna. Framför allt borde vi ha samma hårda krav på importvaror som vi ställer på våra egna livsmedel.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Onsdagen den
28 mars 1973

*Livsmedelskontroll
m. m.*

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! En enskild svensk medborgare har i dag ingen rätt att överklaga ett beslut som fattats av livsmedelsverket, om det skulle tillåta användningen av något ämne som han misstänker för att vara skadligt på ett eller annat sätt. Blir fabrikanter däremot förbjuda att använda ett visst ämne i livsmedlen, så har han rätt att överklaga beslutet.

Det är detta som är bakgrunden till den motion av herr Strömberg m. fl. som jordbruksutskottet avstyrker och som jag härmed yrkar bifall till. Motionen går ut på att en generöst bestämd krets av organisationer skulle få möjlighet att överklaga den här sortens beslut.

Den enskilde som jag började med att tala om kan t. ex. vara en av de 12 procent svenskar som är allergiker och ha anledning förmoda att någon vida spridd livsmedelstillsats med kanske rent kosmetisk effekt är skadlig för personer med just hans sjukdom. Fallet är fingerat – än så länge – men det kan inträffa vilken dag som helst.

Den enskilde i fråga kan vara en forskare som i lättillgänglig utländsk facklitteratur upptäckt rapporter om att ett färgämne som används i mat i Sverige visat sig framkalla cancer på råttfoster. Detta fall är icke fingerat. Han har då ingen som helst rätt att anföra besvär över att färgämnet fortfarande får användas här, trots att Världshälsoorganisationen i det här speciella fallet tog så pass mycket intryck av rapporterna att man rekommenderade en högsta tillåten daglig dos av detta ämne – en mängdbegränsning som livsmedelsverket hittills såvitt bekant inte gjort något som helst åt.

Den enskilde medborgaren kan också vara en medlem i en föräldraförening vid ett daghem, som vill att hennes och de andra föräldrarnas barn inte skall få nitrit och bisulfit i den mat som serveras på daghemmet och som naturligtvis helst skulle se att sådana ämnen över huvud taget inte förekom i landets mat.

Nu finns det faktiskt sedan i fjol en rätt för vissa organisationer att överklaga den här sortens beslut. Det är bara det, att ingen av dem har gjort något som helst för att ställa sin hjälp till medborgarnas förfogande. Huvudorganisationerna på arbetsmarknaden – LO, TCO, Arbetsgivareföreningen och SACO – fick den här rätten till överklagande när livsmedelslagen genomfördes, det var för övrigt på initiativ av mig och fru Hambracus. Men dessa organisationer har på förfrågan förklarat att de inte har vidtagit några särskilda åtgärder för att enskilda medborgare eller ens deras egna medlemmar skulle kunna utnyttja den här rätten.

Svenska arbetsgivareföreningen skriver att "utifrån föreningens intressen har föreningen ej ansett det vara erforderligt att vidtaga några särskilda åtgärder i anledning av den utvidgade besvärsrätten enligt livsmedelslagen. Hithörande frågor handlägges på ett för föreningens delägare tillfredsställande sätt av näringslivets branschorganisationer." Det har jag ingen anledning att betvivla – däremot att det är så särskilt tillfredsställande för konsumenterna.

LO svarar på förfrågan att om det skulle bli aktuellt att anföra besvär mot beslut, som statens livsmedelsverk meddelat, är det formellt LO:s styrelse som fattar beslut om att föra besvärstalan. Vad som däremot inte meddelas är hur det skall gå till för en enskild medborgare, för ett

fackförbund eller för någon annan förening att få LO:s styrelse att ta upp detta inom de lagstadgade tre veckorna.

SACO svarar att man inte har några resurser att aktivt bevaka detta område, men att man är beredd att på initiativ från enskild medlem föra talan mot livsmedelsverkets beslut.

Det framgår tydligt av de svar som getts att de ifrågavarande organisationerna inte uppfattat stadgandet i livsmedelslagen om deras besvärsmätt som något som intresserade dem och som de haft anledning att dra några slutsatser av för sitt handlande. Frågan om vad de gjort kom tydligen alldeles överraskande. Det har uppenbarligen inte förekommit minsta försök att sprida någon upplysning om organisationernas rätt i detta avseende, vare sig till medlemmarna eller utanför medlemmarnas egna led. Bestämmelsen får alltså åtminstone hittills betraktas som ett slag i luften.

En annan möjlighet att åstadkomma den önskvärda medborgarkontrollen, som också framkommit i debatten och remissutlåtandena, är att konsumentverket finge besvärsmätt och kunde utöva denna på enskilda klagandes vägnar. Jag har under hand erfarit av detta verk att det i så fall skulle ställa sina resurser till förfogande och i övrigt sörja för att utredningen i besvärssärenden blev tillfredsställande från konsumentens synpunkt. Det skulle också vara enklare för de enskilda konsumenterna att ha endast ett organ som företräder dem i besvärssärenden, framhåller konsumentverket.

Vi reservanter skulle för vår del kunna tänka oss ett sådant arrangemang, under förutsättning att ett nära samarbete upprätthålls med andra organisationer med intresse på området.

Jag kan också nämna att man i USA nyligen har antagit en lag som ger medborgarna rätt att klaga på den centrala miljöförvaltningsmyndigheten EPA:s beslut om den inte ingriper eller ingriper på fel sätt mot farliga bekämpningsmedel. Där har alltså lagstiftaren inte visat någon fruktan inför alltför många och alltför oberättigade klagomål. I Sverige finns det faktiskt exempel på att en lokal ideell förening tillerkänts rätt att klaga över ett beslut av byggnadsnämnden. Det gällde visserligen en annan lag än den vi nu behandlar, men det visar dock att det inte är ett alldeles okänt begrepp för svensk rätt att naturvårdsföreningar kan anses företräda sådana intressen att de har lov att besvara sig över kommunala beslut, trots att de inte direkt och bokstavligen är sakägare själva och således inte är inneslutna i lagens definition på dem som har klagorätt.

När det gäller att tillämpa ett motsvarande förfarande på riksplanet har vi nu alltså en första bräsch i muren genom att vissa stora organisationer har fått klagorätt – visserligen utan att visa någon större entusiasm för att utnyttja den, men desto större skäl är det då att ge den åt sådana föreningar som har intresse och motivation för att begagna sig av den. Det skulle visa en verklig vilja från statsmakternas sida att i sitt beslutsfattande lyssna på dem som direkt på sitt eget skinn blir berörda av besluten.

I samma betänkande från jordbruksutskottet berörs också en annan motion, om bättre kontroll av importerade livsmedel. Eftersom vi i vårt parti med skärpa framhåller i vårt nyligen antagna jordbrukspolitiska

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

Livsmedelskontroll
m. m.

program, att jordbruket skall producera livsmedel på för konsumenten bästa och billigaste sätt utan hälsovådliga gifter, är vi givetvis angelägna om att importerade jordbruksprodukter läggs under en kontroll som i möjligaste mån är lika strikt som den de inhemska produkterna är underkastade. Jag instämmer här i vad utskottets ordförande nyss sade, och även jag yrkar bifall till reservationen 2.

Jag vill i detta sammanhang påminna om att det i en hel del länder finns ganska talrika representanter för ett s. k. biologiskt jordbruk, där giftiga bekämpningsmedel principiellt inte alls används, och att en viss import till Sverige från sådana odlare förekommer i ökande grad. Hos kontrollerade och auktoriserade försäljare av sådana livsmedel har alltså kunderna en möjlighet att med förtroende köpa importerade livsmedel med den giftfrihet de själva önskar. Men eftersom denna typ av odling i varje fall inom rimlig tid inte kan tänkas räcka till för alla kunder, är det givetvis nödvändigt att samma låga halter av bekämpningsmedelsrester osv. som är föreskrivna för svenska grönsaker och frukter också i praktiken uppehålls hos alla importerade produkter.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr LEUCHOVIUS (m):

Herr talman! I betydande omfattning importerar Sverige livsmedel såsom frukt och grönsaker, charkuterier av olika slag, andra bearbetade kött- och fläskvaror, m. m. Denna import utgör en inte obetydlig konkurrens till hemmaproducerade varor, en konkurrens som känns hårdare sedan Sverige nu fått mera begränsade möjligheter att bearbeta den stora Europamarknaden.

Från jordbrukarhåll vänder man sig inte mot importen eller konkurrensen som sådan. Svensk livsmedelsindustri står internationellt sett mycket högt, vilket också bevisats av våra möjligheter att öppna internationella marknader. Vad man däremot vänder sig mot är att konkurrensen inte sker på lika villkor.

Kontrollen av hemmaproducerade varor är, som vi tidigare hört här, mycket hård – och detta är fullt riktigt. Det har jag ingenting att invända mot. Vad man från jordbrukar- och annat producenthåll kräver är att importandelen skall vidkännas en fullt likvärdig kontroll. I princip kan man säga att sådan kontroll skall ske. Utskottet hänvisar också till att livsmedelsverket skall överlämna förslag till hur livsmedelskontrollen för *alla* produkter skall kunna ordnas. Man är tydligen på det klara med att nuvarande stickprovskontroll inte är till fyllest. Utskottet understryker också vikten av att kontrollen av importerade livsmedel i fråga om innehåll av bekämpningsmedelsrester och beträffande kvaliteter i övrigt görs så effektiv, att de i livsmedelslagen med följdföreskrifter uppställda kraven verkligen uppfylls.

I princip och i sak är utskottet följaktligen överens med oss reservanter. Men skillnaden är den att vi genom ett uttalande av riksdagen vill uppmana Kungl. Maj:t att mera uppmärksamt följa den här frågan och vidta nödiga åtgärder. Vi är nämligen oroade av att det nuvarande otillfredsställande förhållandet skall få fortgå till men för de svenska producenterna.

Jag ber, herr talman, med det anförda att få yrka bifall till reservationen 2 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! I reservationen 1 yrkas med bifall till motionen 211 att utskottet skall ge Kungl. Maj:t till känna vad som anförts om vidgad besvärsrätt enligt livsmedelslagen.

Vad sägs då i motionen 211?

Motionen 211 har krävt "att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära förslag som ger sammanslutningar av konsumenter, naturvårdare, handikappade, forskare etc. rätt att överklaga beslut enligt livsmedelslagen som berör deras intressen". Med andra ord: en besvärsrätt för hela folket – bara det bildas sammanslutningar som består av konsumenter, naturvårdare, handikappade eller forskare.

I samband med att riksdagen förra året antog riktlinjerna för konsumentpolitiken beslöt riksdagen också – för att ge bättre möjlighet att ta till vara konsumentintressena – att de fackliga huvudorganisationerna skulle få rätt att anföra besvär i nämnda ärende. Det finns anledning understryka att det enligt instruktionerna åligger livsmedelsverket att särskilt beakta konsumentintressena. I själva verket är det livsmedelsverkets *primära* uppgift att beakta konsumenternas intressen. I livsmedelsverkets styrelse ingår för övrigt också konsumentverkets chef.

Till fru Anér vill jag säga – med anledning av den lag som har tillskapats i USA, där man enligt fru Anér tydligen inte skulle hysa fruktan för en vidgad besvärsrätt – att om jag är riktigt underrättad, lär det inte någon annanstans finnas en så långtgående livsmedelslag som i Sverige. Det är, som jag tidigare sade, livsmedelsverkets primära uppgift att bevaka konsumenternas intressen.

Kosmetika och liknande, som fru Anér, åberopar, skall – som vi vet, även om vi nu inte skall diskutera livsmedelslagen – successivt utplockas ur registren. Det är livsmedelsverkets sak att se till att så sker.

Mindre än ett år efter det att riksdagen har antagit de nu gällande bestämmelserna har utskottet inte ansett sig vara berett att förorda en prövning av sättet för konsumenternas rätt att föra sin talan.

Så till reservationen 2, som enligt min mening är helt onödig och tydligen tillkommen av andra skäl än sakliga. Detta verifierade ju också herr Leuchovius, när han sade att utskottet och reservanterna i princip och i sak är överens. Man finner det, om man granskar vad utskottet säger och vad reservationen innehåller. Låt mig alltså först klart säga ifrån – jag vill understryka vad herr Leuchovius sade – att det inte råder någon som helst skillnad i uppfattning mellan utskottet och reservanterna om behovet av kontroll av gifthalter i importerade livsmedel och behovet av internationella överenskommelser. Kontrollen av importerade livsmedel i fråga om innehåll av bekämpningsmedelsrester och kvaliteten i övrigt skall enligt utskottets mening göras så effektiv att de i livsmedelslagen med följdföreskrifter uppställda kraven verkligen uppfylls. Enligt 11 § i livsmedelslagen kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förbjuda eller föreskriva villkor för hantering eller införsel till riket av visst slag av livsmedel.

Det intressanta är att reservanterna, liksom utskottet i övrigt, tagit del av vad chefen för livsmedelsverket inför utskottet meddelat att man för närvarande utarbetar förslag till bestämmelser för importkontroll av i princip alla slags livsmedelsprodukter, däribland även frukt, bär och grönsaker, och att man räknar med att under året lämna fram ett förslag till regeringen, så att bestämmelserna skall kunna vara i funktion senast den 1 januari 1974. Trots att det således i dag saknas särskilda bestämmelser om importkontroll av frukt, bär och grönsaker görs det ändå, enligt uppgift från livsmedelsverkets chef, stickprovskontroller – ca 2 000 varje år – på importvarorna för att granska bekämpningsmedelsresterna. Tio av dessa prov, upplystes utskottet om, har haft värden som varit över de godtagbara värdena, men det har inte varit värden som inneburit några som helst risker för folkhälsan eller individen. Från livsmedelsverket har det framförts mycket skarpa varningar för att man skall stoppa införseln av varor från det land som dessa grönsaker kom ifrån, därest man där inte beaktar och följer de svenska bestämmelserna.

Vid tidigare behandling av punkten 32 i jordbruksutskottets betänkande nr 1 har riksdagen för övrigt tillstyrkt en uppräknning av medelstilldelningen för livsmedelsverket, så att verket skulle kunna inspektera produktionsförhållandena i de länder som exporterar frukt och grönsaker till Sverige, vilket måste anses vara en viktig åtgärd för att kontrollera hur de svenska bestämmelserna följs i respektive produktionsland.

I motionen 505 har det också anhängits om åtgärder för att åstadkomma internationella överenskommelser med lika stränga krav på giftfrihet i livsmedel som de som i dag gäller i Sverige för svenska produkter. Reservanterna har anfört att det är väsentligt att man från svensk sida hävdar våra standardkrav. Som utskottet anför har chefen för livsmedelsverket inför utskottet uppgivit att man från svensk sida i det internationella arbetet hävdar våra standardkrav. Utskottet har dessutom för sin del ytterligare velat understryka detta och tryckt på angelägenheten av att energiska åtgärder vidtas i nämnda hänseende. Förunderligt nog har reservanterna inte nöjt sig med den information som utskottet fått och det starka uttalande som utskottet gör. Jag vill än en gång understryka – inte minst mot bakgrunden av den redogörelse som chefen för livsmedelsverket givit utskottet – att jag finner reservationen 2 obefogad. Med hänsyn till det arbete som pågår inom livsmedelsverket finner utskottet inte att någon särskild åtgärd från riksdagens sida erfordras.

Med anledning av vad herr Hansson i Skegrie anförde vill jag hänvisa till det jag redan har sagt och understryka, att någon ovillighet att skärpa importkontrollen när det gäller frukt och grönsaker inte finns vare sig från utskottets eller chefens för livsmedelsverket sida. Däremot är det så att det inte är möjligt att på samma sätt som gäller för övriga livsmedel, exempelvis kött, hålla partierna kvar vid gränserna. Man kan hålla köttpartier kvar en vecka eller kanske något längre för att på det viset kontrollera dem ordentligt. Så går det inte att göra med grönsaker, frukt och bär; som är färskvaror och som därmed skulle förfaras väldigt snabbt. Därför gör man stickprovskontroller. Dessa behöver självfallet ökas, vilket chefen för livsmedelsverket också har anfört.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Herr talman! Varje kväll kommer över Trelleborg-Sassnitz-leden stora långtradare söder ifrån lastade med huvudsakligen frukter och grönsaker. Dessa långtradare passerar förbi tullen för att gå norrut. Kanske lämnar de en del av sin last i Trelleborg, kanske en del i Malmö. Såvitt jag vet är åtminstone en del av vagnarna utrustade med kylanordningar, varför ingenting hindrar att man håller dem kvar tills det blir morgon, då man skulle ha möjlighet att göra kontroll av dem innan de får fortsätta. Man kan fråga sig varför regeringen inte gör något åt detta. Fru Theorin säger att regeringen kan göra dessa kontroller om den vill. Varför gör inte regeringen det? Man är snabb och angelägen om att vidta kontroller av svenska produkter, men det tycks som om man ser genom fingrarna med produkter som kommer utifrån.

Fru THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Hansson i Skegrie, man ser inte genom fingrarna med de produkter som kommer utifrån. Jag har anfört vad livsmedelsverket gör och vilka bestämmelser man håller på att utarbeta för importkontrollen. Jag har också påpekat att trots att det ännu inte finns några bestämmelser klara på grund av den arbetsbelastning som livsmedelsverket har haft, gör man ändå stickprovskontroller vid gränserna. Det viktigaste är självfallet att man kan kontrollera produktionsförhållandena i de länder som exporterar till Sverige och för detta har riksdagen anvisat utökade medel. Detta är de viktigaste åtgärder man kan vidta. Det är inte obekant för de länder som säljer grönsaker till oss, och det har – som jag tidigare också sagt – väckt mycket stark kritik när man kunde konstatera att några produkter hade en högre grad av bekämpningsmedelsrester än vad som var tillåtet enligt svensk lag. Då har från livsmedelsverket, som är regeringens representant i dessa frågor, gjorts hårda påpekanden. Man har varnat för att någon import inte skulle komma att ske från dessa länder. Nog vidtar både regeringen och livsmedelsverkets styrelse de åtgärder som på dem ankommer.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Herr talman! Såvitt jag begriper är det inget som hindrar att regeringen hos dessa importländer säger ifrån att om de inte slutar upp med att använda de bekämpningsmedel, som vi förbjudit, kommer vi inte att kunna tillåta import från dem över huvud taget. Då finge odlarna där välja mellan att få sälja till oss eller att inte ändra sina produktionsförhållanden.

Fru THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Så är ju också fallet, herr Hansson i Skegrie. Man har från svensk sida meddelat de länder varifrån vi importerar frukt, bär och grönsaker vilka bestämmelser som gäller hos oss. Det är alltså dem bekant att vi har mycket hårda bestämmelser som de måste följa. Vi kan inte

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

Livsmedelskontroll
m. m.

göra mycket mer än stickprovskontroller vid gränserna och kontrollera förhållandena i de länder där livsmedlen produceras.

Fru OLSSON i Helsingborg (c):

Herr talman! Jag ber kammaren om tillgift för att jag kommer att ta i anspråk mer än de 10 minuter jag har angivit.

Fru Theorin fällde några yttranden som jag anser mig tvungen att bemöta. Hon sade att endast 10 prov med giftmedelsrester hade uppmätts enligt uppgift från livsmedelsverkets chef inför utskottet. Jag är ju ny här i riksdagen och vet inte om det är brukligt att relatera vad som sägs inför utskotten, men eftersom fru Theorin började så tillåter jag mig att fortsätta. Jag fruktar faktiskt att utskottsmajoriteten med fru Theorin i spetsen har missuppfattat chefen för livsmedelsverket. Jag grundar det på vad som sades i ett föredrag den 19 september 1972 vid Frukt- och grönsaksfrämjandets kostkonferens. Där talade generaldirektör Björkman om det angelägna i att få till stånd en internationell sammanjämkning av bestämmelserna om vilka bekämpningsmedel som är tillåtna, användningssättet och tillåten restmängd. Uppgiften är, enligt generaldirektör Björkman, att inom Codex Alimentarius Commission åstadkomma en internationell livsmedelsbok. En väsentlig detalj i detta arbete är restmängdsproblemen, där man söker åstadkomma för flertalet länder godtagbara lösningar.

”Detta kan således medföra att Sverige bör modifiera sina bestämmelser.” Så sade generaldirektör Björkman på en direkt fråga av mig i utskottet. Jag ber ärade kammarledamöter observera denna mening: Detta kan således medföra att Sverige bör modifiera sina bestämmelser. Jag tycker att dessa generaldirektör Björkmans ord rimmar illa med vad utskottsmajoriteten anser låg i hans uttalande inför utskottet.

Fru Theorin sade dessutom att det var 10 prov med giftmedelsrester som hade för höga halter. Otillåtet höga halter i gifrester har uppmätts i 27 prov. För att vara exakt var det inte 27 prov av 2 000, utan det var bland 2 275 prov som dessa 27 prov med otillåtna halter upptäcktes. Men det är att märka att dessa prov inte togs under ett år utan under åren 1968–1971 och att bland dessa även fanns svenskodlade produkter. Proven med för hög gifthalt härrörde sig dock alla från importprodukterna.

Om vi sedan jämför siffrorna för importen – över 514 000 ton bara under januari–oktober 1972 – med dessa 2 275 prov under en treårsperiod, då får vi en ganska god uppfattning om hur ineffektiv kontrollen av vår import är.

Herr talman! Den strida ström av vegetabilier som årligen väller in över vårt lands gränser har helt naturligt skapat stora problem för kontrollen av giftrestsubstanser i produkterna. Som jag redan har sagt uppgår importen till över 514 000 ton. Någon kontroll av eventuella bekämpningsmedelsrester i produkterna sker icke vid införseltillfället. Det är då det skall ske om sändningen skall kunna reklameras. Varorna får fritt passera gränsen under förutsättning att ett av utförsellandets myndigheter utfärdat sundhetscertifikat medföljer. Någon ytterligare verifikation på varans kvalitet behöver inte företes. Sundhetscertifikatet

är ett papper som inte säger någonting annat än att produkterna är fria från växtsjukdomar och skadedjur. Den kontroll av giftrester som i bästa fall kommer till stånd sker först vid stickprovskontroll i detaljhandelsledet. Det är onekligen i senaste laget då det här i de flesta fall rör sig om färskvaror som distribueras och försäljs snabbt.

Huvuddelen av importen, 87 procent, kommer från 22 ursprungsländer. Jag skall inte fresta kammarens tålmod med att räkna upp dem. Det väsentliga i sammanhanget är att det inte går att få fram fullständiga uppgifter om vilka bekämpningsmedel som är tillåtna i dessa länder. Efter vad som kunnat utrönas finns dock inget förbud mot medlen aldrin, lindan eller dieldrin i något av de aktuella länderna. I något enstaka land är DDT förbjudet. I de övriga är det fullt tillåtet att använda detta bekämpningsmedel.

Ur folkhälsosynpunkt är det ett skrämmande förhållande att konsumenterna inte har några som helst garantier för giftfrihet i de importerade produkterna. Behovet av snabba och effektiva åtgärder på området är uppenbart. Vi bör väl dock kunna lita på att alla matvaror, oavsett ursprungsland, uppfyller fordringarna i den svenska livsmedelslagen.

I massmedia talas det ofta om biodynamisk och giftfri odling. Svensk trädgårdsnäring och svenskt jordbruk bör producera livsmedel som är giftfria, heter det. Det är precis vad odlarna så långt möjligt i dagsläget försöker åstadkomma.

Jag måste säga att så länge vi inte fått en bättre tingens ordning på importkontrollen då silar vi mygg och sväljer kameler.

Vi har i dag stränga bestämmelser i Sverige på detta område. Det är bra, och det skall vi fortsätta med. Vår målsättning skall nu i första hand vara att samma lagar skall gälla såväl för importprodukter som för de i Sverige odlade produkterna. Det är ju visserligen teoretiskt så, men låt oss erkänna att denna likhet inför lagen finns bara på papperet. I praktiken är bristerna uppenbara.

Jag finner att det skulle vara högst olyckligt om Sverige i anslutning till det internationella arbetet inom Codex Alimentarius Commission skulle modifiera sina bestämmelser. Det vore absolut ett steg tillbaka. Vi bör i stället med all kraft arbeta för att de länder som önskar exportera sina produkter hit blir skyldiga att ta hänsyn till gällande svensk lagstiftning på området. Vi skall göra exportländerna medvetna om att vi inte längre tänker nöja oss med att våra bestämmelser nonchaleras. Om vårt land genom ökad kontroll och genom reklamtion av överträdelse sätter kraft bakom orden, kommer med all säkerhet exportländerna av egen självbevarelsedrift att bättre respektera den svenska lagstiftningen.

Jag vill, herr talman, till sist anföra ett exempel på hur fåtaliga provtagningarna är. På salladsfälten i Amerika strejkar arbetarna mot omänskliga arbetsförhållanden. Ett av de strejkandes klagomål gäller den giftfara de utsättes för genom de besprutningsmedel som användes i odlingarna. För oss i Sverige blev naturligtvis avslöjandet av salladsgifterna ett observandum. Pressen slog larm och en journalist ställde frågan hur många prov som tas på produkten när den kommer hit till Sverige.

Enligt tidningsuppgift svarade professor Westöö vid livsmedelsverket

att åtta till tio prov per år tages på amerikansk sallad. Det måste väl dock anses vara anmärkningsvärt att medan arbetare på salladsfälten finner att faran för förgiftning är så stor, att de kräver att en ändring skall komma till stånd, menar svenska myndigheter att trots detta åtta till tio prov per år är en fullt tillräcklig säkerhetsåtgärd för den svenska konsumenten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2.

I detta anförande instämde herr Lothigius (m).

Fru THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Till fru Olsson i Helsingborg vill jag säga att det har sina fördelar att, som jag har för vana, göra anteckningar för sitt eget minne. Jag vill med anledning av hennes påstående att jag skulle ha givit kammaren en felaktig uppgift om de tio proven säga, att det är livsmedelsverkets chef som inför utskottet har meddelat att tio prov har haft värden över de godtagbara men att det inte funnits några risker för folkhälsan eller individen.

Fru Olsson påpekar vidare att det enligt uppgift från livsmedelsverkets chef finns risk för att Sverige kan behöva modifiera sina krav i internationella sammanhang. Jag har också antecknat att livsmedelsverkets chef omtalade för oss att 96 länder skall anta bestämmelser. Självfallet kan Sverige mycket hårt hävda våra krav i internationella sammanhang – och gör så också – men vi har inga möjligheter att sätta oss över de övriga 95 länderna. Det är väl förklaringen till livsmedelsverkets chefs uttalande om att det kan behövas en modifiering. Jag vill ändock säga till fru Olsson att utskottet har funnit det mycket angeläget att energiska åtgärder vidtas från svensk sida för att hävda de svenska standardkraven i internationella sammanhang. Och jag vill påpeka att reservationen är betydligt vagare. Där framhålles att det är väsentligt att man från svensk sida söker hävda våra standardkrav, något som redan sker.

Slutligen vill jag bara säga att vi förra året behandlade en liknande motion av fru Olsson och att utskottet då var enigt. Jag frågar mig naturligtvis om det är med anledning av valåret som de borgerliga partierna i år har funnit det befogat med en särskild reservation; en reservation som inte på något sätt går utöver vad utskottet har anfört.

Vad gäller de fåtaliga stickproven så har jag redan sagt att stickprov görs trots att det inte finns några bestämmelser utfärdade därom men att antalet stickprov behöver ökas.

Fru OLSSON i Helsingborg (c) kort genmäle:

Herr talman! Oavsett om det hade varit valår eller inte så hade jag återkommit med min motion, fru Theorin. Utskottet gjorde förra året en mycket positiv skrivning och jag reserverade mig inte. Ingenting hände. Det är en positiv skrivning även i år, men nu har några av oss reserverat sig för att se om någonting möjligen kan hända. Jag tycker att i den här viktiga frågan är myndigheterna alldeles för saktfärdiga.

Sverige försöker vara ett föregångsland – inte sant, fru Theorin? Ätminstone vill fru Theorins parti gärna påstå att det förhåller sig så.

Varför skall vi inte vara föregångare i detta fall? Varför skall det vara tabu – åtminstone nästan tabu – att tala om giftmedelsrester i importerad mat?

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

*Livsmedelskontroll
m. m.*

Fru THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, fru Olsson i Helsingborg, det är inte tabu att tala om detta. Sverige är ett föregångsland och vårt parti, som har lagt fram förslaget om livsmedelslagen, är ett föregångsparti. Det tycker jag att vi skall tala om men bara när det finns anledning att göra det.

Mellan reservationen och utskottets uttalande finns det, som herr Leuchovius mycket riktigt sade, ingen skillnad i sak. Det är bara det att de borgerliga har känt ett behov av att reservera sig – vilka skälen nu kan vara till det.

En positiv skrivning var det även förra året, sade fru Olsson, men ingenting hände. Men, fru Olsson, vi har ju i utskottet fått information om att det verkligen har gjorts och görs saker från livsmedelsverkets sida. Det är alltså inte riktigt att säga att ingenting händer.

Fru OLSSON i Helsingborg (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag menar att vi skall vara lika inför lagen. Det är vi inte i dag när det gäller dessa saker.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt säga någonting i den här debatten, men jag vill gärna stryka under vad fru Theorin har framhållit; utskottets skrivning är betydligt starkare än reservanternas.

När fru Theorin redovisade vad livsmedelsverkets chef har sagt, så var det ju inget fel i det, fru Olsson, för det refereras ju också i utskottets betänkande. Han har inför utskottet redogjort för vilka åtgärder verket har för avsikt att vidta. Det bör dessutom tilläggas, och jag sade det redan vid utskottsbehandlingen, att det går ju inte att stå i Trelleborg och göra kontrollen där, utan man får ge sig ut i de länder som exporterar till oss för att där försöka få en kontroll av vad det används för giftmedel. Det har i årets statsverksproposition anvisats medel för just det här ändamålet.

Jag hade tillfälle att resa i Holland förra året, och det är ett av de länder som exporterar frukt och grönsaker till vårt land. Jag kan försäkra att man där var medveten om de bestämmelser som finns här i Sverige, och man var på väg att försöka få dem tillämpade även där.

Vi måste, herr Hansson i Skegrie, tyvärr importera grönsaker. Vi lär vara självförsörjande till 40-45 procent på detta område. Därför är det nödvändigt att vi försöker göra vad vi kan, men det är alldeles fel att påstå att vi inom utskottsmajoriteten inte skulle ha dessa ambitioner. Jag hävdar med mycket stor bestämdhet – och understryker vad fru Theorin har sagt – att utskottets skrivning är betydligt starkare än den vaga och intetsägande reservation som avgivits på den här punkten.

Fru OLSSON i Helsingborg (c):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, herr Persson i Skänninge, att vi behöver importera. Det är klart att vi skall importera, eftersom vi inte är självförsörjande med grönsaker, men vi skall inte importera grönsaker som är fulla av rests substanser av gifter.

Herr Persson i Skänninge tog Holland som exempel. Han hade varit där och sett på odlingarna. Det var ett mycket bra exempel! Genom en stickprovskontroll konstaterades en lindanhalt i holländsk sallad som överskred den tillåtna gränsen med 200 enheter! Livsmedelsverket skrev till Holland och anförde att vår import från Holland skulle förbjudas om de här besprutningsmetoderna fortsatte. Det var således ett strålande exempel, herr Persson i Skänninge!

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Jag tog initiativet till att livsmedelsverkets chef kom till utskottet, det vet fru Olsson i Helsingborg mycket väl. Jag visste nämligen att de här frågorna skulle komma upp till diskussion där. Det är mycket förvånande att fru Olsson inte tog upp de här frågorna när generaldirektör Björkman var i utskottet.

Vi är väl medvetna om att vi tog ganska mycket från Holland, men generaldirektör Björkman redogjorde för vad livsmedelsverket hade på gång och redovisade att verket skulle komma att lägga fram förslag under innevarande år. Han sade uttryckligen att verket vid flera tillfällen hade gjort påstötningar till de länder som exporterade till vårt land att de fick vara så vänliga och försöka begränsa giftbesprutningen. Men fru Olsson tog inte upp de här frågorna med livsmedelsverkets chef, vilket hade varit lämpligt vid det tillfälle då han var i utskottet.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Jag vill bemöta herr Persson i Skänninge, som i sitt förra inlägg ville göra gällande att det är svårt att bedöma vilken som är starkast skriven: reservationen eller utskottets hemställan. Det är en sak som man kan ha olika meningar om, men det finns en mycket väsentlig skillnad, herr Persson i Skänninge, nämligen att utskottet yrkar att motionerna lämnas utan åtgärd under det att reservationen på den här punkten vill ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför.

Nu förstår jag att herr Persson i Skänninge menar att det är fullkomligt betydelselöst och till intet förpliktande när oppositionen vill lämna Kungl. Maj:t någonting till känna. Där finns således en viss skillnad mellan de båda yrkandena!

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Vad de ärade reservanterna vill ge Kungl. Maj:t till känna är inte vad som står i motionerna utan det lilla som står på några rader i reservationen. Det är, såvitt jag förstår, intetsägande. Utskottsmajoriteten däremot understryker angelägenheten av att sådana åtgärder vidtas som livsmedelsverkets chef, generaldirektör Björkman, redogjorde för inför utskottet. Det tycker jag är en betydligt starkare skrivning.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Anér och herr Strömberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Anér begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 9 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Anér och herr Strömberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Anér begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	261
Nej	—	51
Avstår	—	2

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hansson i Skegrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 9 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hansson i Skegrie begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	158
Nej	—	154
Avstår	—	3

§ 6 Anslag till konst, litteratur, musik, teater m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 7 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till konst, litteratur, musik, teater m. m. jämte motioner.

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

Herr TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Vissa allmänna kulturfrågor)

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkterna B 1–B 17 framlagt de förslag beträffande anslag för budgetåret 1973/74 till konst, litteratur, musik, teater m. m. som utskottet behandlat under punkterna 2–13.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:451 av fru Ryding (vpk) vari yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde att bestämmelser snarast utarbetades för statsbidrag till kommunala konstsalonger, till konstnärskooperativa och kollektiva utställningslokaler samt till ersättning för de utställande konstnärerna,

1973:675 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle

1. uttala att fortsatta samhälleliga insatser för att förbättra kulturskaparnas ekonomiska villkor borde utformas enligt principen om ersättning till kulturskaparna för utfört arbete,

2. anhålla att Kungl. Maj:t i samarbete med kulturskaparnas egna organisationer utarbetade förslag rörande hur olika arbetsuppgifter genom samhällets försorg skulle kunna erbjudas olika kulturskapare,

3. anhålla om att en undersökning gjordes i syfte att klarlägga orsakerna till den skiftande efterfrågan på kultur som uppenbarligen inte bara hade sin grund i socialgruppsstillhörighet och utbildningsbakgrund samt

1973:683 av herr Källstad m. fl. (fp) såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:675 i vad avsåg kulturskaparnas ekonomiska villkor,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:675 i vad avsåg arbetsuppgifter för olika kulturskapare,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:675 i vad avsåg undersökning om en i motionen angiven skiftande kulturefterfrågan,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:451 i vad avsåg utarbetande av bestämmelser för statsbidrag till kommunala konstsalonger och vissa andra utställningslokaler,

5. att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:451 och 1973:683, båda i vad avsåg ersättning till konstnärer i samband med konstutställningar.

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

Reservationer hade avgivits

1 a. beträffande fortsatta samhälleliga insatser för att förbättra kulturskaparnas ekonomiska villkor av herr Nilsson i Agnäs (m) och fru Mogård (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:675 i denna del i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening gav till känna att fortsatta samhälleliga insatser för att förbättra kulturskaparnas ekonomiska villkor borde utformas enligt principen om ersättning till kulturskaparna för utfört arbete.

1 b. beträffande förslag om hur olika arbetsuppgifter genom samhällets försorg skulle kunna erbjudas olika kulturskapare av herr Nilsson i Agnäs (m) och fru Mogård (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:675 i denna del i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t i samarbete med kulturskaparnas egna organisationer utarbetade förslag rörande hur olika arbetsuppgifter genom samhällets försorg skulle kunna erbjudas olika kulturskapare,

1 c. beträffande en undersökning av orsakerna till skiftande kultur- efterfrågan av herr Nilsson i Agnäs (m) och fru Mogård (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:675 i denna del i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att en undersökning gjordes i syfte att klarlägga orsakerna till den skiftande efterfrågan på kultur som uppenbarligen inte bara hade sin grund i socialgruppsstillhörighet och utbildningsbakgrund,

1 d. beträffande bestämmelser om statsbidrag till kommunala konstsalonger av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:451 i denna del i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att bestämmelser snarast utarbetades beträffande statsbidrag till kommunala konstsalonger samt till konstnärskooperativa och kollektiva utställningslokaler.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av fru Fränkel (fp), fru Ryding (vpk) och herr Enlund (fp).

Punkten 2 (Konstnärsstipendier)

Kungl. Maj:t hade under punkten B 1 (s. 19–21) föreslagit riksdagen att till Konstnärsstipendier för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 8 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:683 av herr Källstad m. fl. (fp) vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen under åttonde huvudtiteln B 1 Konstnärsstipendier utöver vad Kungl. Maj:t begärde anvisade 500 000 kronor som projektstöd till tonsättare.

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1973:1 och med avslag å motionen 1973:683 i denna del till Konstnärstipendier för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 8 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits

2. av fru Fränkel (fp) och herr Enlund (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och med bifall till motionen 1973:683 i denna del till Konstnärstipendier för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor.

Punkten 5 (Förvärv av konst för statens byggnader m. m.)

Kungl. Maj:t hade under punkten B 4 (s. 23--24) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad i propositionen 1973:1 anförts angående beställningar av konst, som föranledde utgifter under senare budgetår än budgetåret 1973/74,

2. till Förvärv av konst för statens byggnader m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:683 av herr Källstad m. fl. (fp) vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen under B 4 Förvärv av konst för statens byggnader m. m. utöver vad Kungl. Maj:t begärt anvisade 500 000 kronor.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände vad i propositionen 1973:1 anförts angående beställningar av konst, som föranledde utgifter under senare budgetår än budgetåret 1973/74,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:1 och med avslag å motionen 1973:683 i denna del till Förvärv av konst för statens byggnader m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

3. av fru Fränkel (fp) och herr Enlund (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och med bifall till motionen 1973:683 i denna del till Förvärv av konst för statens byggnader m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 3 500 000 kronor.

Punkten 6 (Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.)

Kungl. Maj:t hade under punkten B 5 (s. 24--26) föreslagit riksdagen att till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 13 184 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:32 av herrar Molin (fp) och Ahlmark (fp) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om en sådan ändring av 3 § kungörelsen angående Sveriges författarfond att rätten till författarpenning utsträcktes till att gälla även vetenskapliga bibliotek.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:32,
2. att riksdagen till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 13 184 000 kronor.

Reservation hade avgivits

4. av fru Fränkel (fp) och herr Enlund (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,
att riksdagen skulle bifalla motionen 1973:32.

Punkten 8 (Rixskonsertverksamhet)

Kungl. Maj:t hade under punkten B 11 (s. 36–46) föreslagit riksdagen att till Rixskonsertverksamhet för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 17 358 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:440 av herr Andersson i Ljung m. fl. (m) vari hemställda att riksdagen till Rixskonsertverksamhet för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 16 358 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1973:1 och med avslag på motionen 1973:440 till Rixskonsertverksamhet för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 17 358 000 kronor.

Reservation hade avgivits

5. av herr Nilsson i Agnäs (m) som ansett att utskottet bort hemställa,
att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och med bifall till motionen 1973:440 till Rixskonsertverksamhet för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 16 358 000 kronor.

Punkten 10 (Tidskriftsstöd)

Kungl. Maj:t hade under punkten B 14 (s. 49) föreslagit riksdagen att till Tidskriftsstöd för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 300 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:169 av fru Ryding m. fl. (vpk) vari hemställda att riksdagen beslutade att till Tidskriftsstöd för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 900 000 kronor samt

1973:1251 av herr Sundman (c) vari hemställda att riksdagen till Tidskriftsstöd anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 200 000 kronor förhöjt reservationsanslag om 1 500 000 kronor.

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

Utskottet hemställde

att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och motionerna 1973:169 och 1973:1251 till Tidskriftsstöd för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 1 400 000 kronor.

Reservation hade avgivits

6. av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och motionen 1973:1251 samt med bifall till motionen 1973:169 till Tidskriftsstöd för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 1 900 000 kronor.

Punkten 12 (Bidrag till särskilda kulturella ändamål)

Kungl. Maj:t hade under punkten B 16 (s. 51–56) föreslagit riksdagen att till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 27 700 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:296 av fröken Sandell m. fl. (s),

1973:443 av herrar Enlund (fp) och Stålhammar (fp) samt

1973:685 av herr Källstad m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit i åttonde huvudtiteln under anslaget B 16 Bidrag till särskilda kulturella ändamål anvisade 2,3 miljoner kronor.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:1 och med avslag på motionen 1973:685 till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 27 700 000 kronor,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:443,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:296.

Reservation hade avgivits

7. av fru Fränkel (fp) och herr Enlund (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och med bifall till motionen 1973:685 till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av fru Fränkel (fp) och herr Enlund (fp).

Fru MOGARD (m):

Herr talman! Förra året i maj månad tyckte jag mig ha anledning att från den här talarstolen uttala tacksamhet för kulturutskottets eniga skrivning, där man som sin mening uttalade "att det allmännas insatser för kulturarbetarna i första hand bör ha formen av ersättning för utfört arbete". Den tacksamheten var så mycket större som den här principen --

Onsdagen den
28 mars 1973*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

ersättning för utfört arbete – ett år tidigare hade fått en frostig behandling av utskottet. Eftersom kulturutskottet i år understryker vad det sade förra året borde jag kanske vara än mer tacksam – och också kulturskaparna. Statsverkspropositionen föreslår ju därtill en höjning av kulturanslagen.

Ikke desto mindre är förhållandena i stort sett oförändrade: ingenting har hänt sedan 1972 – eller sedan 1971 och ännu längre bakåt i tiden. Fortfarande är kulturskaparna en grupp som i stor utsträckning får stöd, inte ersättning för det arbete de utför. Fortfarande är det så att det stödet inte når alla kulturskapare utan ges till en begränsad skara. Fortfarande väntar vi på kulturrådets förslag i anledning av en prövning av hur hittillsvarande statliga stödformer för olika grupper av kulturarbetare fungerar.

Kulturrådets stora betänkande Ny kulturpolitik, som kom i höstas, behandlar den kommande samhälleliga kulturpolitiken. I planen för kulturrådets utredningsarbete, som offentliggjordes i juni 1969, ansåg man att kulturskaparnas levnadsvillkor borde prioriteras före allt annat. Man hävdade: ”Den långsiktiga omvandlingen av kulturpolitiken bör inte skymma det faktum att stora grupper utövande konstnärer och andra kulturarbetare alltjämt lever under mycket knappa ekonomiska betingelser. Detta är enligt kulturrådets mening ett akut problem som bör ges en tidsmässig prioritering.” I en rapport från socialdemokraternas kontaktkommitté för skol- och kulturfrågor 1969 – den hette Aktiv kultur – sade man: ”Socialdemokratins jämlikhetssträvan inom kulturlivet med krav på kulturell allemansrätt genomförs. I gengäld garanterar samhället i samarbete med berörda parter konstnärernas inkomsttrygghet.”

Ännu efter fyra år har alltså ingenting hänt på detta område. Det har anförts motiveringar, och kan säkert anföras fler, varför man inte ansett sig kunna angripa det här problemet, men jag finner det för min del utomordentligt svårt att förstå hur man på detta sätt år efter år kan åsidosätta en grupp människor som i stor utsträckning är en låginkomstgrupp. Jag finner det anmärkningsvärt att man inte i statsverkspropositionen, vare sig 1971, 1972 eller 1973, ser någonting om denna viktiga principfråga: stöd eller ersättning. Passiviteten är påfallande.

Det hävdas ju ofta – också i den här frågan – att man inte medan utredning pågår kan göra något. Men om alla nu, som det förefaller, är eniga om att ersättning för utförd arbetsinsats eller prestation är den princip som i fortsättningen skall gälla, bör det vara möjligt för Kungl. Maj:t att i en kommande budget göra sådana prioriteringar att principen i någon mån blir bättre efterlevd. En markering från riksdagens sida i form av ett klart uttalande skulle också göra landsting och kommuner uppmärksamma på att om man prutar på anslagen till kulturändamål, drabbar det i många fall kulturskapare som därmed blir arbetslösa. Man har många gånger intrycket att den aspekten inte finns med i bedömningarna.

I den tidigare nämnda programskriften Aktiv kultur från år 1969 heter det också: ”Samhället bereder konstnärliga yrkesutövare arbetstillfällen. Särskilt angeläget är att konstnärer och kulturarbetare får verka inom den kommunala miljön, inom skola och fortbildning.” Inte heller på det

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

området har någonting hänt på fyra år. Enligt min mening sammanhänger detta i hög grad med att man inte har anammat principen ersättning i stället för stöd. Det torde vara helt omöjligt att hävda att man inte *kan* bereda kulturskapare flera arbetstillfällen. Ofta torde det bero på aningslöshet att man inte ser den möjligheten öppna sig. Här mindre än någonsin finns det anledning att passivt invänta kulturrådets gång på gång försenade förslag, som väl dessutom endast perifert kommer att beröra denna fråga. Redan en enkel skrivelse från Kungl. Maj:t till underställda verk och myndigheter om att denna möjlighet står till buds bör vara till god hjälp. I reservation 1 b yrkar vi att kulturskaparnas organisationer får tillfälle att hjälpa Kungl. Maj:t att utarbeta förslag om hur olika arbetsuppgifter skall kunna erbjudas kulturskapare.

Socialdemokraterna — och även kulturrådet — synes beträffande kulturpolitikens framtida inriktning i första hand utgå från kulturkonsumenterna, och många förslag som framförs är säkert angelägna att genomföra. I moderata samlingspartiet anser vi att producenterna, kulturskaparna, är en nödvändig förutsättning för kulturen och också för att förvandla konsumenter till mera producerande. När man ser hur frågan gång på gång skjuts på framtiden, kan det inte hjälpas att ett ordspråk faller i minnet: Medan gräset gror dör kon. Det är kanske litet drastiskt att uttrycka saken så, men nog tycker jag att ordspråket i sammanhanget är värt att tänka på.

Vi har slutligen en reservation till, nr 1 c, och den vill liksom motion 1973:675 påpeka de brister som föreligger i våra kunskaper om vad som påverkar människors efterfrågan på kultur. Detta är särskilt allvarligt då vi inom en relativt snar framtid kommer att få ta ställning till kulturrådets förslag, som ju är av genomgripande natur och som innebär en prioritering av selektiva åtgärder före generella. Kulturrådet påpekar självt i sitt betänkande att många fakta i kulturbilden saknas. Man säger: "En möjlig slutsats av undersökningarna är att utbildningen är en primär orsak till kulturell aktivitet." Det finns enligt reservanternas mening ännu tid att göra undersökningar som kan visa i vad mån t. ex. utbildningens inriktning, yrkestillhörigheten, uppväxten i ett värdesystem och fortsatt liv i ett värdesystem eller familjestrukturen är faktorer som har betydelse i detta sammanhang.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 1 a, b och c.

Fru FRÆNKEL (fp):

Herr talman! Folkpartiets program säger angående kulturpolitiken: "Ett levande och vitalt kulturliv är en omistlig del av ett mänskligare samhälle. — — — Ett kulturvänligt klimat förutsätter inte bara frihet och öppenhet. Det kräver också generositet och stimulans i ekonomiskt avseende. Stat och kommun måste medverka till att kulturarbetarna kan arbeta under trygga ekonomiska och sociala förhållanden."

Det är denna uttalade målsättning som varit vägledande för våra ställningstaganden till de förslag om ekonomiskt stöd till kulturarbetarna som förelagts riksdagen i årets statsverksproposition.

Under första punkten i utskottets betänkande diskuteras vissa ersättningar till bildkonstnärerna. Folkpartiet understryker i ett särskilt

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

yttrande vikten av att kulturrådet i sitt fortsatta utredningsarbete skyndsamt tar upp frågan om ersättning till konstnärer i samband med konstutställningar. Det är inte rimligt att bildkonstnärerna inte får någon ersättning för den kulturella insats de gör genom att ställa sina verk till allmänhetens förfogande. Vidare bör en möjlighet öppnas för kommunerna att få statsbidrag till täckande av en del av kostnaderna för ersättningar i samband med konstutställningar. Även om man nu låter bildkonstnärer utan egen kostnad ställa ut i banklokaler och varuhus m. m. är det ändå av stor betydelse att kommunerna har särskilda utställningslokaler dit grupper – skolklasser och andra – kan komma för att få information och ta del av detta kulturutbud.

Vid punkten 1 ber jag dock, herr talman, att få tillstyrka utskottets skrivning.

Vid punkten 2, där anslaget till konstnärsstipendier fastställs, har varken departementschefen i statsverkspropositionen eller utskottet tillstyrkt en medelsanvisning av 500 000 kronor som en av Föreningen Svenska tonsättare tillsatt arbetsgrupp och Musikaliska akademien begärt. Pengarna skulle användas för projektstöd på musikområdet och t. ex. göra det möjligt för svenska musikinstitutioner att beställa svensk musik. Tonsättare kunde få medel för att pröva nya former för samarbete med utövare av andra konstarter eller få hjälp till framförande av beställda verk. Folkpartiet tillstyrker att tonsättarna får sitt bidrag, och jag yrkar därför bifall till reservationen 2 vid punkten 2.

Vid punkten 5 anvisas ett reservationsanslag av 3 miljoner kronor till förvärv av konst för statens byggnader. Vi anser nu liksom tidigare år att staten bör satsa mer på förvärv av konst och försöka nå upp till den norm som man sökt tillämpa i det offentliga byggandet, nämligen att minst 1 procent av byggnadsvärdet skall anslås till konstnärlig utsmyckning.

Statens konstråd har begärt att anslaget för 1973/74 skall höjas med 2 miljoner kronor och motiverar höjningen bl. a. med sysselsättningsläget för landets konstnärer. I årets statsverksproposition är anslaget detsamma som under föregående år, och där finns inte ens något utrymme för kompensation för de senaste årens prisstegringar. Vi beklagar att det ekonomiska läget inte tillåter att man tillmötesgår statens konstråd. Dock anser vi att det bör finnas utrymme för en höjning med 500 000 kronor, och därför yrkar vi bifall till reservationen 3 vid punkten 5.

Under punkten 6 behandlas en motion av herrar Molin och Ahlmark som föreslår att rätten till s. k. författarpeng skall utsträckas till att gälla även till de vetenskapliga biblioteken. Detta krav är helt motiverat av rättviseskäl, och jag kan inte se några skäl mot att man på detta enkla sätt skapar rättvisa mellan författare av olika slag när det gäller rätten till ersättning för utlåning från bibliotek. En sådan förändring skulle beröra både skönlitterära och facklitterära författare, men den skulle givetvis främst gynna fackförfattarna, eftersom hemlån av skönlitteratur vanligen icke medges vid de vetenskapliga biblioteken.

Utskottet påstår, att en sådan ändring skulle medföra en mängd arbete och att en ytterligare ersättning, som på det sättet skulle tillföras författarfonden skulle bli lägre än kostnaden för de ytterligare stickprovsundersökningar som skulle behöva genomföras vid de vetenskapliga

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

biblioteken. Det är ett påstående som verkar högst osannolikt, och eftersom det är det enda sakskälet för utskottets ståndpunkt yrkar jag bifall till reservationen 4.

Vid punkten 12, Bidrag till särskilda kulturella ändamål, anvisas medel för verksamheter för vilka fast statsbidrag inte inrättats. Under de åtta år som detta anslag har funnits har övervägande delen kommit att bindas till vissa bestämda ändamål, och även om anslaget i år höjs, kommer det, på grund av löne- och prisstegringar, att finnas endast obetydligt utrymme för bidrag till speciella aktiviteter och arrangemang.

Folkpartiet har sedan många år föreslagit inrättande av en statlig kulturfond, som skulle ha stor flexibilitet i anslagsgivningen och framför allt ge medel till speciella aktiviteter och arrangemang. Kulturrådet understryker i sitt betänkande det angelägna i att staten har resurser för tillfälliga insatser, och det nya kulturråd som man framlägger förslag om erinrar mycket om folkpartiets förslag till styrelse för en kulturfond med ungefär samma befogenheter och tillgång på medel.

I avvaktan på det förslag till fond som kulturrådets betänkande kan föranleda, föreslår vi en höjning av anslaget till särskilda kulturella ändamål med 2,3 miljoner kronor.

När det gäller statsbidrag till de sex statsunderstödda symfoniorkestrarna och det mindre statsbidrag som utgår till orkestrarna vid Västerås musiksällskap och Örebro orkesterstiftelse vill jag understryka vad utskottet skriver, nämligen att "utskottet i och för sig anser det rimligt att anslagsgivningen till orkestrarna utgår efter enhetliga principer". I avvaktan på en proposition på denna punkt i kulturrådets betänkande angående enhetliga men nya bidragsformer för orkestrarna, vill utskottet emellertid inte nu föreslå någon höjning av statsbidraget till de två sistnämnda orkestrarna. Skulle propositionen dröja bör, som vi framhåller i ett särskilt yttrande, en successiv höjning av anslagen inom det nuvarande bidragssystemets ram eftersträvas.

Herr talman! När det gäller denna punkt i övrigt vill jag yrka bifall till reservationen 7 vid punkten 12.

I detta anförande instämde herr Källstad (fp).

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! I motionen 451 från vänsterpartiet kommunisterna slår vi fast att allmän enighet råder om målsättningen att decentralisera kulturutbudet och ge människorna möjligheter att ta del av kvalificerade kulturella upplevelser, oavsett var de bor. En målsättning som det också bör råda enighet om är att underlätta för människor att ta del av bildkonst, oavsett var de bor. Men till det fordras utställningslokaler över hela landet, konstsalonger i kommunal regi eller konstnärskooperativ och kollektiva utställningslokaler.

Kulturutskottet skriver i sitt förevarande betänkande att det inte råder delade meningar om att det är av väsentlig betydelse att bildkonstnärerna har goda utställningsmöjligheter. Detta är givetvis bra i och för sig. Men längre vill utskottet inte gå i dag. I vår motion har vi bl. a. krävt att Kungl. Maj:t snarast möjligt utarbetar bestämmelser för statsbidrag till

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

kommunala konstsalonger och sådana utställningslokaler som jag här nämnt. Men det vill kulturutskottet inte vara med om i dag utan kryper där bakom kulturrådets betänkande och dess remissbehandling. Det betyder alltså att vi skall vänta ytterligare på statsbidrag till kommunerna för denna verksamhet. Ja, hade läget för bildkonstnärerna i dag varit ett annat än det är, så skulle även jag ha kunnat tänka mig att avvakta en remissbehandling av kulturrådets betänkande och sedermera kanske en proposition från regeringen. Men när man vet att bildkonstnärerna i dag verkligen befinner sig i ett prekärt läge, inte minst i jämförelse med utövarna av andra kulturaktiviteter, anser jag det oförsvärligt att ytterligare fördröja denna rättvisefrågas lösning.

Bildkonsten är ett lika stimulerande tillskott i kulturutbudet som litteratur, musik och teater. Av gammal hävd går dock huvudparten av de kommunala pengarna till bibliotek, kursverksamhet och den kommunala musikskolan. Och inget ont i det. För att alla skall få en konkret uppfattning om hur blygsamma de kommunala anslagen är när det gäller bildkonsten vill jag nämna några siffror som avser år 1971 och som KRO, Konstnärernas riksorganisation, tagit fram. Man har undersökt de 95 första svaren på en enkät till kommunernas kulturnämnder. Det har då framkommit att sammanlagt 31 843 412 kronor gick till biblioteken, 4 621 268 kronor till musiken och bara 1 427 295 kronor till konsten. Detta gäller sammanlagt 95 platser över hela landet, och i siffran för konst ingick ibland museiverksamhet och konstinköp.

Undersökningar har också, som vi hävdar i vår motion, visat att det är mycket få kommuner som har utställningslokaler med en regelbunden samhällsstödd utställningsverksamhet. Man kan emellertid inte skära alla kommuner över en kam och anklaga kommunerna för kulturfientlighet i största allmänhet. Faktum är att kommunernas ekonomiska svårigheter, som tyvärr inte har minskat med åren, är det genomgående hindret för en annan och bättre politik på detta område. Förslag från konstnärer, kulturnämnder och andra brukar också avvisas av kommunerna just med motiveringen om ekonomiska svårigheter.

Av skäl som jag här har redovisat anser vänsterpartiet kommunisterna att frågan om statsbidrag till konstnärernas utställningslokaler måste få en lösning utan ytterligare dröjsmål. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen I d i kulturutskottets betänkande nr 7.

I motion 451 har vi också tagit upp kravet att bildkonstnärerna, som med sina utställningar för allmänheten verkligen gör en viktig kulturinsats, tillförsäkras en ersättning för dessa. I denna fråga har jag emellertid anslutit mig till det särskilda yttrandet av fru Fränkel och herr Enlund. Vi anser att man i detta fall skulle kunna avvakta kulturrådets fortsatta utredningsarbete, där just denna fråga skall tas upp. Men jag för min del anser att det då är desto mer angeläget att man omedelbart löser frågan om statsbidrag till utställningslokaler i enlighet med vad som föreslås i reservationen I d som jag nyss yrkade bifall till.

I samma betänkande från kulturutskottet har jag biträtt reservationen 6 i punkt 10. Den gäller motion nr 169 från vänsterpartiet kommunisterna, som vill att tidskriftsstödet skall höjas med 600 000 kronor. Herr talman! Jag är väl medveten om att utskottet tillstyrkt en liten höjning

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

av detta anslag jämfört med vad som har föreslagits i statsverkspropositionen. Det är i och för sig värt uppmärksamhet. Men den höjning som man har enats om i utskottet – en höjning med 100 000 kronor – är enligt min mening alldeles för liten med hänsyn till efterfrågeutvecklingen. Under 1971/72 inkom till tidskriftnämnden 121 ansökningar med begäran om ett grundbidrag på sammanlagt 4 miljoner kronor. För budgetåret 1972/73 hade vid ansökningstidens utgång ingivits 142 ansökningar om sammanlagt 4,5 miljoner kronor i grundbidrag. För dessa budgetår har 38 respektive 44 tidskrifter beviljats bidrag och då i allmänhet med kraftigt reducerade belopp i förhållande till de begärda. Av sistnämnda sökta 4,5 miljoner har tidskriftsstöd endast kunnat lämnas med 865 000 kronor. Det råder alltså en mycket stor differens mellan tillgång och efterfrågan.

Enligt vår uppgift är det i dag speciellt viktigt att de icke strikt kommersiella tidskrifterna och bulletinerna ges goda existensmöjligheter då vi måste konstatera en tilltagande monopolisering också inom veckopressen. Och mot bakgrunden av vad som egentligen skulle behövas i anslag för att tillmötesgå befogande önskningsfrågor från tidskrifterna anser vi att 100 000 kronor är ett alldeles för lågt belopp, och vi fasthåller därför vid vårt yrkande enligt motionen 169 att beloppet skall höjas med 600 000 kronor, dvs. i enlighet med vad tidskriftsnämnden har äskat. Vi framställer detta yrkande inte minst av den anledningen att möjlighet då kan finnas för tidskriftsnämnden att lämna stöd till nya tidskrifter utan att därför behöva plöttra bort stödet genom att ge de olika tidskrifterna så små bidrag att dessa i realiteten inte skulle förbättra de enskilda tidskrifternas trängda läge.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall också till reservationen 6 i kulturutskottets betänkande nr 7.

Herr MAJTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Till kulturutskottets betänkande nr 7 har fogats en rad reservationer. Det kan möjligen ge intryck av att utskottet är mycket oenigt i de frågor som behandlas i detta betänkande. Så är enligt min mening inte fallet. Vi är alla i utskottet intresserade av att medverka till en ökad kulturell aktivitet. Våra åsikter har skilt sig i några frågor när det gäller anslaget storlek, men detta är inget uttryck för att vi inte samtliga skulle vara intresserade av en ökad kulturell aktivitet.

Om jag några minuter skall uppehålla mig vid den kulturella verksamheten rent allmänt vill jag börja med att säga, att jag finner det önskvärt att den kulturella aktiviteten ökar och att vi får ett större kulturellt engagemang hos människorna, men det kräver att verksamheten decentraliseras. Därmed inte sagt att vi kan slopa kulturcentra. Dem behöver vi, och ingen har ifrågasatt deras existens – men de är inte allt, och skall inte heller vara det.

När en enskild konstnär eller en grupp av konstnärer anordnar en utställning i sin bygd eller när skådespelare etc i landet tar upp lokala problem i en ärlig avsikt att framföra ett budskap, slår vakt om demokratin på ett vårdat språk, reagerar mot vad de finner orätt – då anser jag att det är en decentralisering av kulturaktiviteter. På samma sätt

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

förhåller det sig när kommunerna anslår medel till kommunala musikskolor, till skolteater, till bibliotek, till lokaler för konstutställningar och övrig kulturverksamhet. Och varför i detta sammanhang inte säga ett erkännansamt ord också till alla dem som arbetar för sina hembygdsmuseer och som i sin hembygd ger människorna del av det kulturarv vi har att förvalta.

Kulturrådet har i sitt betänkande framhållit att kulturpolitiken skall medverka till att skapa en bättre samhällsmiljö. Vi hoppas att detta skall bli en verklighet, men då krävs, som jag har sagt tidigare, engagemang hos människorna, alldeles särskilt hos dem som planerar och beslutar men också hos den stora allmänheten. Vi måste planera för att öka möjligheterna till gemenskap människorna emellan. Jag tror det kan ske bl. a. genom att vi får tillfälle till en kulturell aktivitet i närmiljö. Vi behöver ha platser där människorna kan samlas i närheten av sina bostäder, inte bara för att lyssna utan också för att utöva musik, måla, väva, färga, se eller spela teater och i övrigt utveckla sina intressen och anlag och därmed få en rikare kulturell tillvaro och en ökad gemenskap människor emellan.

Mycket är att säga om detta. Jag har bara velat ge en liten antydning om att det för att vi skall kunna nå denna verkligt kulturella aktivitet är nödvändigt att den decentraliseras.

En rad reservationer finns fogade till utskottets betänkande. Fru Mogård har talat om önskemålet — det är framfört i en reservation — att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ge till känna att fortsatta samhälleliga insatser för att förbättra kulturskaparnas ekonomiska villkor bör utformas enligt principen om ersättning till kulturskaparna för utfört arbete.

Fru Mogård har också nämnt att frågan om ersättningsprincipens tillämpning skall komma att prövas av kulturrådet. Utskottet sade förra året att det är synnerligen viktigt att vi ägnar denna fråga uppmärksamhet. Utskottet har, som fru Mogård också sagt, i år understrukit vad utskottet uttalade förra året. Men att nu göra det begärda principuttalandet, utöver den enligt min mening klara och positiva skrivning som utskottet gjort, har utskottet inte ansett nödvändigt.

I reservationen I b begär moderata samlingspartiets ledamöter i utskottet att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att Kungl. Maj:t i samarbete med kulturskaparnas egna organisationer utarbetar förslag rörande hur olika arbetsuppgifter genom samhällets försorg skall kunna erbjudas olika kulturskapare. I reservationen nämns att det kan ske genom att kulturskaparna arbetar i den kommunala miljön, i skolan och i fortbildningen. Det är givetvis inget fel på detta, om det är duktigt folk som vill utföra sådant arbete. Men här gäller det kommunerna, och jag har svårt att förstå att man kan ålägga dem att skaffa fram arbetsuppgifter. Man kan möjligen stimulera kommunerna till att ge kulturskaparna arbete.

Ute i kommunerna har också vid olika tillfällen gjorts försök — företrädare för kommuner har sagt detta — att erbjuda kulturskaparna arbeten som man ansåg passande för dem. Men det är inte så lätt att ordna denna sak som många kanske tror. Kulturarbetarna vill ofta vara

fria och vill arbeta just när de har inspiration. Ofta har de svårt att inneha en tjänst, som innebär att de måste passa tider. Annars kan man givetvis tänka sig att de som har kunskaper och förutsättningar i övrigt kan tjänstgöra som ämneslärare, lärare i studiecirklar, vaktmästare osv. De kan också vara med när bostadsområden planeras eller saneras, och i en del fall är de det. Men de är som sagt ofta mycket beroende av inspiration för att framställa sina produkter. Detta är inte på något sätt sagt som något förklenande. Jag har respekt för deras synpunkter när de säger sig behöva rätt stor frihet för att kunna vara verkliga kulturskapare. Men därmed är inte heller sagt att alla som utropar sig till kulturskapare kan göra anspråk på att ha frihet att begära att samhället skall ordna arbete åt dem — det beror naturligtvis på deras begåvning och talanger. Givetvis skall kulturskaparna ha ersättning för sitt arbete. Att de skall ha hyggliga villkor är ett intresse inte bara för kulturskaparna själva, utan det ligger i allas intresse. Allvarligt syftande begåvningar berikar ju vår tillvaro; den saken är vi, förmodar jag, överens om.

Utskottet har framhållit att vi anser det naturligt att kulturarbetarnas egna organisationer får tillfälle att ange sina synpunkter på frågan innan förslag läggs fram. Sedan utskottet uttalat detta är det svårt att förstå att man därutöver skall skriva till Kungl. Maj:t och begära detta, men reservanterna har gjort sin bedömning och utskottet har gjort sin.

Fru Ryding har talat om sin reservation och begärt att bestämmelser snarast skall utarbetas beträffande "statsbidrag till kommunala konstsalonger samt till konstnärskooperativa och kollektiva utställningslokaler". Jag kan bara säga att utskottet har framhållit att det inte kan råda delade meningar om att konstnärerna i det här landet är i behov av goda utställningslokaler. Om de inte kan få sådana kan de ju inte visa sina produkter, och detta medför att allmänheten inte heller har möjlighet att tillgodogöra sig dem. På det området råder inga delade meningar. Det positiva uttalande som utskottet gjort hoppas vi skall stimulera kommunerna till att bli ännu mera intresserade av att skaffa bra utställningslokaler, men vi vet att kulturrådets betänkande Ny kulturpolitik remissbehandlas för närvarande, och i det läget har utskottsmajoriteten inte ansett sig kunna tillstyrka fru Rydings hemställan i den här frågan, utan anser att vi bör avvakta och se vilka förslag som kommer att framläggas som resultat av utredningsarbetet, och då anser vi det inte välbetänkt att begära ett provisorium. Specialdestinerade statsbidrag är för övrigt en ganska kinkig fråga, och därför har vi inte ansett oss kunna tillmötesgå fru Rydings äskanden.

När det gäller konstnärstipendier har fru Fränkel och herr Enlund reserverat sig för att särskilda medel skall anslås till konstnärstipendier. De medel som de här har talat om är projektstödet till tonsättare. Reservanternas förslag är i överensstämmelse med vad stipendiemyndigheterna har föreslagit. Nu föreslås det i statsverkspropositionen en uppräknig av anslaget till konstnärstipendier med 1 miljon kronor. Det innebär en förstärkning inom ramen för nuvarande system. Även här måste jag hänvisa till att vi har att vänta ett betänkande från kulturrådet om stipendier och ersättningar samt åtgärder för att skapa social trygghet åt kulturarbetarna. Vad reservanterna föreslår är egentligen någonting

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

nytt för denna grupp av konstnärer, som utskottet, av skäl som jag har nämnt, inte har ansett sig kunna tillstyrka.

Också när det gäller förvärv av konst har fru Fränkel och herr Enlund reserverat sig och hemställt om en höjning av anslaget med en halv miljon kronor till förvärv av konst för statens byggnader m. m. Motionärerna har motiverat sin framställning med att en höjning av anslaget skulle ordna flera arbetstillfällen åt kulturskaparna. Ju mera pengar man anslår för detta ändamål desto mera konst kan man köpa. Det är självfallet. Men här får man komma ihåg att i den proposition, som tillstyrks av utskottet omtalas, att konstrådet kan beställa konst utöver de 3 miljoner kronorna för 1,5 miljoner, som betalas följande år. Vi har ansett detta sätt vara bra. Därmed är inte konstrådet så hårt bundet vid anslagssumman utan kan arbeta med sikt på framtiden. Man behöver alltså inte hålla sig så strikt till dessa 3 miljoner kronor.

Under punkten Ersättning till författare m. fl. avstyrker utskottet motionsyrkandet om sådan ändring av bestämmelserna att rätten till författarpennning utsträcks till att gälla även vetenskapliga bibliotek. Reservanterna säger att nuvarande förhållanden inte är rättvisa. Enligt vad utskottet inhämtat har från Författarfonden inte något förslag framförts i den frågan. Inte heller Sveriges författarförbund har gjort någon framställning. Utskottet har avstyrkt med hänvisning till att en förändring av nu gällande bestämmelser om biblioteksersättning i enlighet med motionärernas förslag, dvs. att ersättning skulle utgå för lån även från de vetenskapliga biblioteken, kan beräknas medföra ett omfattande merarbete, som knappast skulle kunna stå i rimlig proportion till de belopp, som kan väntas tillföras fonden. Motionärernas förslag kommer, som också helt riktigt påpekas, knappast att medföra att de enskilda författarna får någon större ersättning eller att fondens fria del tillföres mera medel. Däremot har man anledning att räkna med att författarkollektivet kommer att få ökade utgifter. De får som bekant betala kostnaderna för det stickprovsförfarande man har för att ta reda på hur många böcker som utlånas.

Fru Ryding talade för att vi skulle höja tidskriftsstödet ytterligare. Utskottet har ju visat sitt intresse för denna sak. Detta har skett genom att man utöver statsverkspropositionens förslag föreslår en höjning av 100 000 kronor. Fru Ryding säger, att motionärerna inte har fått det belopp som begärts. Nej, det har de inte. Jag skulle vilja säga: När får man det?

Om jag skulle tillägga något utöver vad utskottet skrivit skulle jag vilja säga att 1972 års pressutredning enligt sina direktiv har att arbeta också med dessa frågor. Utredningsuppdraget är inte begränsat till dagspressen utan omfattar också pressorgan som ges ut av ideella och fackliga organisationer. Utredningen torde därför komma att beröra behov på opinionsområdet, som i viss mån avses bli tillgodosedda genom det nuvarande tidskriftsstödet. Detta har i sin nuvarande form främst en kulturpolitisk inriktning och tillgodoser därför i första hand de s. k. kulturtidskrifternas behov av samhällsstöd.

Finansministern, som skrivit direktiven, har i samråd med utbildningsministern förordat att frågan om formerna för tidskriftsstödet vid behov

tas upp till bedömning i särskild ordning mot bakgrunden av de analyser och förslag som den nuvarande utredningen kan komma att framlägga. Reservationen 7 vid punkten 12 gäller Bidrag till särskilda kulturella ändamål. Fru Fränkel och herr Enlund har här hemställt om att anslaget skall höjas med 2,3 miljoner kronor utöver vad utskottet föreslår. I statsverkspropositionen föreslås en höjning med 3 miljoner kronor för nästa budgetår. Man kan givetvis önska ännu mer pengar än de 27,7 miljoner kronor som nu anvisas. Utskottet har emellertid inte ansett sig kunna gå längre än vad som föreslås i statsverkspropositionen, och därför har vi inte heller här kunnat tillmötesgå reservanterna.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till kulturutskottets betänkande nr 7.

Fru FRÄNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mattsson i Lane-Herrestad sade att författarpennning från de vetenskapliga biblioteken kommer att ge så litet. I utskottsbetänkandet står att utlåningen vid de vetenskapliga biblioteken uppgick till 1,3 miljoner böcker år 1971. Om man då antar att 1 miljon av dessa skulle berättigat till författarsättning enligt det förslag som motionen framlägger så skulle fonden tillföras 180 000 kronor. Jag har mycket svårt att förstå att de stickprovsundersökningar som skulle behöva göras skulle kosta så mycket. Bara en liten bråkdel av dessa 180 000 kronor skulle gå åt för dessa stickprovsundersökningar.

Så skulle jag också säga något om det vi begär till tonsättarna. Herr Mattsson i Lane-Herrestad talade om att man skulle ge dessa konstnärer en social trygghet. Nu får tonsättarna inte någonting av det som statsverkspropositionen föreslår skall delas ut. Vi skall alltså invänta kulturrådets betänkande. Men då skall först en ny utredning göras och ett nytt betänkande skrivas. Det blir ett remissförfarande, och därefter får vi invänta en proposition, vilket kan ta lång tid. Att tillmötesgå tonsättarna genom att ge dem dessa 500 000 kronor vore ändå ett litet steg i riktning mot att skapa den sociala trygghet även för tonsättarna som herr Mattsson i Lane-Herrestad talade om.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Fränkel talar om social rättvisa åt tonsättarna och säger att de nu måste vänta på en ny utredning. Ja, det är mycket man får vänta på. Vi måste utreda saker och ting först, och därefter beviljar vi anslag om vi anser det motiverat.

Är författare av facklitteratur utsatta för någon orättvisa, undrar man. Bokutredningen räknar med att 16 procent av boklånen från folkbiblioteken utgjordes av facklitteratur. I dag är väl siffran högre. Jag är övertygad om att motionärerna väl känner till att litteraturutredningen i sitt betänkande Försök med bibliotek uppger att andelen facklitteraturutlåning under senare år stigit markant. Om man räknar med en utlåning av facklitteratur på 16 procent av den totala utlåningen blir siffran tämligen hög, eftersom den av Författarfonden beräknade utlåningen enligt min mening inte sägas vara så missgynnade. Man har utgått från två principer, ersättningsprincipen och solidaritetsprincipen. När det gäller

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

solidariteten har man sökt tillgodose behovet av hjälp och understöd till konstnärligt högststående författare vilkas böcker inte lyckats nå någon större försäljning eller utlåning.

Jag tror inte att det är riktigt att tala om att det skulle vara någon orättvisa här. Jag vill även säga att jag tror att det skulle kosta mer än det smakar att göra alla dessa stickprov.

Fru FRÆNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag talade om här var inte facklitteraturen på de vanliga biblioteken, utan det var de vetenskapliga biblioteken kontra de vanliga biblioteken.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag är glad över den skrivning som kulturutskottet under punkten 12 i detta betänkande gjort med anledning av motionen 296, och jag är glad över utskottets positiva bedömning av det arbete Emigrantregistret bedriver i Värmland. Jag kan bara beklaga att Emigrantregistret i Karlstad inte varit lika snabbt som Emigrantinstitutet i Växjö när det gällt att begära statliga medel till verksamheten.

I Värmland började man 1960 med små pretentioner och ideellt arbete. I Växjö startade man med ett hus 1965 och började skriva till Kungl. Maj:t efter pengar 1968. De akademiska arbetsmetoderna skiljer sig givetvis ifrån den folkrörelseinspirerade uppläggnings som har varit grunden för verksamheten i Värmland, där man i första hand litat till personlig offervilja och först så småningom upptäckt att samhället också borde ta ett ansvar på detta område. Jag kan försäkra utskottet att till kommande år, om det skulle bli aktuellt, skall utskottet inte behöva söka efter korrespondens mellan Emigrantregistret och Kungl. Maj:t.

Det arbete som initiativtagaren och den nuvarande föreståndaren har utfört genom att med små medel bygga upp detta emigrantregister är beundransvärt. Resultatet måste imponera på var och en som besöker registret. 90 000 utvandrare finns uppförda på registerkort. Brev, dagböcker och andra dokument i stor omfattning ger en bild av utvandrarnas situation, deras kamp och ibland även deras längtan till hembygden. En uppgift från en kyrkobok eller kanske bara ett gammalt fotografi har återförenat många svensk-amerikanska turister med anförvanter i det gamla landet svensk-amerikaner i andra eller tredje generationen kanske.

Det finns många arbetsuppgifter fortfarande inom denna registerverksamhet. I framtidsplanerna ingår utbyte och forskning rörande arbetsvandringarna mellan Värmland, Dalarna och Norrland.

Herr talman! Jag har inget yrkande, bara en förhoppning om att utskottets skrivning skall medverka till att en framställning om anslag leder till att utbildningsministern beaktar Emigrantregistrets ekonomiska behov.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! I kulturutskottets betänkande nr 7 behandlas bl. a. frågan om anslag till IRK dvs. Institutet för rikskonserter. Jämfört med

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

innevarande budgetår föreslås i statsverkspropositionen en uppräknig av anslaget med 2,5 miljoner. I denna uppräknig ingår bl. a. ett ökat anslag till IRK:s fonogramverksamhet med 500 000 kronor samt med 200 000 kronor för information om denna utökade verksamhet.

Jag kan inte finna denna förhållandevis stora anslagshöjning absolut nödvändig, allra minst mot bakgrunden av den positiva utveckling verksamheten haft inom IRK under de senaste två åren. Däremot finner jag det absolut nödvändigt att spara på utgifter, där det går att spara utan att fördenskull åsidosätta medborgarnas krav på en god samhällsservice. I motionen 440 har jag därför tillsammans med ett par medmotionärer från moderata samlingspartiet yrkat avslag på dessa 700 000 kronor.

Anslaget till skolkonsertverksamhet via IRK föreslås uppräknat med 500 000 kronor. Även detta är en mycket kraftig ökning jämförd med föregående år. Vi motionärer föreslår att anslagshöjningen begränsas till 200 000 kronor. Totalt föreslår vi således en besparing på 1 miljon kronor.

Jag vill försäkra, herr talman, att det inte ligger någon nedvärdering av IRK:s verksamhet i detta. Vi gör det med hänsyn till nödvändigheten att söka begränsa de stigande utgifterna på olika områden.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 5 vid kulturutskottets betänkande nr 7.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Vanligen är det så att reseranter önskar mer pengar än vad som föreslås i utskottsbetänkandena, men denna gång är det tvärtom. Utskottet har emellertid inte ansett det välbetänkt att tillstyrka förslaget om att minska anslaget till musiken med 1 miljon kronor. Musiken tilldrar sig ett ökat intresse hos vårt folk. Särskilt ungdomen blir mer och mer intresserad. Våra musikskolor ute i kommunerna bidrar t. ex. säkerligen till detta ökade musikintresse hos ungdomen. Stora delar av den unga generationen kan ju i dag hantera ett musikinstrument.

Vad det är fråga om är att ge Institutet för rikskonserter ökad möjlighet till försöksverksamhet med produktion och distribution av fonogram. Produktionen skall inriktas på att komplettera repertoaren. Det är fråga om svensk musik. Förslaget innebär också en utvidgning av skolkonsertverksamheten och den allmänna konsertverksamheten. Skolkonsertverksamheten syftar till att skapa en förståelse och en känsla för musik från olika tidsperioder och från olika kulturer.

Utskottet har ansett att musiken bör ha den uppmuntran det är fråga om i detta avseende, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr STRINDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att utskottets ärade ordförande är förvånad över att det är någon som vill driva sparsamhetslinjen i dessa tider, men jag tror att det är alldeles nödvändigt att det finns några som ser till att vi försöker begränsa samhällets utgifter på olika områden. Jag kan försäkra att jag är helt medveten om att det bakom kravet på dessa anslagsökningar till IRK liksom bakom kravet på varje annan anslagsökning finns grupper av människor som är mycket intresserade av verksamheten i

fråga. Men det finns enligt mitt förmenande ändå möjlighet att klara uppgifterna trots dessa begränsningar.

Jag ber att få hänvisa till s. 99 i IRK:s verksamhetsberättelse för 1972. Där konstaterar man bl. a. att produktionen och försäljningen av fonogram har haft en mycket gynnsam utveckling under verksamhetsåret. Trots att produktionsbidraget inte har höjts, har antalet nyproducerade skivor ökat snabbt, och försäljningen har mångdubblats. Det är ju gott och väl.

På ett annat ställe i årsredovisningen, på s. 154, konstaterar man att under två budgetår har distributionen av LP-skivor adertondubblats.

Herr talman! Mot bakgrund av att man utan att tidigare ha fått så starkt ökade anslag har kunnat få denna utveckling finner jag det väl motiverat att begränsa anslagshöjningarna.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Nog kan det kännas förvånande att man, när man skall sätta in sparsamhetskravet, gör det på ett enligt min mening så angeläget kulturellt ändamål. Vad gäller de skivor som inköps är det ju i många fall fråga om att försöka förbättra smaken. Även detta är ett vällovligt syfte.

Herr STRINDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Mattsson i Lane-Herrestad själv presenterar besparingsförslag som jag finner väl motiverade, skall jag med glädje stödja dessa.

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Eftersom fru Mogård och jag väl knappast får tillfälle att i framtiden diskutera kulturpolitikens stora linjer, så tänkte jag det kunde vara lämpligt från min sida att komma med några korta och vänliga avskedsord.

Jag vill då påpeka att de kulturområden som fru Mogård intresserar sig för och där hon önskar sig bättre villkor för kulturarbetarna är starkt splittrade och mångskiftande. På vissa av dessa områden fyller staten och kommunerna sedan gammalt uppgiften att klara kulturarbetarnas försörjning och kommer väl att göra så även i framtiden. På andra har däremot den privata företagsamheten sedan länge spelat en avsevärd roll. Det gäller litteraturen, filmen, till någon del teatern, konstförsäljningen och kanske ytterligare några områden. Upplevelsen av att den privata företagsamheten inom dessa kultursektorer i framtiden inte längre tycks kunna ge tillräcklig trygghet och tillräckliga utvecklingsmöjligheter för kulturarbetarna kan väl i någon mån ha bidragit till att de så ofta är politiskt radikala.

När fru Mogård och hennes partivänner nu visar otålighet över att staten och kommunerna inte i ännu snabbare takt övertar den privata företagsamhetens uppgift att trygga kulturarbetarnas försörjning på dessa speciella områden, så kan det naturligtvis verka något överraskande från ett parti som i andra sammanhang demonstrerar en så stark tro på den privata företagsamhetens förmåga att lösa olika problem. Men jag tycker

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

inte det finns något skäl att klaga. Alla goda krafter är välkomna, och jag vill därför önska fru Mogård lycka till i den fortsatta kampen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 a av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Mogård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 1 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 a av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	270
Nej	--	39
Avstår	--	1

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 b av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Mogård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 1 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 b av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	272
Nej	--	39
Avstår	--	1

Onsdagen den
28 mars 1973*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.**Mom. 3*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 c av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Mogård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 1 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 c av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	..	270
Nej	—	39
Avstår	—	2

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 d av fru Ryding, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Ryding begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 1 mom. 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 d av fru Ryding.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Ryding begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	299
Nej	—	12
Avstår	—	1

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Fränkel och herr Enlund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Fränkel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Fränkel och herr Enlund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Fränkel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	261
Nej	—	49
Avstår	—	2

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av fru Fränkel och herr Enlund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Fränkel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 5 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av fru Fränkel och herr Enlund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Fränkel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	261
Nej	—	48
Avstår	—	2

Punkten 6

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av fru Fränkel och herr Enlund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Fränkel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 6 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av fru Fränkel och herr Enlund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Fränkel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	258
Nej	—	50
Avstår	—	2

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Nilsson i Agnäs, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Agnäs begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Nilsson i Agnäs.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Agnäs begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	281
Nej	—	29
Avstår	—	1

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av fru Ryding, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till konst,
litteratur, musik,
teater m. m.*

Onsdagen den
28 mars 1973

*Stipendier till
blivande präster för
utbildning i finska
och samiska
språken*

Punkten 11

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av fru Fränkel och herr Enlund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Fränkel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 12 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av fru Fränkel och herr Enlund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Fränkel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	257
Nej	—	50
Avstår	—	1

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Anslag till kyrkliga ändamål

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 10 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till kyrkliga ändamål jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Stipendier till blivande präster för utbildning i finska och samiska språken.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 bilaga 10 under punkten C 6 (s. 169–170 i utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden) föreslagit riksdagen att till Stipendier till blivande präster för utbildning i finska och samiska språken för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 9 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:85 av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Petersson i Gäddvik (m) vari hemställdt att riksdagen anvisade 12 000 kronor till Stipendier till blivande präster för utbildning i finska och samiska språken.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1973:1 och med avslag på motionen 1973:85 till Stipendier till blivande präster för utbildning i finska och samiska språken för budgetåret 1973/74 anvisade ett anslag av 9 000 kronor.

Reservation hade avgivits

1. av herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c), Källstad (fp), Nilsson i Agnäs (m) och Sundman (c), fru Fränkel (fp) samt herrar Eriksson i Ulfabyrn (c) och Nisser (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och med bifall till motionen 1973:85 till Stipendier till blivande präster för utbildning i finska och samiska språken för budgetåret 1973/74 anvisade ett anslag av 12 000 kronor.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Anslaget under punkten C 6 i propositionen gäller en mycket liten summa. Det är unikt att vi här tvistar om 3 000 kronor. Kungl. Maj:t föreslår 9 000 kronor, och vi har motionerat om 12 000 kronor till stipendier till blivande präster för utbildning i finska och samiska språken. Man kan ju fråga varför vi motionerar om en så liten sak.

Bakgrunden är att domkapitlet i Luleå har föreslagit det högre beloppet sedan flera år, och vi motionärer har anknutit till domkapitlets förslag. Vi anser att skall det vara någon mening med stipendiet i dagens situation, när penningvärdet har blivit så mycket lägre, skall det innebära stimulans till studier och verkligen ge oss präster som kan samiska och finska, så bör åtminstone det belopp som domkapitlet föreslår utgå.

Luleå stift är unikt — det är det enda stift i Sverige där tre språk är ursprungliga, även om två av dem bara talas av minoriteter. Förhållandena är sådana att man kan räkna med att de präster som kan klara samiska, finska och svenska eller samiska och svenska eller finska och svenska blir allt färre. Slutligen står vi inför situationen att det inte finns någon möjlighet att bereda den service som en del församlingsbor i vissa församlingar i det här stiftet behöver och som vi tycker att det är principiellt riktigt att de skall få. Man måste ju undra om det kan vara nöjaktigt att prästerna bara kan majoritetens språk när de tjänar en församling där det kan finnas kvar människor som bara behärskar t. ex. finska, därför att det har varit deras barndoms språk och därför att de inte har fått lära svenska i skolan som de yngre får. Detsamma gäller samiskan.

Indirekt har ju detta också betydelse för andra stift, eftersom det har hänt och kommer att hända att präster från församlingar i Luleå stift senare inträder i tjänst inom församlingar i andra stift där det finns stora

Onsdagen den
28 mars 1973

*Stipendier till
blivande präster för
utbildning i finska
och samiska
språken*

grupper av invandrare från t. ex. Finland. Nu har någon sagt att dessa stipendier är förbundna med slavkontrakt – det finns bestämmelser att prästen skall tjänstgöra några år i det förskräckliga stiftet där uppe i norr långt från ära och redlighet, eller hur man uttrycker det. Saken är den att det väl ofta har gällt människor som är födda i Luleå stift och inte skräms av att tjänstgöra där men har svårigheter att på studietiden inhämta också ett annat språk, om de inte kan det sedan barndomen. Å andra sidan tror jag att det finns blivande präster som kommer från annat håll i Sverige och som inte finner det för svårt att stanna ett par tre år i vårt nordliga stift. Vi har många präster där uppe som är födda i södra Sverige och som trivs utmärkt och stannar hela livet.

Jag vill alltså gärna avvisa den uppfattningen att det skulle vara förnedrande med detta anslag.

Sedan skulle jag förmoda att utskottets talesman kommer att peka på att det här anslaget är onödigt just på den här punkten – det går väl bra att ordna saken på annat håll. Ja, men när departementschefen inte ansett att punkten C 6 skall utgå så tycker jag inte att det är utskottets eller riksdagens sak att agera på det sättet, utan jag tycker att det är riktigt att vi nu ger detta anslag och att vi ger det högre beloppet.

Det skulle enligt min mening hedra kammaren om den följde reservationen den här gången. Särskilt de som är från Luleå stift borde kunna lägga bort eventuella invändningar av principiell eller annan karaktär och rösta med reservationen av herr Mattson i Lane-Herrestad.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen 1.

Herr ZACHRISSON (s):

Herr talman! Orsaken till att utskottet inte har tillstyrkt motionen om en höjning av anslaget är helt enkelt att de pengar som redan finns anslagna – 9 000 kronor – inte utnyttjas. Fanns det ett dokumenterat behov, så är de här små summorna – det håller jag med herr Nilsson i Agnäs om – ingenting alls att tvista om. Men det finns ju inte anledning att höja ett anslag som inte tas i anspråk, som det nu är.

Skälet till det ringa intresset är säkerligen, som herr Nilsson i Agnäs själv var inne på, den helt förlegade slavparagraf i stipendieföreskrifterna som kräver att stipendiaterna skall binda sig för en viss tjänstgöring i ett visst område. Det troliga är att det här anslaget – som väl herr Nilsson i Agnäs också är medveten om – har överlevt sig självt, och därför borde det utgå ur statsverkspropositionen som en särskild punkt för att ersättas av ett moderniserat stipendieerbjudande ur kyrkofonden eller ur något annat anslag som regeringen disponerar.

Herr talman! Utan att ställa något direkt förslag här i kammaren skulle jag ändå vilja vädja till regeringen att till nästa år vidta en sådan omDispositionering av detta anslag, och därmed ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Varför utnyttjas inte pengarna? Ja, när stipendierna tidigare utgick med ett belopp av 1 500 eller 2 000 kronor för varje studerande var det ju pengar som betydde så pass mycket att det

underlättade studierna. Men en studerande som är teolog och skall bli präst nu vet att den här lilla summan är för låg om han verkligen skall hålla på med finskan, och det gör att han inte söker stipendiet.

Anslaget är alltså för lågt. Om det varit ett större belopp hade det stimulerat just till att studera finska eller samiska.

När det sedan gäller vem som skall avgöra om ett anslag skall utgå ur statsverkspropositionen, så får ju herr Zachrisson gärna råda regeringen. Men jag tycker att så länge anslaget står i propositionen är det vår sak att ta ställning och då har vi rättighet att önska litet mer pengar.

Jag vidhåller således mitt yrkande om bifall till reservationen 1.

Herr ZACHRISSON (s):

Herr talman! Jag är ledsen att behöva säga till herr Nilsson i Agnäs att han är dåligt underrättad. Det är på det viset att stipendiet är avsett att utgå med, som herr Nilsson i Agnäs säger, 1 500 kronor. Men eftersom stipendiet inte utnyttjats har man talat om för folk att om någon vill ha stipendiet och det bara är en sökande, så kan denne ende sökande få upp till 5 000 kronor om året. Ändå har stipendiet inte utnyttjats.

Jag vidhåller alltså yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! I de uppgifter om dessa stipendier som de studerande kan ta del av står inte klumpsumman 9 000 kronor upptagen, utan det står 1 500 kronor. Hur många som sedan frågar i Luleå om man kan få 9 000 kronor vet inte jag och inte herr Zachrisson heller.

Jag förmodar därför att herr Zachrissons senaste invändning inte förändrar saken.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Agnäs begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Agnäs begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 149

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

*Stipendier till
blivande präster för
utbildning i finska
och samiska
språken*

Onsdagen den
28 mars 1973

*Anslag till Nordiska
ekumeniska insti-
tutet i Sigtuna*

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

Anslag till Nordiska ekumeniska institutet i Sigtuna

I denna punkt hade behandlats motionen 1973:36 av herrar Wikström (fp) och Källstad (fp) vari hemställts att riksdagen tilldelade Nordiska ekumeniska institutet i Sigtuna ett av institutet självt begärt anslag för budgetåret 1973/74 å 25 000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:36.

Reservation hade avgivits

2. av herr Källstad (fp) och fru Fränkel (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:36 till Bidrag till Nordiska ekumeniska institutet i Sigtuna för budgetåret 1973/74 anvisade ett anslag av 25 000 kronor.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Reservationen 2 vid punkten 5 förordar ett införande av statsbidrag till Nordiska ekumeniska institutet. Detta institut, som är förlagt till Sigtuna, är ett samkristet studie- och samarbetsorgan med kyrkosamfund och nationella ekumeniska organisationer i de fem nordiska länderna som sina huvudmän. Institutet bildades redan 1940 som en nordisk motsvarighet till det ekumeniska centrum i Genève som varit Kyrkornas världsråds huvudkvarter sedan 1948. Förutom svenska kyrkan har Svenska missionsförbundet, Svenska baptistsamfundet och Nordiska katolska biskopskonferensen samt Metodistkyrkan i Norden nyligen inträtt som självständiga huvudmän och utsett sina representanter i styrelsen. Den svenska folkkyrkan har också blivit huvudman vid sidan av det ekumeniska rådet i Danmark.

Vad folkkyrkorna beträffar bör det nämnas att deras anslag i Danmark och Norge är uppförda på den allmänna statsbudgeten, och när detta är förhållandet i Danmark och Norge borde man kunna förvänta samma ordning här i Sverige. Institutet har karaktären av utrednings-, forsknings- och studieorgan, och denna sida av institutets verksamhet har på senare tid förstärkts. Jag vill beträffande verksamheten bara nämna att institutet under 1972 anordnade en andra konferens med temat "Politik--mission--kyrkohjälp", denna gång med tonvikt på problem i södra Afrika.

Genom sina konferenser, sitt bibliotek och sitt arkiv, som är öppna för allmänheten och för forskare, sina löpande kontakter med de internationella ekumeniska organen, sin informations-, konferens- och publiceringsverksamhet, osv. gör institutet en ytterst viktig insats för de nordiska kyrkosamfunden. Mot denna bakgrund är det ytterst beklagligt att institutets tillgång på arbetskraft och andra resurser på grund av otillräckliga medel alltjämt skall vara så begränsad att dess möjligheter att fullgöra sina uppgifter allvarligt hotas.

Svenska kyrkan har genom biskopsmötet anhållit att medel för dess

anslag skulle få utgå ur kyrkofonden, men på grund av institutets allmännekumeniska karaktär har man inte ansett detta förenligt med reglerna för kyrkofondens användning. Därför torde det vara särskilt angeläget att statsmedel kommer i fråga. Detta förslag understödde för övrigt kammarkollegiet redan hösten 1971.

Jag vill med anledning härav, herr talman, yrka bifall till reservationen 2 vid punkten 5, där vi hemställer om ett anslag på 25 000 kronor till detta nordiska ekumeniska institut.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Som framgår av betänkandet har vi i vårt land dels svenska ekumeniska nämnden, dels Nordiska ekumeniska institutet. Till svenska ekumeniska nämnden har vi nyss anslagit 100 000 kronor. Det är ett anslag som utgått under flera år, dock inte med detta belopp utan med ett lägre; vi har höjt anslaget år efter år.

Utskottet har behandlat en motion med hemställan om att också Nordiska ekumeniska institutet i Sigtuna skulle beviljas anslag. Vi är i utskottet av meningen, att detta måste vara en fråga för Nordiska kulturrådet; det är ju en fråga som berör hela Norden, och den bör därför bli föremål för överläggningar på nordisk bas.

Utskottet är inte negativt till ekumeniskt arbete. Tvärtom. Svenska ekumeniska nämnden ägnar sig givetvis åt ekumeniskt arbete. Den har, som jag nämnt, fått anslag i år liksom tidigare.

Det kan, åtminstone för en utomstående, verka som om krafterna splittrades genom att vi här har en ekumenisk institution, som benämns den svenska ekumeniska nämnden, och en som benämns Nordiska ekumeniska institutet. Men det är möjligt att man anser sig ha motiv för detta. Det har tydligen herr Källstad, eftersom han har talat för reservationen. Ansökan om anslag har i vanlig ordning inkommit till departementet, men det har inte upptagits något anslag i statsverkspropositionen. Utskottet har inte heller ansett sig kunna tillstyrka motionen i denna fråga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Herr Mattsson förordade att saken skulle bli föremål för behandling i Nordiska kulturrådet, och det är ju ett gott förslag. Han nämnde också att ekumeniska nämnden får anslag, något som också framhålls i utskottets majoritetsskrivning. Men herr Mattsson borde veta att det anslaget egentligen inte är ett anslag till nämnden, utan till Kyrkornas världsråd. Detta anslag understiger för övrigt numera de verkliga kostnaderna för världsrådet, varför nämnden på nytt får träda emellan. Att detta statliga anslag skulle komma något svenskt eller nordiskt arbete direkt till godo är alltså felaktigt.

Jag är personligen ganska pessimistisk när det gäller institutets framtid om det inte kan erhålla bidrag över statsbudgeten. Här tjänstgör en direktor på fritid och gör nästan en halvtidstjänst. Dessutom finns här en drygt halvtidsanställd assistent och en expeditiönssekreterare som man delar med andra organisationer. Men att i detta sammanhang hänvisa till

Onsdagen den
28 mars 1973

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

anslaget till ekumeniska nämnden, vilket oavkortat går ut ur landet och inte på något sätt tillfaller det ekumeniska institutet, är faktiskt ett slag i ansiktet på det institut som så länge och ivrigt arbetat för en nordisk ekumenisk angelägenhet som vore värd ett bistånd.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Jag vill försäkra herr Källstad att jag inte är ute för att slå ett slag i ansiktet på Nordiska ekumeniska institutet. Vad jag sade var att detta är en fråga som berör hela Norden och att den därför kan tas upp i ett nordiskt sammanhang. Jag sade också att eftersom det bedrivs ekumeniskt arbete i båda dessa institut finner jag det rätt naturligt att man som lekman bedömer det som en splittring av krafterna. Uppfatta för all del inte detta så att jag skulle vilja nedvärdera det arbete som utförs av Nordiska ekumeniska institutet i Sigtuna! Det har aldrig varit min avsikt.

Överläggningen var härmied slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Källstad och fru Fränkel, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7

Bidrag till fria kristna samfund m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten C 10 (s. 175–176) föreslagit riksdagen att till Bidrag till fria kristna samfund m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:31 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen beslutade att under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1973/74 till Bidrag till fria kristna samfund m. m. anvisa ett reservationsanslag av 6,5 miljoner kronor,

1973:676 av herr Burenstam Linder m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1973/74 till Bidrag till fria kristna samfund m. m. anvisade ett reservationsanslag av 6,5 miljoner kronor.

1973:1231 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen till Bidrag till fria kristna samfund m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 6 miljoner kronor förhöjt reservationsanslag om 10 miljoner kronor samt

1973:1256 av herr Svensson i Kungälv m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen till Bidrag till fria kristna samfund m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Onsdagen den
28 mars 1973

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

Utskottet hemställde

att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och motionerna 1973:31, 1973:676 och 1973:1231 samt med bifall till motionen 1973:1256 till Bidrag till fria kristna samfund m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

3 a. av herrar Mattsson i Lane-Herrestad, Sundman och Eriksson i Ulfbyen (samtliga c) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och motionerna 1973:31, 1973:676 och 1973:1256 samt med bifall till motionen 1973:1231 till Bidrag till fria kristna samfund m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor,

3 b. av herrar Källstad (fp) och Nilsson i Agnäs (m), fru Fränkel (fp) och herr Nisser (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och motionerna 1973:1231 och 1973:1256 samt med bifall till motionerna 1973:31 och 1973:676 till Bidrag till fria kristna samfund m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Den korta reservationen 3 a vid punkten 7 är i sin första mening likalydande med motsvarande avsnitt i utskottsmajoritetens skrivning. Det ger klart vid handen att det inte är några meningssmottningar så till vida att man har olika uppfattningar om huruvida bidrag skall utgå eller inte. Samtliga önskar att bidrag skall utgå till de fria trossamfunden.

Det är i fråga om beloppets storlek som meningarna går isär. Vi som skrivit under reservationen 3 a anser att det, med hänsyn till frikyrkornas ekonomiska ställning och önskvärdheten av att de skall kunna upprätthålla sin verksamhet och gärna intensifiera den, behövs mer pengar än vad utskottsmajoriteten föreslår. Vi anser det välbetänkt att stödja de fria samfunden med ett betydligt större belopp än vad utskottsmajoriteten föreslagit. Vi anser att dessa samfund har en mycket stor betydelse både för enskilda människor och för samhället.

När nu betänkandet från kyrka—stat-utredningen inom den närmaste tiden inte kommer föranleda några omfattande reformer anser jag det än mer välmotiverat att de fria trossamfunden får det anslag som vi föreslagit i reservationen 3 a, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Det bidrag till de fria kristna trossamfunden som beslutades av 1971 års riksdag var ett principiellt sett mycket viktigt steg på vägen mot ökad jämställdhet mellan svenska kyrkan och de övriga trossamfunden i vårt land. Men de ekonomiska villkoren för dessa samfund har under senare år försämrats genom ökade kostnader, till stor del kostnader som har föranletts av ett allmänt höjt kostnadsläge, som ju samfunden inte kan kompensera sig för genom att såsom t. ex.

Onsdagen den
28 mars 1973

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

affärsföretag ta ut ökade priser på sina tjänster.

Samfunden har genom nya skatter och avgifter kommit att belastas med kostnader som det tidigare för deras del inte funnits någon motsvarighet till. Den ekonomiska belastningen genom arbetsgivaravgiften uppgår för dessa samfund till ca 5 miljoner kronor.

Samfundens arbetsvillkor bör genom det allmännas medverkan i första hand förbättras genom införande av avdragsrätt för gåvor, medgivande av befrielse från skyldighet att betala arvsskatt och åtgärder i syfte att kompensera samfunden för de ökade kostnader som orsakas dem genom arbetsgivaravgiften och mervärdeskatten. Men dessa saker tas upp i andra sammanhang, och jag skall därför nu inte gå närmare in på dem.

Det är angeläget att riksdagen beslutar om en höjning av det direkta bidraget till de fria samfundens verksamhet. Kungl. Maj:t föreslog 4 miljoner kronor, och kulturutskottets majoritet har nu anslutit sig till motionen 1256 av herr Svensson i Kungälv m. fl., vari hemställs om ett anslag på 5 miljoner kronor. Jag betraktar det såsom värdefullt att utskottet velat öka detta anslag men anser det i alla fall otillräckligt. I reservationen 3 b föreslås därför att en summa på 6,5 miljoner kronor skall tillfalla de fria kristna trossamfunden.

Motiveringen är de värdefulla insatser samfunden utför. De är exempel på vilken betydelsefull samhällsfaktor religionen är och den roll som samfunden spelar i samhällslivet. Det gäller deras sociala insatser, ungdomsarbetet, fritidsarbetet och det kulturella arbetet.

De samfund som är företrädare i Sveriges frikyrkoråds samarbetsnämnd har ungefär 315 000 medlemmar. Men självklart är detta inte hela det antal personer som får regelbunden religiös service genom de fria kristna trossamfunden. Till den angivna siffran av församlingsmedlemmar i egentlig mening kommer alla de personer i skilda åldrar som tillhör olika verksamhetsgrenar. Det gäller ungdomsgrupper, söndagsskolor, sång- och musikgrupper osv. Samfunden har dessutom kontakt med många människor som utan att vara medlemmar i egentlig mening regelbundet deltar i församlingarnas sammankomster av olika slag och ekonomiskt stöder deras arbete. Det gäller studiecirklar, föräldra- och pensionärsgrupper osv. Kontaktytan anses vara så stor att den gäller omkring 800 000 människor.

Som jag nämnde har alltså utskottsmajoriteten föreslagit 5 miljoner kronor. Centerpartiet har föreslagit det dubbla beloppet. Herr Mattsson i Lane-Herrestad nämnde inte själv det belopp som det verkligen gäller. Det agerande som har förekommit från centerns sida är något förvånansvärt. Det angavs i centerns motion att de fria kristna samfunden kommer att betala ca 10 miljoner kronor till statsverket i form av löneskatt. Denna siffra har visat sig vara felaktig; den är en dubbling av den riktiga siffran. Det rör sig alltså egentligen om 5 miljoner kronor. Dessutom skulle det enligt centerförslaget vara en uppräkningsmedel med 3 miljoner kronor. Den enkla matematik jag kan säga mig att det då skulle bli 13 miljoner kronor. Sedan felräkningen påpekats i utskottet – och även erkänts – framhårdar emellertid centern i sin slutsats. Jag menar att om förutsättningarna är nya och annorlunda, borde också slutsatsen bli annorlunda, och det hade då kanske funnits förutsättningar för en

gemensam lösning av frågan. Det är möjligt att herr Johansson i Skärstad, som är anmäld på talarlistan efter mig, kommer att förklara det, som jag tycker, något förvånansvärda och egenartade handlingssättet.

Jag vill emellertid nu yrka bifall till reservationen 3 b, som innebär att ett belopp på 6,5 miljoner kronor skulle tillfalla de fria kristna trossamfunden som statsbidrag.

I detta anförande instämde herr Nelander (fp).

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är möjligt att jag glömde ange beloppet som reservationen innebär, 10 miljoner kronor. Det står dock angivet i reservationen, och jag förutsätter naturligtvis att den är läst. Dessutom har jag yrkat bifall till reservationen.

Det är riktigt som sades att det har gjorts en felräkning. Vi vet att det också finns en felskrivning i propositionen, och uppgifterna har väl byggt på den. När nu detta är sagt, tycker jag att detta med felskrivningen bör vara utagerat. Men det här innebär att det blir mera medel till verksamheten, och det skall vi väl inte beklaga oss över. För min del är jag av den uppfattningen att de pengarna kommer till mycket god användning.

Herr KÄLLSTAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Hur kan det då komma sig, herr Mattsson i Lane-Herrestad, att man begär 2 miljoner mera än Sveriges frikyrkoråd självt, som begär 8 miljoner?

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Det skall bli ett mycket kort genmäle.

Vi anser att det är av värde att det anslag som vi har föreslagit utgår. Jag är alldeles övertygad om att de fria kristna trossamfunden har möjligheter att använda pengarna på sådant sätt att det kan tillfredsställa även herr Källstad.

Herr LARSSON i Vänersborg (s):

Herr talman! Jag skall inte i någon större omfattning kommentera de båda reservationerna. Jag tycker att den påbörjade tråtan mellan de två reservanterna speglar de motsättningar som har funnits.

Låt mig i stället framhålla, som herr Källstad började med, att det var ett betydelsefullt beslut som riksdagen fattade år 1971, då man beslutade om anslag till de fria kristna samfunden.

Låt mig också slå fast att anslagsökningen har skett mycket snabbt i förhållande till utgångspunkten, som var 2 miljoner kronor. Nu föreslås i propositionen att anslaget skall fördubblas till 4 miljoner. Med anledning av de föreliggande motionerna hade man en strävan att komma fram till ett enhetligt utskottsbetänkande med en höjning av det belopp som utskottsmajoriteten föreslog. Som vi hört av de olika inledarna, framför allt av herr Mattsson i Lane-Herrestad som gärna noterar att man har användning för 10 miljoner kronor, var ju förutsättningarna för en

Onsdagen den
28 mars 1973

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

sammanjämkningsuteslutna. Vi har emellertid inom majoriteten ansett det vara motiverat med en höjning för att i viss utsträckning tillmötesgå de olika motionärerna. Det är riktigt som här tidigare har sagts att det inte föreligger några principiella meningsskiljaktigheter mellan reservanternas och utskottsmajoritetens uppfattning. Detta understrykes också av att utskottet bl. a. säger att det delar den grundsyn som är gemensam för samtliga motioner, nämligen att företrädare för olika livsåskådningar och trosinriktningar bör ges goda och likvärdiga möjligheter att bedriva verksamhet och att samhället bör eftersträva likvärdiga stödåtgärder till trossamfunden.

Herr talman! Jag tror inte att jag i denna omgång behöver ytterligare motivera den ståndpunkt majoriteten av utskottet kommit fram till. Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr ZACHRISSON (s):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i trätan mellan de borgerliga partierna om vem som är mest frikyrkovänlig. Jag tycker att den är ganska sorglustig. Jag tror att frikyrkorna förlorar mycket på denna splittrade bild. Frikyrkorådets sekreterare har ju också sagt ifrån att frikyrkorna inte är till salu på den här sortens auktioner, och jag tycker att hans indignation är ganska berättigad.

Jag har emellertid begärt ordet på denna punkt för att göra en kommentar till situationen för några fria trossamfund som inte får del av de nuvarande anslagen till frikyrkosamfunden. Det gäller främst de mosaiska församlingarna och den katolska kyrkan. De får ett visst anslag över invandrarverket för sin verksamhet bland invandrare, men de är ju båda väl etablerade fria svenska trossamfund och borde få del av det statliga stödet till samfunden. Den mosaiska församlingen har för övrigt i en skrivelse påtalat den bristande jämställdheten och bett om stöd.

Ett sätt att klara av den orättvisa som finns i dag vore att vädja till den samarbetsnämnd som finns för de fria trossamfunden att med sig eller i anslutet organ förena de trossamfund som står utanför och borde få del av ett statligt stöd på samma villkor som övriga samfund, naturligtvis om de samfund det gäller är villiga att medverka till en sådan ordning. Anslaget måste givetvis i en situation som den här beskrivna räknas upp med belopp som motsvarar de tillkommande samfundens andel. Jag skulle vilja vädja till de fria trossamfundens samarbetsnämnd att pröva möjligheten av ett samarbete med de trossamfund som i dag inte har stöd i den utsträckning de borde ha. Jag skulle på samma sätt vilja vädja till de samfund det gäller att gå in i förutsättningslösa samtal med den nuvarande samarbetsnämnden om en ny gemensam samarbetsform. Det finns goda skäl att anta, att statsmakterna skulle ställa sig mycket positiva till en sådan utveckling.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att herr Zachrisson har rätt när han säger att frikyrkorna inte är till salu vare sig för den ena eller den andra miljonen. Min önskan är att de skall få ännu bättre möjligheter att bedriva sin verksamhet, som jag anser är till nytta både för den enskilde och för samhället.

Herr ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det gläder mig att herr Mattsson i Lane-Herrestad nu har kommit till den klarheten. Jag tycker det är synd att han inte gjorde det tidigare.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Kulturutskottets betänkande är ett nytt dokument över alltings osäkerhet och föränderlighet. När herr Mattsson i Lane-Herrestad undertecknade betänkandet den 13 mars 1973 var det fullt riktigt att skriva på sidan 3: "Förevarande anslag som infördes genom beslut av 1971 års riksdag är att se som ett provisorium i avvaktan på ett kommande ställningstagande till de förslag som lagts fram av 1968 års beredning om stat och kyrka." I dag den 28 mars vet vi hur det gick med det där förslaget. Vi har så många gånger i kulturutskottet avvisat förslag under hänvisning till ett kommande ställningstagande med anledning av denna utredning, och därför känns det på ett sätt nästan skönt att veta att vi inte längre kan skylla på det.

Jag vill också yrka bifall till reservationen 3 b. Bakom den står motionen 676 från moderata samlingspartiet med herr Burenstam Linder som första namn. Vi påvisar i den att vi tidigare och i år har föreslagit att det skall finnas möjligheter för enskilda personer att göra avdrag för gåvor till religiösa organisationer och samfund. Vi har tidigare under åren gång på gång påtalat att man betungar organisationer av detta slag på ett otillbörligt sätt. Varför skall löneskatt tas ut från människor och sammanslutningar som ingalunda har sådan verksamhet som bör beläggas med den skatten? Nu har man sagt att det skulle vara tekniskt svårt att göra undantag, men det tycker vi är rent nonsens. I stället hade det varit riktigt att underlätta arbetet för dessa samfund genom att se till att de inte får sådana här utgifter över sig. När nu inte detta har varit möjligt så har i alla fall sent omsider detta anslag kommit, och vi är glada över att det har höjts. Ändå anser vi det vara mer realistiskt med 6,5 miljoner kronor. Jag ansluter mig alltså till det herr Källstad sade på den punkten.

Jag vill också i år uttala som min mening att dessa religiösa samfund, de fria kristna samfunden, är värda all uppskattning och allt stöd. De har gjort en väsentlig insats, och mer än någonsin behöver vi deras insatser i dag. I Ny kulturpolitik, som departementschefen anknyter till i propositionen i avdelningen Kulturändamål i år, finns en historisk tillbakablick som egentligen börjar först 1932 -- när kulturen alltså började i landet. Men det finns ett undantag. Under rubriken 4.2.1 De första statliga åtgärderna står det: "I äldre tider var utvecklingen inom konsten ofta knuten till religiösa företeelser och institutioner." Det är alldeles sant. Jag för min del menar att drivkraften bakom största delen av den konst vi har i landet var just den kristna tron. Och inte bara detta -- hela vårt samhälle är ju byggt på den.

Nu har under de senaste åhundradena de fria kristna rörelserna betytt oerhört mycket för vårt land på alla områden, även kulturellt. Jag nämner bara detta som en del av det hela. Vi har så många gånger betonat allt det andra positiva. Det skulle vara en glädje för oss om vi kunde få ett bifall till reservationen 3 b.

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

Onsdagen den
28 mars 1973

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Jag har strukit mig på listan av den anledningen att jag är så hes, men det är nog bäst att jag går upp och säger detta, annars kommer det säkert i tidningen i morgon att jag inte vågar gå upp. Det har påståtts av Per Arne Aglert – inte som representant för Frikyrkorådet utan som folkpartistisk riksdagsman – att jag inte ens skulle våga skriva på motionen. Om han kommer hit kanske han får lära sig vilka det är som undertecknat partimotionen.

När vi tog upp detta i vår grupp – det var jag som tog upp förslaget – föreslog vi summan 10 miljoner och vi gjorde det med allvar. Vi menade att det var det stöd som vi ville ge frikyrkan. Sedan går man ut från folkpartistiskt håll och säger att vi är ute för att köpa frikyrkans principer. Jag tycker nog att herr Källstad skulle ha tagit avstånd från detta i stället för att fortsätta med sådana angrepp. Jag tror att vi har rätt att från centerpartiet föreslå den summa vi vill som stöd.

Herr Källstad sade att Frikyrkorådet hade begärt 8 miljoner. Då kommer ju inte folkpartiet upp till det. Då är vi alltså ungefär lika långt från denna summa – fast på var sin sida.

Vi vet också att det råder delade meningar. Det finns fria samfund som diskuterar om de över huvud taget skall ta emot någonting, och det finns de som gärna tar emot mycket mer än de får. Därför tror jag att vi inte skall kivas om vilken summa vi vill ge.

Herr LARSSON i Vänersborg (s):

Herr talman! Det är en fråga som återkommit i två inlägg under den här debatten. Herr Mattsson i Lane-Herrestad var inne på den först och sedan herr Nilsson i Agnäs. Jag hade inte tänkt snudda vid denna fråga, men eftersom två talare tagit upp den vill jag säga att vi i utskottsmajoriteten skrivit mycket positivt om kyrka–stat-utredningen. Utskottet säger också att ”beredningen anser att anslagen till de fria kristna samfunden liksom till invandrarkyrkorna under de närmaste åren successivt bör höjas”.

Även om den här utredningen för närvarande inte leder till något resultat, vilket jag personligen beklagar, är det säkerligen många i denna kammare som medverkat till den utformning remissvaren har fått. Men utan att gå närmare in på denna sak anser jag att det som sagts av utredningen och det som har framförts av utskottet i dess skrivning ändå kommer att vara principer som i den fortsatta diskussionen kommer att åberopas.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Johanssons i Skärstad inlägg vill jag upplysa honom om att herr Per Arne Aglert inte är någon folkpartistisk riksdagsman. Han tillhör mig veterligt inte denna kammare och har alltså inte alls som riksdagsman yttrat något som herr Johansson menar sig citera.

Jag har heller aldrig personligen påstått att centerpartiet vill köpa frikyrkans principer. Det är ett yttrande som inte kan tillvitas mig. Jag tror heller inte att centerpartiet har sådana avsikter, även om det här

lägger fram ett högre bud än vad Frikyrkorådet självt gör.

Vad jag har ägnat mig åt – och herr Mattsson i Lane-Herrestad och jag har i stort sett klarat upp denna sak – var centerpartiets felaktiga uppgifter i en partimotion och det förhållandet att partiet inte ville ändra på slutsatsen när premisserna blivit annorlunda, trots att partiet har en man i Sveriges frikyrkoråd och dessutom i Frikyrkorådets samarbetsnämnd, som har att fördela de pengar det här är fråga om. Det borde alltså i varje fall inte vara av okunnighet som beloppet 10 miljoner kronor har nämnts i motionen.

Vidare räknar man i motionens kläm inte med extra stöd för värdefullt arbete utan endast med kompensation för en arbetsgivaravgift på 10 miljoner kronor. Att centern står kvar vid beloppet 10 miljoner kronor trots att man har erkänt felräkningen beror alltså på ett olycksfall i arbetet, inte på att centerpartiet mer än andra partier värdesätter frikyrkornas arbete.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Jag märkte när jag kom ned i bänken att jag hade sagt riksdagsman när jag menade riksdagskandidat. Men det trodde jag att herr Källstad hade förstått, eftersom jag också tillade ”om han kommer hit”. Det gör man ju inte om det gäller en person som är ledamot här. Vidare vill jag framhålla att vi aldrig har sagt att vi uppskattar frikyrkans arbete mer än de andra men att vi har föreslagit en större summa, och den rätten tycker jag att vi skall ha i ett demokratiskt land.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Jag skulle bara vilja citera orden ”kivens icke på vägen”. Vad vi i övrigt har för uppfattning om de olika beloppen må vara varje enskilt partis sak. Men det kan som sagt vara nyttigt att i en debatt, som ändå gäller kristen tro och kristen gemenskap, komma ihåg att vi inte skall kivas alltför mycket på vägen.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 3 a av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. samt 3:o) reservationen nr 3 b av herr Källstad m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Mattsson i Lane-Herrestad begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Källstad begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

Nr 55

Onsdagen den
28 mars 1973

*Bidrag till fria
kristna samfund
m. m.*

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 7 antar reservationen nr 3 a av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 3 b av herr Källstad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 72

Nej — 90

Avstår — 143

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 b av herr Källstad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Källstad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 155

Nej — 150

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 8 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle kulturutskottets betänkanden nr 9, 11, 13 och 14 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 1.28.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert